

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra společenských věd

Diplomová práce

**ČESKÁ REPUBLIKA A PROBLEMATIKA UPRCHLICTVÍ
VZHLEDEM K OSTATNÍM TYPŮM IMIGRACE
PO VSTUPU ZEMĚ DO EVROPSKÉ UNIE**

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Salim Murad

Autor diplomové práce: Petra Pohlová

**Studijní obor: Učitelství francouzského jazyka pro 2. stupeň ZŠ
Učitelství občanské výchovy pro 2. stupeň ZŠ**

Ročník: 5.

2009

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím uvedených pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

České Budějovice 2009

Vlastnoruční podpis studentky

Na tomto místě bych chtěla poděkovat PhDr. Salimu Muradovi, za cenné rady a odborné připomínky, kterými přispěl k vypracování mé práce.

OBSAH:

Anotace v češtině	1
English Annotation	2
Úvod.....	3
Prameny a literatura aneb literární rešerše.....	5
1 Fenomén migrace v českých polistopadových souvislostech.....	7
1.1 Situace po roce 1989, polistopadový vývoj.....	7
1.1.1 Imigrační politiky	9
1.2 Srovnání míry přistěhovalectví s ostatními státy.....	15
1.3 Cizinci a domácí obyvatelstvo.....	16
1.4 Národnosti přistěhovalců a důvody jejich příchodu	17
2 Definice základních pojmů: rozdíl mezi uprchlictvím a jinými typy migrace	21
2.1 Migrace	21
2.2 Imigrace	22
2.2.1 Důvody imigrace.....	22
2.3 Schengenská dohoda.....	23
2.4 Problémy dnešní populace	25
2.5 Uprchlíci	25
2.5.1 Definice pojmu uprchlík	25
2.5.2 Kontingentní uprchlíci	28
2.5.3 Invalidní osoby	28
2.5.4 Naléhavé případy	28
2.5.5 Pobyť uprchlíků v hlavním přijímacím centru	28
2.6 Lidé, kteří potřebují ochranu	29
2.6.1 Mezinárodní ochrana a jednotlivé organizace	30
3 Vývoj společné azylové a migrační politiky EU	31
3.1 Právo azylu a Evropská unie.....	31
3.1.1 Historie.....	33
4 Azylová politika ČR	39
4.1 Azylová procedura.....	40
4.2 Vývojové fáze azylové politiky ČR - tři období migrační politiky	43
4.2.1 Období 1990-1996	43
4.2.2 Období 1996 – 2000	44
4.2.3 Období od roku 2000 do současnosti.....	46
5 Vstup ČR do EU	49
6 Aktuální data o počtech cizinců za rok 2008.....	50
7 Belgie.....	51
7.1 Fenomén migrace v Belgii a její postupný vývoj	51
7.1.1 Náhled do historie země	51
7.2 Srovnání polistopadového období a následujícího vývoje v ČR se situací v Belgii ve stejné době.....	52
7.2.1 1986-1993: První přijímací střediska.....	52
7.2.2 1994-2001: Nové možnosti.....	53
7.2.3 2002-2007: Směrem k lepší kvalitě v přijímání azylantů.....	53
7.3 Azylová procedura.....	54
7.4 Umístění cizinců v Belgii – historické a geografické podmínky.....	56
7.4.1 Uprchlíci:	57
7.4.2 Přistěhovalci podle národností:.....	58

Závěr	64
Summary:.....	67
Seznam použitých zkratk:	68
Použitá literatura:.....	70
Elektronické zdroje:.....	71
Přílohy.....	74
Příloha 1- Vývoj počtu cizinců s pobyty trvalými a dlouhodobými pobyty nad 90 dní v ČR.....	74
Příloha 2 - 5 nejčetnějších státních občanství cizinců v ČR – k 31.12.2008	74
Příloha 3 – 10 nejčastějších občanství cizinců v ČR podle typu pobytu; k 31.12.2007	75
Příloha 4 – Cizinci v ČR s trvalým pobytem a dlouhodobými pobyty nad 90 dnů; 1985-2007 (31.12.)	75
Příloha 5 - Žadatelé o mezinárodní ochranu podle roku zahájení řízení a státního občanství v ČR.....	76
Příloha 6 - Vývoj počtu úspěšných žadatelů o mezinárodní ochranu v ČR	76
Příloha 7 - Vývoj počtu žadatelů o azyl v ČR	77
Příloha 8 - Nejčastější občanství žadatelů – prosinec 2008 (ČR).....	78
Příloha 9 – Počet udělených azylů 1993-2008 (31.12.) v ČR.....	78
Příloha 10 - Počty azylových žádostí v Belgii od roku 1981.....	79
Příloha 11 - Počet azylových žádostí podle národností v Belgii za rok 2008	80
Příloha 12 – Vývoj počtu cizinců žijících v Belgii podle národnosti od roku 1890 do roku 2003	80
Příloha 13 – Počet azylových žádostí od roku 1990-2009 v Belgii.....	81
Příloha 14 - 10 nejpočetnějších občanství cizinců v Belgii za posledních 12 měsíců	81
Příloha 15 – Dvacet nejpočetnějších národností imigrantů v Belgii	82
Příloha 16 – Postoje české veřejnosti k cizincům.....	83
Příloha 17 – Vztah k různým národnostním skupinám žijícím v ČR	85

ČESKÁ REPUBLIKA A PROBLEMATIKA UPRCHLICTVÍ VZHLEDEM K OSTATNÍM TYPŮM IMIGRACE PO VSTUPU ZEMĚ DO EVROPSKÉ UNIE

Anotace v češtině

Předmětem diplomové práce je popis azylové politiky České republiky (ČR) po roce 1989 a dále také fakt, jaký vliv měl vstup ČR do Evropské unie (EU) na azylovou politiku země a počty imigrantů. V práci je provedena deskripce imigrace v polistopadových souvislostech, které měly značný vliv na situaci v zemi. Jsou zde popsány počty a typy přistěhovalců a je vytvořen celkový náhled na danou problematiku. Je proveden popis problematiky uprchlictví k ostatním typům imigrace. V práci je také shrnuta společná azylová a migrační politika EU.

Imigrace do České republiky je porovnávána se situací v podobně lidnaté Belgii. Co se týče přílivu přistěhovalců do Belgie, tento jev se zde objevil mnohem dříve a to se podepisuje i na její aktuální situaci. Cílem práce je tedy provést deskripci v oblasti přistěhovalectví v obou zemích a následnou komparaci v oblasti azylové politiky, počtu imigrantů a jejich národnostního původu.

Vzhledem k tomu, že do Belgie začalo přistěhovalectví mnohem dříve a že se Belgii říká "země azylu", tato země je a vždycky byla pro cizince poutavou destinací, nabízející nové příležitosti a lepší životní podmínky. Přistěhovalci měli také významný vliv na belgickou kulturu. V tom je značný rozdíl mezi Belgií a Českou republikou, protože Česká republika neměla a stále ještě nemá příliš otevřený postoj k cizím národnostem ve své zemi. Imigrace do země začala mnohem později než v Belgii, takže nedošlo ani k výrazným vlivům přistěhovalců na českou kulturu. Rozdílné jsou také národnosti cizinců v obou zemích přicházející do Belgie či České republiky.

THE CZECH REPUBLIC AND THE ISSUE OF REFUGEEISM COMPARED WITH OTHER TYPES OF IMMIGRATION AFTER ACCESSION TO THE EUROPEAN UNION

English Annotation

My thesis is based on description of asylum policy of Czech Republic after year 1989, as well as the fact about influence of entering Czech Republic in EU, according to asylum policy and the number of immigrants. There is a description of immigration after year 1989. There is also a description of the number of immigrants and the common view of these questions. This situation is compared with the situation in similar Belgium. The main purpose of my thesis is to make description in the domain of immigration in both countries and further comparison in the domain of asylum policy, the number of immigrants and their nationality origin. My thesis also includes common asylum and migration policy of EU.

According to a fact that immigration to Belgium started earlier and that Belgium is called the "Land of asylum", this country was always very attractive destination with many new opportunities and better standards of life. There was also a big immigration influence to local culture. There is a big difference between Belgium and Czech Republic, because Czech Republic has not had yet open approach to other nationalities. The immigration to Czech Republic started much later and there is no important influence to czech culture. The nationalities of incoming immigrants to both countries are also different.

Úvod

Moderní společnost a mobilita patří neoddělitelně k sobě. Motivací ke stěhování bývá větší možnost pracovních příležitostí či lepší finanční ohodnocení konkrétní práce. Obyvatelé nových členských zemí EU, v nichž donedávna panoval z hlediska svobody pohybu osob režim blízký nevolnictví si nyní pomalu zvykají na nové příležitosti a možnosti. Historicky však migrace ze zemí střední a východní Evropy existovala již dříve, a to z pohnutek jiných, v období 2. poloviny 20. století politických. Historická fakta však jasně prokazují, že i před érou komunistické diktatury probíhaly v těchto zemích emigrační vlny, především pak z důvodů náboženských a národnostních.

Právě svoboda pohybu, přechod k demokracii a tržnímu hospodářství pak zásadně změnilo klima pro migraci i v těchto evropských zemích.

EU je vybudována na volném pohybu osob, který patří k jejím základním svobodám. Pro občany nově vstupujících zemí symbolizuje členství v EU vstup do svobodného prostoru demokratických ekonomicky prosperujících zemí, od nichž je dělila téměř půl století železná opona.

O lidský kapitál bojují zejména moderní ekonomiky založené na znalostech. Lidský kapitál jim přináší nejvyšší zisky. Evropa soupeří se zámořím o talenty a špičkové vědce, manažery, finančníky, IT specialisty, odborníky na elektronický business, po nichž stoupá poptávka na celém světě.

Volný pohyb pracovníků kterékoli členské země EU otevírá všem pracovníkům stejný přístup na trh práce. Co se týče občanů nových členských zemí, tak u nich je možné cestovat a usidlovat se kdekoli v EU, ale pracovat mohou pouze na základě dohodnutých podmínek mezi jednotlivými členskými státy.

Občanům České republiky je od 1. května 2004 otevřen trh práce ve Velké Británii, Irsku, Maďarsku, Slovensku, Estonsku, Lotyšsku, Litvě a Slovinsku. Švédsko, Dánsko, Nizozemsko a Norsko přislíbily liberální režim. Ostatní členské země EU své trhy práce ponechají prozatím uzavřené. Pokud jde o občany všech členských zemí, tak ti mají volný přístup na trh práce České republiky, zde nebyla stanovena žádná omezení volného pohybu pracovníků.

Občané vyspělých zemí mají obavy z vysokého přílivu imigrantů nových členských zemí. V případě České republiky se z její strany ale rozhodně nejedná o levnou pracovní sílu, která by zaplavovala ostatní členské země. Naopak je zde velké množství specializovaných odborníků a expertů, kteří mezi levnou nájemní sílu nepatří. (Horáková 2005: 3-4)

K migraci však také dochází z jiných důvodů než z důvodů pracovních. Jedná se pak zejména o důvody politické a náboženské.

Soužití s lidmi odlišných kultur je pak mnohokrát vnímáno jako problematické. Mnohé o této problematice je řešeno v médiích a v sociologických výzkumech veřejného mínění, které upozorňují na vysoké procento výskytu negativních postojů k našim minoritám, uprchlíkům a cizincům. Česká republika byla dlouhá léta uzavřena před světem. Neměli jsme zkušenosti s velkým počtem národností, které se chovají odlišně, uznávají jiné hodnoty, tradice, jinak komunikují a mají jiná očekávání než Češi. S rokem 1989 proběhla v České republice řada změn, nastala vlna přistěhovalectví do naší země a téměř po dvaceti letech panuje mezi obyvateli strach z cizinců, z neznámého, z někoho, kdo vypadá jinak než my – xenofobie. (Šišková 2001: 9)

Předmětem této práce bude popis azylové politiky v České republice po roce 1989 a dále také fakt vstupu ČR do EU a jak se to podepsalo na počtech imigrantů v zemi. Situace v ČR bude porovnávána se situací v podobně lidnaté Belgii. Bude použito komparační metody, obsahové a sekundární analýzy dat. Cílem bude zjistit jestli jsou mezi oběma zeměmi rozdíly v oblasti imigrace, počtech cizinců v zemi a jejich případný vliv na kulturu majoritního obyvatelstva, v neposlední řadě také zjistit zda jsou rozdíly v azylové a migrační politice země.

Práce je rozdělena do sedmi hlavních částí, z nichž první představuje popis fenoménu migrace v polistopadových souvislostech a seznamuje s národnostmi, které do České republiky přicházely, s důvody jejich příchodu, se zaměstnáním, které případně vykonávaly a s jejich konkrétními počty. Druhá kapitola definuje základní pojmy spjaté s migrací, hovoří také o Schengenské dohodě, která v migrační politice hraje důležitou roli a definuje uprchlíka. V kapitole třetí je popsána společná azylová a migrační politika Evropské unie a na ni navazují ve čtvrté kapitole azylovou politikou České republiky a jejím postupným vývojem od roku 1989. V páté kapitole se pak hovoří o vstupu ČR do EU a v šesté kapitole je aktuální počet cizinců v České republice. Kapitola sedmá pak hovoří o přistěhovalectví v Belgii, o typech národností, které do Belgie směřují a za jakým účelem a jak se v Belgii integrují.

Prameny a literatura aneb literární rešerše

Tematika a deskripce azylu a uprchlictví není obsažena v mnoha publikacích. Vyplývá to i z faktu, že do roku 1989 se ČR touto problematikou nemusela tolik zabývat, azylová politika nebyla rozvinuta a míra přistěhovalectví do té doby nebyla tak vysoká. Tato tematika je hezky a podrobně zpracována v publikaci *Teorie praxe azylu a uprchlictví* od Pavla Šturmy, Věry Houskové a kolektivu. Zde nalezneme výstižný popis důležitých dokumentů vztahujících se k azylové politice, dále pak kolektiv autorů popisuje mezinárodněprávní ochranu uprchlíka, azyl a uprchlictví v ČR, právo azylu a Evropské unie a v neposlední řadě postavení cizinců v ČR.

O uprchlících se můžeme mnohé dozvědět z publikací UNHCR (Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky). V mé diplomové práci mi posloužila jako zdroj publikace *Situace uprchlíků ve světě* společně s publikací *Přijímání, začleňování a sociální orientace uprchlíků* od Daniely Moyzesové a Milady Horákové a také zajímavá publikace od Zuzany Čákové a Moniky Marxtové *Děti z uprchlických rodin*. První ze zmíněných publikací definuje uprchlíka jako takového, hovoří o jeho obraně, právech a o zemích, ze kterých pochází největší počet uprchlíků. Ve druhé ze zmíněných publikací k tematice uprchlictví je popsána situace s pozvanými uprchlíky do země a jejich pobyt v hlavním přijímacím centru.

Problematika uprchlictví je popsána v publikaci *Pronásledování související s příslušností k určitému pohlaví* od Pavla Pořízka a Marcely Skalkové či publikace *Na útěku* od Jany Tržilové. Nahlédneme zde do života uprchlíků a uděláme si celkový obraz o jejich těžké životní situaci. Ze své zkušenosti mohu doporučit zajít do instituce UNHCR v Praze, kde se zájemcům o tuto problematiku budou ochotně věnovat a v případě zájmu umožní přístup do knihovny UNHCR.

Ohledně azylu je možné získat informace a některé publikace přímo na Ministerstvu vnitra, na odboru azylové a migrační politiky, kde jsou také velice vstřícní. Mně konkrétně posloužila jako zdroj k mé práci publikace *Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky v roce 2007* od Ministerstva vnitra.

Co se týče popisu situace v oblasti azylové politiky a imigrace po roce 1989 v ČR, tak ten je velmi dobře zpracovaný zejména v publikaci *Přistěhovalectví a liberální stát*, kterou napsala Andrea Baršová společně s Pavlem Baršou. Je zde velmi hezky popsán vývoj počtu imigrantů a postupy, které byly voleny v azylové a migrační politice a

obecně přístup k imigrantům v zemi. Není zde popsána jen situace po roce 1989 v ČR, ale nachází se zde i deskripce imigrační a integrační politiky v USA či v zemích západní Evropy (Francie, Německo, Velká Británie).

Velkým pojmem v oblasti migrace, azylové politiky, uprchlictví a dalších tématech s touto tematikou spojených, je jméno docenta Dušana Drbohlava z Univerzity Karlovy v Praze, se kterým jsem měla tu čest se osobně setkat a poslechnout si jeho názory ohledně imigrace do ČR. Docent Drbohlav publikoval i v knize, kterou jsem použila jako jeden ze zdrojů ke své diplomové práci a to v knize *Menšiny a migranti v České republice* od Tatjany Šiškové, ve které jsou detailně rozebrány národnostní menšiny přítomné v ČR. Dále se zde hovoří o důvodech k migraci, o adaptaci a integraci cizinců či o problematice migrantů a menšin. Docent Drbohlav samozřejmě participoval na dalších publikacích a vydal několik svých. Také poskytl rozhovory pro Český rozhlas, které je zajímavé si poslechnout a díky kterým si můžeme utvořit jistý obrázek na danou problematiku. Mnoho materiálů najdeme na tuto tematiku i v organizaci IOM (Mezinárodní organizace pro migraci), která má svoji knihovnu a samotná ředitelka IOMU, Lucie Sládková, je velice příjemná a v případě zájmu poskytne informace na požadovanou problematiku. Ze zdejší knihovny mi posloužila jako zdroj k mé práci publikace *Integrace cizinců na území České republiky*.

Pokud jde o Belgii, tak v této oblasti jsou nejznámější autoři Marco Martinello a Andrea Rea, kteří publikovali celou řadu knih jak ohledně imigrace, tak samozřejmě též emigrace a migrace obecně. Dále pak Jean Stengers, který se touto tematikou také zabývá. Pod univerzitou v Bruselu na institutu sociologie zabývající se etnickými skupinami, rasismem, migrací a vyhnanstvím vydává řada autorů neustále publikace s danou tematikou či přispívá různými články s tematikou cizinců v Belgii, jejich integrací a adaptací. Zde publikuje také Andrea Rea, který společně s Maryse Tripier vydali *Sociologie de l'immigration* (Sociologie imigrace), kde hovoří o integraci cizinců a dalších jevech s tím spojených.

1 Fenomén migrace v českých polistopadových souvislostech

Zásadní dopad na zahraniční migrační politiku měly politické změny v letech 1989-1990. České země a především Praha, se v devadesátých letech stávají stále více cílem nejen dočasné pracovní migrace, ale i trvalého přistěhovalectví. Podle oficiální evidence změn trvalého bydliště se v desetiletí 1990-2000 do České republiky trvale přistěhovalo 131 400 osob a vystěhovalo se z ní 43 700 osob. V prvním desetiletí po roce 1989 lze podle demografických údajů rozlišit tři migrační etapy. První etapa bezprostředně souvisela s politickými změnami roku 1989. Jednalo se především o návratnou migraci, která skončila v roce 1992 zvýšenou česko-slovenskou migrací spojenou s rozdělením Československa. Ve druhé etapě (1993-1997) poklesla migrace se Slovenskem a posílily se migrační vztahy na jiné země. Třetí etapa (1998-2000) je charakterizována snižováním intenzity zahraničního stěhování. (Baršová 2005: 219)

1.1 Situace po roce 1989, polistopadový vývoj

Podobná situace jaká se již odehrála po roce 1918 a 1945 nastala i po roce 1989, došlo ke zvýšené imigraci. Na rozdíl od předchozích zlomových let neustala však zvýšená návratová imigrace s návratovou vlnou, ale proměnila se v trvalý a poměrně stabilní imigrační proud. Česká společnost tedy v 90. letech dohnala obrat, kterým prošly západoevropské společnosti o několik desetiletí dříve. Přistěhovalectví se stalo novou realitou.

Jasnou podobu a intenzitu zahraniční imigrace ovlivňovala v posledních 15 letech řada faktorů – pracovní migrace za socialismu (např. pobyt hostujících vietnamských dělníků, na který navázal rozvoj vietnamského podnikání), dožívání starého vízového režimu, umožňující bezvízový styk s některými zeměmi starého socialistického bloku, rodinné vazby, kulturní a jazyková blízkost (migrace ze Slovenska, Ukrajiny) a nové ekonomické příležitosti. Vedle vnějších imigračních tlaků působily i tlaky proimigrační a to zevnitř – jednalo se především o poptávku podnikatelů po levnější zahraniční pracovní síle. Bod obratu v přístupu k imigraci představuje polovina 90. let, kdy začíná poměrně rychlý proces přizpůsobování českého práva požadavkům EU. Až do konce 90. let je však tvorba politik a opatření v oblasti migrace spíše roztříštěná a

nesystematická. Komplexnější přístupy k migraci a přistěhovalectví se začínají formovat a prosazovat až od konce 90. let. (Baršová 2005: 220-221)

V oblasti tvorby přistěhovaleckých politik prošla Česká republika po roce 1989 skutečně zrychleným vývojem. V mnoha aspektech tvorby imigračních a integračních politik je Česká republika na srovnatelném stupni vývoje jako západoevropské země. Proces přibližování velice uspíšila příprava na integraci České republiky do EU. (Baršová 2005: 239)

Vedle nově nabyté svobody na individuální úrovni, sociální a ekonomické transformaci na rovině makrosociální, jsme stáli na prahu Evropy a rozhodovalo se, jakým způsobem úspěšně vkročíme do společenství evropských zemí. Země se na druhou stranu také otevřela světu a problémy či dokonce konflikty vzniklé na jiných územích přivedly do naší země první osoby a skupiny stížené nepřízní osudu, hledající právní ochranu – azyl. Vedle žadatelů o azyl (tedy legálně žijících osob žádajících o získání statutu uprchlíka) se přes hranice dostávali a dostávají také lidé, kteří svůj pobyt nelegalizují a hledají pomoc uvnitř svých komunit a migrují dále do západní Evropy.

V rámci této skupiny to mohou být lidé, kteří nenaplnují podmínky pro získání statutu uprchlíka (pronásledování), ale chtějí zde v klidu žít a pracovat za situace, kdy většina zachovává kontakty se svou zemí původu a hodlá se po ekonomickém zabezpečení vrátit do své domoviny. Další část migrujících z ekonomických důvodů putuje s cílem usadit se v nové zemi, neboť zdroje obživy v zemi původu jsou nedostatečné pro důstojné přežití či dokonce holé přežití. Obyvatelé České republiky budou nuceni čelit novým kulturám a osobám jiného etnického původu. Záleží na každém jedinci jak se k nové situaci postaví – jestli s úsměvem a tolerancí či podlehnutím zaběhnutým stereotypům. (Mečiar 2003: 497-498)

1.1.1 Imigrační politiky

Do sekce imigrační politiky dle Baršové (2005) patří politika návratové migrace a pilotní projekt aktivní migrační politiky.

1.1.1.1 Politika návratové migrace

Politika návratové migrace se vztahuje na ty, kteří opustili Českou republiku v období komunistického režimu, anebo jejich bezprostřední potomky. Existovaly zákony platné z let 1948-1989, které umožňovaly použít odnětí státního občanství jako sankce za opuštění republiky. Postupem času se ale řešení otázky znovunabytí státního občanství přesunuje do podoby usnadnění, naturalizace.

První vlnu navracejících se krajanů představovali potomci českých emigrantů z oblasti Ukrajiny, která byla postižena havárií jaderné elektrárny v Černobyli. Ukrajina totiž nebyla schopna poskytnout obyvatelům českých vesnic přesídlení mimo ohroženou zónu. Celkem se v letech 1991-1993 vrátilo v rámci státem podporovaného přesídlovacího programu 1 812 krajanů, kterým bylo zároveň umožněno rychlé nabytí státního občanství. Těmto krajanům se nemělo pomoci jen kvůli jejich původu, ale důvodem byl také stav jejich ohrožení. Za vybraná vzdálená a ohrožená teritoria byly považovány Kazachstán, Rusko, Uzbekistán, Kyrgyzstán, Tádžikistán, Turkmenistán, Ázerbajdžán, Arménie, Gruzie a od roku 1996 také Republika Bosna a Hercegovina.

Podpůrný program pro přesídlování krajanů byl zahájen roku 1994. Podílela se na něm vláda i nevládní organizace. Díky tomuto programu bylo do ČR přesídleno 818 osob, jednalo se především o krajany a jejich rodiny například z Kazachstánu, ale i dalších zemí jako bylo Rusko, Uzbekistán, Kyrgyzstán a Mongolsko.

Předpokládalo se, že s tímto programem bude pokračovat na návrh nové podoby Ministerstvo zahraničních věcí. Nová podoba vznikla roku 2002, kde byly stanoveny nové a obecnější zásady k přesídlování krajanů. Ministerstvo nakonec připravovaný projekt stáhlo z důvodu některých nedostatků, které zde byly obsaženy. Žadatelům by měl být udělen trvalý pobyt tím, že by žádosti byly považovány za žádosti podané z důvodů hodných zvláštního zřetele a dokladem potvrzujícím účel pobytu by byl doklad prokazující český původ. V současné době je na rozhodovacím orgánu jestli posoudí důvody za hodné zřetele nebo ne. Úvahy o hromadném přesídlování opravdu

nevymizely a můžeme je nacházet v novelách některých zákonů (např. novela zákona Ministerstva vnitra z roku 2005). (Baršová 2005: 226-229)

1.1.1.2 Aktivní imigrační politika

Důležitou roli na poli migrace a integrace mělo Ministerstvo vnitra po celá devadesátá léta. V přistěhovalecké politice došlo později ke změně díky Ministerstvu sociálních věcí a práce. Po vzoru quebeckého modelu byl spuštěn projekt *Aktivní výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků*. Záměr projektu byl schválen vládou roku 2001, jeho podrobný plán pak roku 2002 (Ministerstvo práce a sociálních věcí 2001, 2002). V projektu se jedná o nabídku urychleného získání trvalého pobytu pro vybrané přistěhovance. Zatímco obecně stále platilo, že pro získání trvalého pobytu je nezbytný předchozí desetiletý pobyt na území, tak úspěšní uchazeči zařazení do projektu mohou nyní tento statut i s rodinnými příslušníky získat již za 2,5 roku.

Důvody proč vznikl tento projekt pod Ministerstvem práce a sociálních věcí a ne pod záštitou Ministerstva vnitra však nebyly dozajista spory mezi ministerstvy. Ministerstvo vnitra budovalo v 90. letech postupně mechanismy imigrační kontroly, zároveň však bylo toho názoru, že vlastní nastavení mechanismů není jeho primárním úkolem. Ministerstvo práce a sociálních věcí jen tak vykrylo prázdný prostor a to zejména, aby zjistilo, jaké má reálné možnosti při ovlivňování podoby trvalého přistěhovalectví a skladby přistěhovalců.

Projekt je hodnocen bodově. Uchazeč může dosáhnout maximálně 66 bodů. Hlavními kritérii jsou věk (nejlépe mezi 23-35 lety), vzdělání, jazykové znalosti a ohodnocení rodiny. Je ale na samotných uchazečích, aby si zajistili povolení k zaměstnání a k pobytu. Teprve pak mohou vstoupit do výběrového řízení. Je třeba získat minimálně 25 bodů pro vstup do výběru a pokud po 2,5 letech uspějí v testování, je jim vydáno povolení k pobytu.

Projekt, který byl spuštěn v polovině roku 2003 byl omezen na žadatele ze tří zemí - Bulharska, Chorvatska a Kazachstánu. Počet zemí se však postupně rozšiřuje. Od října 2004 byl projekt otevřen občanům Moldavska a Běloruska, od 1. července 2005 pak i občanům Srbska, Černé Hory a Kanady, od 1. ledna 2006 o Ukrajinu. Od poloviny roku 2005 mohou do projektu vstoupit absolventi českých vysokých škol bez ohledu na zemi původu, kteří ukončili studium po roce 1995 a navíc i zahraniční absolventi českých středních škol, kteří ukončili studium po roce 2000. Za žadatele ze

zahraničí se považují ti, kteří se přihlásí do projektu do tří měsíců po příjezdu do ČR. Je ale poměrně malý zájem cizinců o tento projekt. Tento program totiž nenabízí cizincům žádnou význačnou pomoc při získání práce a víza a slibuje pouze zkrácení lhůty nezbytné k žádosti o trvalý pobyt, a to teprve poté, když už cizinci překonali dvě zmíněné bariéry. (Baršová 2005: 229-231)

1.1.1.3 Integrovaná politika

Vývoj integračních principů lze dle Baršové (2005) rozdělit do tří fází. Fáze první (1990-1998), která je charakterizovaná opatřeními, zaměřenými zejména na specifické skupiny vyžadující zvláštní pomoc - především pro uprchlíky a krajanů. Ve fázi druhé (1999-2003) byla zahrnuta problematika Ministerstva vnitra, která zde sehrála roli osvíceného hybatele. Převodem agendy pod Ministerstvo práce a sociálních věcí 1. ledna 2004 byla zahájena fáze třetí. (Baršová 2005: 231)

1.2.1.3.1 Fáze první: 1990-1998

Po pádu železné opony proudila do naší společnosti řada uprchlíků hledajících ochranu. V důsledku této situace, v prosinci roku 1991 přijaly státní orgány exekutivní opatření, kterými ustavily program pomoci uznaným uprchlíkům. Tento program v modifikované podobě existuje dodnes, nabízí podporu při získání bydlení a omezenou výuku češtiny. Programy uprchlíkům i krajanům se rozvinuly do relativně stálé podoby, ale pro svoji finanční a administrativní podobu se nestaly východiskem integračních politik zaměřených na hlavní proud přistěhovalců.

Při zrodu integračních politik zaměřených na hlavní proud přistěhovalců vyšly najevo tři rozhodující okolnosti. Jednalo se o uvědomění si skutečnosti, že podstatná část ekonomických imigrantů (Vietnamců, Rusů, Ukrajinců) zde již zůstane napořád. Dříve toto platilo pouze pro uprchlíky a krajanů. Další skutečností byla ochota Ministerstva vnitra začít se otázkami integrace zabývat a pak také iniciační role Rady Evropy, která sehrála podstatnou roli. Právě Rada Evropy totiž zpočátku ovlivňovala ideovou výbavu a slovník vládních dokumentů. Byly zde ale stále přítomny faktory, které problém integrace odsouvaly na druhou kolej. Byla to např. nejasnost rámcové přistěhovalecké strategie, tzn. absence jasné odpovědi na otázku, zda česká společnost má skutečně aktivně podporovat trvalé usídlení přistěhovalců, anebo zda má celý proces

raději ponechávat přirozenému vývoji. Právě roli pasivity nahrávala i okolnost, že do konce 90. let stála otázka integrace přistěhovalců mimo pozornost EU. (Baršová 2005: 232-233)

1.2.1.3.2 Fáze druhá: 1999-2003

Zde fungovala integrační politika na několika úrovních. Šlo o formulace celkové integrační strategie, o opatření v jednotlivých resortech, o aktivní podporu výzkumu a sběru informací, o zavádění dotačních programů pro posílení spolupráce s nevládním sektorem a sdruženími přistěhovalců a konečně i o snahu o přesunu odpovědnosti za realizaci integračních politik na nižší úroveň veřejné správy. Pro usnadnění činnosti Ministerstva vnitra fungovala nově zřízená Komise ministerstva vnitra pro integraci cizinců a vztahy mezi komunitami, v níž vedle účastníků z odpovědných resortů zasedali také zástupci akademické obce a nevládního sektoru.

Výsledky tohoto období jsou smíšené. Podařilo se vzbudit zájem sdělovacích prostředků, migrací a imigračními komunitami se začali zabývat seriózně vědci, byly položeny základy systematického sběru informací a jejich následné analýzy, pokroku bylo dosaženo i v informovanosti cizinců (např. vydávání příruček, založení webových stránek apod.). Některé útvary však stále zůstávaly neaktivní. Základní strategie byly ovlivňovány zvnějšku, a to Radou Evropy a EU. Roli zde hrály tyto dokumenty: *Zásady koncepce integrace cizinců* z roku 1999, *Koncepce integrace cizinců* z roku 2000 a *Analýza situace postavení cizinců* z roku 2003.

Pro *Zásady* z roku 1999 byly ideovým východiskem dokumenty Rady Evropy. V *Zásadách* se hovoří především o naplňování rovných příležitostí, což je úkolem státní správy. Postoj vlády má být otevřený a vstřícný, založený na rovnocenné komunikaci mezi orgány státní správy a představiteli komunit. Přistěhovalci mají právo na udržování vlastní náboženské a kulturní identity a stát má umožnit rozvoj jejich imigračních komunit. Komunity by neměly být chápány jako izolovaná, samostatná společenství, ale jako společenství, která se vyvíjí a jsou dynamická.

Na *Zásady* navázala roku 2000 obsáhlejší *Koncepce integrace cizinců* a promítaly se sem zejména dokumenty EU. Jde především o závěry z Evropské rady v Tampere z roku 1999, jejichž zásadní a klíčovou tezí je požadavek přibližování postavení legálně a dlouhodobě usedlých cizinců právnímu postavení občanů, posilování rovného přístupu a rovných příležitostí a ochrany před diskriminací. Jedná se především o přechod od

multikulturní integrace komunit k integraci individuální. Konstatuje ale také, že přes respekt k tradicím přistěhovalců, není možné vyhovět veškerým jejich požadavkům. Podle *Koncepce* není možné tolerovat postoje a chování, které jsou s českým právním řádem neslučitelné (např. polygamie, vynucené sňatky atd.).

Na *Zásady* navazuje dokument z roku 2003 (*Analýza situace postavení cizinců*), který je vypracován meziresortní Komisí ministra vnitra. Podle *Analýzy* se předpokládá, že v rámci demokratického státu je zcela možné, aby vznikaly nové kultury, pokud budou respektovat jednotící a omezující rámce základních práv a hodnot a pokud jsou samy vnitřně otevřené. Zde je značný přechod od komunitaristického pojetí k liberálnímu pojetí multikulturalismu. Tomu odpovídá i jiný náhled na původní jazyk cizinců, který je zde chápán jako nedílná součást jejich kultury a identity. Na druhou stranu i přes snahy o uchování původního jazyka přistěhovalců je zároveň třeba, aby cizinec zvládl i jazyk většinové společnosti a to zejména z důvodu jeho kvalitní integrace. Z neznalosti jazyka většinové společnosti může dojít až k segregaci přistěhovalecké komunity.

Ve třech zmíněných dokumentech učinila ČR kulturně tolerantní občanskou integraci, kterou jsme zaznamenali i v západních zemích. (Baršová 2005: 233-236)

1.2.1.3.3 Fáze třetí: současnost

Došlo k realizaci *Koncepce integrace cizinců* z konce roku 2004 a následně z roku 2005. Jsou zde kritizovány neefektivní dosavadní integrační postupy. Dokument se hlásí k novému evropskému trendu posilování individuální a individualizované integrace jako záměrného a uvědomělého procesu, který je možné chápat jako uzavření a následné naplnění "smlouvy" mezi přistěhovalcem a hostitelskou zemí.

V současné době platí v České republice projekt *Zelených karet* a to od 1. ledna 2009. *Zelené karty* jsou povolením pro cizince ze třetích zemí, které jim mají usnadnit přístup na český pracovní trh. Dosud však ještě není zcela jasné, co tyto karty přinesou nového. (Baršová 2005: 236-237)

1.1.1.3 Naturalizace

Podmínky naturalizace z roku 1993, tedy po vzniku samostatné ČR, se později změnilly jen málo a jsou relativně striktní. Je zde vyžadováno, aby žadatel měl již 5 let povolen trvalý pobyt na území státu, aby prokázal skutečnost, že nebyl v posledních 5 letech odsouzen za úmyslný trestný čin, aby prokázal znalost českého jazyka, a také to, že plní různé povinnosti jako např. placení daní, pojistného apod. Ve většině případů je požadováno po žadateli, aby prokázal, že nabytím českého státního občanství pozbude dosavadní občanství. Ani novela zákona o státním občanství nepřinesla zásadní změnu, pouze rozšířila seznam výjimek z tohoto pravidla.

Ročně je uděleno státní občanství ČR v poměrně málo případech: v letech 1993-2004 to bylo dle Ministerstva vnitra mezi 837 až 2000 osob (bez započtení občanů Slovenské republiky). Relativně nízký je i roční naturalizační přírůstek vyjádřený v procentech z celkového počtu cizinců v zemi. Podle údajů OECD to bylo v Česku roku 2002 asi 1,5 % cizinců, což se blíží situaci v Německu (2,1 %), ale je mnohem nižší než ve Francii (4,5 %), Velké Británii (4,6 %) nebo Rakousku (5,1 %).

Podmínky naturalizace se mají liberalizovat ve dvou stěžejních bodech, podle státoobčanské legislativy z roku 2005. Má být tolerováno dvojí občanství, a to i v případě naturalizace, a má být přijata právní úprava pro nabývání státního občanství dětmi přistěhovalců. Jedná se o děti, které se narodily přistěhovalcům na území ČR nebo které zde od dětství vyrůstaly. Ony mají možnost nabýt státního občanství ČR při dosažení zletilosti a to pouhým prohlášením. Tímto opatřením by byl uskutečněn krok *ius soli*, a tím k občanské redefinici identity českého národa a státu. Na druhé straně, ale koncepce, kromě aspektu tolerance dvojího občanství – nebude příliš usnadněna. Vyjma některých případů, se počítá s nejméně desetiletou čekací lhůtou pro možnost požádat o české občanství. (Baršová 2005: 237-238)

1.2 Srovnání míry přistěhovalectví s ostatními státy

Statistiky založené na policejní evidenci přihlášení k trvalému pobytu cizinců svědčí o dynamické migrační situaci. Po rozdělení Československa žilo na území ČR kolem 50 000 cizinců s povoleným pobytem, z toho přibližně 30 000 s trvalým a 20 000 s dlouhodobým pobytem. Podle statistik Ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie žilo ke konci roku 2004 na území ČR 254 294 cizinců s povoleným pobytem. Na prvním místě byli občané Ukrajiny (78 263 osob), druhé místo představovali občané Slovenska (47 352 osob), dále následovali občané Vietnamu (34 179 osob), Polska (16 265 osob) a Ruska (14 473 osob). Z celkového počtu 154 827 cizinců žilo v ČR dlouhodobě, tj. na základě dlouhodobého víza či povoleného dlouhodobého pobytu, nebo zde pobývali přechodně jako občané členských zemí EU. Celkem v ČR žilo 99 467 cizinců s trvalým pobytem (viz příloha 1, str. 74). Převažujícím důvodem povolení k trvalému pobytu bylo sloučení rodiny (až 67 %). Vedle těchto cizinců jsou však v ČR i cizinci pobývající zde nelegálně.

Počet legálně žijících cizinců tvoří v ČR asi 2,4 % obyvatel. Většina západoevropských zemí má procentní podíl cizinců vyšší: podle údajů OECD za rok 2001 (kdy podíl cizinců v Česku tvořil podle OECD 2 %), mělo Švýcarsko 19,7 %, Rakousko 9,4 %, Německo 8,9 %, Belgie 8,2 %, Velká Británie 4,4 % a Nizozemí 4,3 % zahraničních obyvatel. Ke stejnému datu měly ze zemí EU srovnatelný počet cizineckého obyvatelstva např. Španělsko (2,7 %), Itálie (2,4 %) a Portugalsko (2,2 %). Nižší počet cizinců než v Česku žil kromě Finska (1,9 %) také v Maďarsku (1,1 %) a na Slovensku (0,5 %). Přestože počet cizinců je stále relativně nízký, patří ČR k zemím s vysokou imigrační dynamikou. (Baršová 2005: 219-220)

1.3 Cizinci a domácí obyvatelstvo

Dle Kabelové (2003) postavení cizinců a vztah domácího a většinového obyvatelstva k nim je v posledních letech ve většině zemí Evropské unie významným vnitropolitickým tématem. Obecně se očekává, že jeho význam i nadále poroste. Důvodů pro tento předpoklad lze jmenovat několik. Na prvním místě je to pokračující evropský integrační proces. Princip svobodného pohybu, který je jednou ze základních hodnot, dává očekávat pozvolné promíchávání národních etnik a vznik jinonárodnostních ostrovů i uvnitř dosud homogenních národních společenství.

Geografická mobilita je sice prastarým průvodním jevem lidských dějin, ale v posledních letech její vývoj nesporně získává na dynamice. Hovoří se o globalizaci migrace, do níž bude, ať v jakékoli pozici, vtaženo stále více regionů a zemí. Mezi příčinami tohoto vývoje se uvádí pokračující růst světového obyvatelstva a s tím související růst ekonomicky aktivního obyvatelstva, které z řady důvodů (hospodářská stagnace, problematický přístup ke zdrojům, surovinám, vodě a potravinám) nenajde ve své oblasti uplatnění. Jedná se jak o útěk před chudobou a nezaměstnaností, nýbrž i o únik před životními styly a sociálními kulturami, které začínají být chápány jako omezující. Stále více lidí neřeší útekem jen na přechodnou dobu svoji životní situaci, nýbrž hledá novou vlast. (Kabelová 2003: 454)

Pokud jde o samotnou integraci cizinců, tak soužití s majoritní společností je většinou velice obtížné, zejména v případě, kdy imigrant pochází ze země s naprosto odlišnou kulturou. Vůči přistěhovalcům existuje mnoho předsudků a majoritní společnost má většinou proti cizincům již předem vyhraněný postoj. Důležitou roli hraje fakt zda jsou podmínky v nové zemi pro cizince přiměřené. Cizinec i majoritní společnost porovnává, jaké podmínky má cizinec v zemi původu a v cílové zemi. Vedle úvahy, zda má cizinec stejné možnosti, perspektivy a postavení jako člen majoritní společnosti, vyvstává na druhém místě otázka, zda se má hůře nebo lépe v zemi původu. (Uherek 2003: 333)

Možnosti integrace cizinců do české společnosti jsou do značné míry podle Šiškové (2001) ovlivněny obrazem, který o jednotlivých skupinách cizinců vytvářejí a šíří prostředky masové komunikace. V domácím zpravodajství se o cizincích hovoří

velmi často v souvislosti s negativními událostmi. Cizí původ aktérů je tematizován zejména ve zprávách o kriminálních činech, dopravních nehodách a různých neštěstích. V dnešní společnosti stále existují předsudky vůči národnostním menšinám.

Pro imigranty, kteří se rozhodnou usadit v dané zemi čeká složitý proces adaptace. Adaptace na nové podmínky v majoritní společnosti je podmíněna různými faktory. Samozřejmě velkou roli sehrává schopnost adaptace samotného přistěhovalce, ale také imigrační politika země a přístup majoritní populace k imigrantům. Obecně je imigrace do nového prostředí závažným aktem, který hluboce zasáhne do života člověka. (Šišková 2001: 23)

1.4 Národnosti přistěhovalců a důvody jejich příchodu

Po roce 1989 se podle Noskové (2003) začala česká většinová populace setkávat s novými migranty, kteří přicházeli na území tehdejšího Československa. Pád politických režimů v totalitních státech bývalého sovětského bloku střední a východní Evropy i Asie vyvolal nebývalé migrace nespokojených obyvatel, kteří se rozhodli řešit svou nepříznivou situaci odchodem z vlasti a usídlením v zemi jiné, v tomto případě v Československu.

Z médií jsme byli informováni, že se k nám vrací naši krajané, kteří dříve emigrovali a vytvářelo to dojem, že už v letech 1945 až 1948 znovu reemigrovali do Čech a na Moravu. Později se ale ukázalo, že dříve nebyl skutečně návrat povolen všem. Jednotlivci se vraceli z různých koutů SSSR, nejvíce však z různých oblastí a měst Ukrajiny (viz příloha 2, str. 74).

V téže době se k nám vraceli Češi a Slováci z Rumunska, obojí opět do Čech a na Moravu, kde měli své příbuzné a známé, kteří reemigrovali již v roce 1950. Přicházeli a přicházejí lidé ze Zakarpatské Ukrajiny. Často tvrdí, že mají český nebo slovenský původ, že byli do Zakarpatí, na Ukrajinu vyvezeni v letech 1945-1947 v rámci opce mezi ČSR a SSSR. Směřují do měst, kde žijí původní reemigranti z poválečných let a snaží se o splynutí s většinovou populací.

Velkou přílivovou vlnu tvoří Slováci, kteří přicházejí za prací a dlouhodobějším usídlením v mnoha regionech Čech a Moravy. Slováci převážně nepotřebují integrační střediska a azylová centra, ve kterých žijí spíše migranti, kteří tady nacházejí svoji přestupnou stanici; jsou to Afgánci, Moldavané, Rumuni, obyvatelé Srí Lanky, příchozí

ze států jihovýchodní Asie, Indie, Arménie, Vietnamu, Pákistánu, Thajska, Číny, Kosovští Albánci, Čečenci. I mezi nimi najdeme menší počet Slováků a také větší počet Ukrajinců, Bělorusů a Rusů (viz příloha 3, str. 75). Jsou to lidé, kteří se rozhodli emigrovat, nemají žádné přímé vazby na někoho v České republice, a proto se rozhodli projít přijímacími středisky.

I Slováci v těchto přijímacích střediscích donedávna uváděli politické důvody, které je vedly k odchodu ze Slovenska. Někteří se obávali návratu V. Mečiara do funkce premiéra, případně prezidenta SR. Lidé, kteří byli jinak nábožensky orientovaní, či homosexuálové, uváděli, že v ČR je větší tolerance.

Ukrajinci a Rusové emigrují do ČR také nejčastěji z politických důvodů. V současné době je v ČR legálně 50 212 Ukrajinců s přiznaným trvalým pobytem a 12 000 Ukrajinců starousedlických. Tito imigranti náleží k bílé emigraci, která proběhla po roce 1918. Jednalo se o ruské imigranty, kteří byli pozváni prezidentem T.G. Masarykem. Jsou naší národnostní menšinou a mají svá občanská sdružení, např. Ukrajinskou iniciativu v ČR, která pečuje o zachování ukrajinského povědomí, jazyka a kultury.

V České republice žije mnoho Slováků s novým přiznaným pobytem. Mají slovenské občanství a tudíž plně nenáležejí k slovenské národnostní menšině. Noví Slováci se nejvíce soustřeďují na Chebsku, Tachovsku, Karlovarsku, Liberecku a Českolipsku, na Moravě ponejvíce v Brně, Olomouci, Ostravě, Bruntále a Rýmařově. Pracují jako podnikatelé i zaměstnanci podnikatelů. Přicházejí slovenští lékaři, zdravotní sestry, farmaceuti a další. V současné době v ČR studuje i mnoho slovenských studentů.

Přistěhovalci z Vietnamu se soustřeďují na Chebsku, Tachovsku, Liberecku v Jindřichově Hradci, ale prakticky existují v každém městě i obci ČR. Také čeští Vietnamci mají své vlastní občanské sdružení.

Sílí příliv Číňanů, zejména v Praze a ve Středočeském kraji, ale i v Ostravě, Brně a dalších městech.

V Českých zemích žijí i imigranti, kteří jsou na našem území nelegálně. Nemůžeme hovořit o konkrétních národnostech. Tito imigranti pochází z různých zemí. (Nosková 2003: 566-568)

O koncentraci cizinců hovoří Uherek (2003). Uvádí, že cizinci vyhledávají urbanizovaná centra, centra společenského a hospodářského dění, kdežto majoritní společnost je vytlačuje spíše na periferii. Charakter sídel, kde se podařilo nalézt pro cizince (nyní již velmi často občany České republiky) bydlení, komplikoval jak integraci, tak i možnost obživy. Jednalo se zejména o skupiny přesídlené z Ukrajiny a Běloruska, z oblastí postižených černobylskou jadernou katastrofou (přesídlení se realizovalo v letech 1991-1993). Bydlení bylo velmi často nacházeno v sídlech a objektech, které opustila na počátku 90. let sovětská armáda. Situace přesídlenců přesídlovaných podle Zásad politiky vlády České republiky ve vztahu k přesídlování cizinců s prokázaným českým původem (krajanů) žijících v zahraničí č. 72 ze dne 17. ledna 1996, byla v oblasti lokace pro krajanů příznivější než situace přesídlenců přesídlovaných z humanitárních důvodů z oblastí zasažených černobylskou jadernou katastrofou. Individuální přístup umožnil ubytování v různých typech sídel s diferencovanými pracovními příležitostmi. Také díky tomu, že migrace probíhala delší dobu (1996-2001), byly jednotlivé rodiny schopny vytvořit síť, shánět příbuzným výhodná sídla k bydlení a účinně tak podpořit proces druhotné migrace.

Stěhování do velkých center bylo v případě řecké skupiny (Řekové se do Čech přistěhovali již na počátku 50. let) dlouhodobým procesem, neboť probíhalo v době výrazného nedostatku bytů ve vnitrozemí. Navíc řečtí cizinci měli v pohraničí zabezpečenou práci. V případě arabské skupiny je spontánní usazování ve velkých městech zcela jednoznačné a během šetření nebyl zaznamenán případ pobytu příslušníka této arabské skupiny na venkově.

Méně výrazná byla například spontánní potřeba bydlet ve velkých městech u obyvatel bývalé Jugoslávie. Vytvářeli sice větší koncentrace v městských centrech, ale bylo je možné zaznamenat i v prostředí malých měst a venkovských obcí.

Velká sídla však nemusí znamenat pouze Prahu. Zejména cizinci zabývající se obchodem, prodejem a službami v menších soukromých firmách projevovali názor, že v Praze je vysoká konkurence a pro jejich podnikání je potřeba vložit příliš vysoký vstupní kapitál. Například v Plzni jsme zaznamenali případy z řad cizinců - podnikatelů, kteří Prahu opustili a úspěšně podnikají v tomto městě. (Uherek 2003: 333-334)

Integrace cizinců

V oblasti integrace cizinců hraje důležitou roli jejich zaměstnání a vztahy s majoritním obyvatelstvem. Právě kontakty s majoritním obyvatelstvem a jejich kvalita jsou konkrétním obrazem úspěšnosti integračních strategií. Dále pak vztahy se zemí původu, které jsou ovlivněny politickou situací v zemích původu, vzdáleností těchto zemí a příbuznými a známými, které zde imigranti zanechali. Vztahy s úřady a s institucemi jsou pro cizince také důležité. Cizinec hodnotí fungování úřadu v závislosti na srovnání s původní zemí a tamními poměry. Důležitou roli na utvoření nějakých představ o budoucnosti má věk přistěhovalce a délka jeho pobytu. (Uherek 2003: 336)

Zaměstnání je považováno za klíčovou oblast v oblasti integrace cizinců. Zaměstnání umožňuje cizincům nejen kontakt s majoritním obyvatelstvem, ale i reciproční vztah, který je součástí hodnotového systému. Po roce 1989 měli problémy s uplatněním například Arabové, kteří v českém prostředí vystudovali. Řada z nich měla subjektivní pocit, že Češi nechtějí zaměstnávat cizince a že uchazeče ze zahraničí odmítají právě proto, že je cizinec. Lékaři a absolventi technických oborů většinou najdou uplatnění ve svém oboru, absolventi humanitních studií zpravidla nikoliv. Určité uplatnění nachází část Arabů (Řeků, Bulharů atd.) v oblasti žurnalistiky, překladatelství nebo umělecké činnosti. Podnikatelská činnost skupin vychází zejména z možnosti propojovat zemi původu se zemí pobytu. Zakládání cestovních kanceláří (Řekové, Bulhaři, Chorvati), dovoz potravin, spotřebního zboží, rukodělných výrobků a jejich následný prodej. Poměrně časté bylo také podnikání v oblasti automobilového průmyslu, prodeje potravin, zeleniny, provozování bister nebo restaurací. (Uherek 2003: 336-338)

Způsob integrace uprchlíků

Podstata asimilace může být závislá na odpoutání se od vlastních zvyků, tradic a přijetí kultury nové společnosti nebo můžou být tradice uprchlíků pouze potlačeny dominantními tradicemi, ale mísí se s nimi, takže dochází k rozvíjení nových kulturních vzorců. Podle zastánců kulturního pluralismu je nejvhodnější podporovat rozvoj vsutku pluralitní společnosti, jež by uznávala mnoho rozdílných kultur jako rovnocenné. (Uherek 2003: 327)

2 Definice základních pojmů: rozdíl mezi uprchlictvím a jinými typy migrace

2.1 Migrace

Migrace je pohyb obyvatelstva, při němž dochází ke změně trvalého bydliště. Migrace má značné ekonomické, kulturní a populační důsledky, je chápána jako změna trvalého pobytu. Z tohoto hlediska můžeme migraci dělit na vnitřní a mezinárodní. Vnitřní migrace je definována jako změna trvalého pobytu za hranice určité administrativní jednotky, zpravidla obce. Mezinárodní migrace je definována jako změna obvyklého pobytu za hranice státu, OSN stanovuje limitní hranici jednoho roku pobytu za hranicemi daného státu. Vnitřní migrace je z hlediska statistiky podchycena v Hlášení o stěhování, avšak sledování mezinárodní migrace je značně problematické.

Mezinárodní migrace má důležité politické, ekonomické, sociální, demografické, psychologické a kulturní dopady jak na emigrační, tak i na tranzitní a zejména imigrační země. Migrační trendy jsou ve světě obecně charakterizovány dvěma základními směry migračních pohybů: Jih-Sever a Východ-Západ. Jednotlivé trendy světové mezinárodní migrace jsou ovlivňovány specifickými vlivy, které jsou označovány jako "push" a "pull" faktory. Na jejich základě lze dělit mezinárodní migraci do dvou hlavních proudů na migraci politickou a ekonomickou.

Ekonomická nestabilita, změna životních standardů, rychlý demografický růst, válečné, náboženské a národnostní střety, zhoršování kvality životního prostředí jsou označovány jako "push" faktory. Oproti tomu "pull" faktory přitahují migranty především do západních zemí. Jsou to např. politická stabilita, ekonomická prosperita, vysoká kvalita života, svoboda a možnost seberealizace.

Pro většinu migrantů je hlavním cílem získání občanství v zemi svého současného pobytu. Existují dva základní principy nabytí občanství "ius soli" podle místa narození a "ius sanguinis" dle původu rodičů, nejčastěji dle občanství otce v době narození dítěte, u nelegitimních dětí dle občanství matky v době narození dítěte.

Pracovního migranta je možné úzce definovat jako osobu, která vstupuje do země jako cizí pracovní síla na pozvání vlády nebo budoucího zaměstnavatele, dále to může být osoba, která vstoupila do země samostatně za účelem nalezení práce v zahraničí. Pracovní migraci lze dělit na různé typy dle trvání - dlouhodobější úvazky, sezónní

práce, příhraniční pracovní aktivity atd. Lze sem zařadit i fenomén "brain drain" (odliv mozků), který je pro střední a východní Evropu typický.

Po našem vstupu do Evropské unie zůstává problémem nelegální migrace. Tím, že se Česká republika zapojila do Schengenského systému v jehož rámci se zachycení nelegální migranti vrací do první bezpečné země, do které vkročili, se ČR dostala do tzv. bezpečnostní zóny tzn., že v chápání Schengenu je obklopena samými bezpečnými zeměmi a v případě zadržení nelegálních migrantů je vrací do první bezpečné země, tedy nejčastěji na Slovensko.¹

2.2 Imigrace

Opakem emigrace je imigrace jinak řečeno přistěhovalectví. Jedná se o obyvatele zahraničních zemí, kteří se chtějí usadit v jiné zemi a chtějí zde začít nový život. Existuje samozřejmě několik důvodů a okolností, které vedou imigranty k tomuto rozhodnutí. Jde především o důvody ekonomické, politické či náboženské.

Imigranti se snaží o co nejlepší začlenění do majoritní společnosti. V některých případech je to však velice složité a na základě toho vznikají nepříjemné problémy mezi většinovým obyvatelstvem a přistěhovalci. Častokrát si nepřizpůsobiví jedinci vytvoří vlastní enklávu s kulturou své původní země. Tomuto uskupení říkáme ghetta. Přistěhovalci jsou zde odtrženi od majoritní společnosti. Mnohokrát se uchylují k radikálním ideologiím, kterými může být například extrémní levice, náboženský fanatismus aj.

2.2.1 Důvody imigrace

Důvody ekonomické – v tomto případě se jedná zejména o obyvatele chudých zemí. Jejich cílem je dosáhnout lepších životních podmínek. V případě, že je jejich sousedem některá bohatší země, ve které by se jim mohlo podařit žít na lepší životní úrovni, tak se tam přestěhují a snaží se dosáhnout kvalitnějšího bytí. Těchto přistěhovalců je největší počet.

¹ Zdroj: Demografie. [online]. [cit. 2009-03-2]. URL: http://www.demografie.info/?cz_migrace=

Důvody politické – množství imigrantů ze zemí, kde vládne například politický konflikt je také velké množství. Jedná se například o země jako Súdán, Bosna a Hercegovina, Pákistán aj. Dalším důvodem může být omezování obyvatel v jejich zemi kvůli jejich rase, původu či politickému přesvědčení. Tito lidé zde mohou být i perzekuováni a mnohokrát jsou tamním režimem donuceni k odchodu ze země. Nemůžou zde poklidně žít, budovat si kariéru, obstarat rodinu.

2.3 Schengenská dohoda

Schengenská dohoda byla uzavřena 14. června 1985 mezi pěti členskými zeměmi Evropských společenství: Francií, Belgií, Nizozemím, Lucemburskem a Spolkovou republikou Německo. Cílem této dohody bylo dosáhnout odbourání hraničních kontrol mezi těmito pěti členskými státy. V pozadí uzavření dohody stojí snaha dosáhnout tří cílů:

- Zjednodušení mezistátního pohybu občanů zrušením kontrol na vnitřních hranicích mezi členskými státy.
- Zajištění minimalizace rizik spojených se zrušením kontrol na vnitřních hranicích.
- Vyhnout se strukturálnímu konfliktu v rámci Evropském společenství (dále jen ES).

V roce 1987 vstoupil v platnost *Jednotný evropský akt*, jehož cílem bylo vytvoření jednotného vnitřního trhu. Jednotný vnitřní trh měl představovat území bez vnitřních hranic při dodržení čtyř svobod pohybu v rámci ES (svobody pohybu zboží, osob, služeb a kapitálu). 19. června 1990 přijalo pět schengenských států *Prováděcí úmluvu k Schengenské dohodě*, která stanovila pravidla pro fungování systému a snažila se odstranit nedostatky *Schengenské dohody*. Podrobně se zabývala problémy jako např.:

- zrušení kontrol na vnitřních hranicích
- otázky vízové, azylové a pohybové politiky
- policejní spolupráce mezi schengenskými státy
- sladování regulace, povolení zbraní a harmonizace trestního zákonodárství
- ustavení Schengenského informačního systému
- zjednodušení mezistátní přepravy zboží

Společenství pěti ustavujících schengenských států se začalo pomalu rozrůstat: Itálie (1990), Portugalsko (1991), Španělsko (1991), Řecko (1992), Rakousko (1995), Dánsko (1996), Finsko (1996) a Švédsko (1996). Součástí *Schengenského systému* se staly i dva nečlenské státy ES Norsko a Island, které získaly statut schengenského přidruženého státu. Naopak zcela mimo prostor zůstatky členské státy Velká Británie a Irsko.

O *Schengenské dohodě* se mluví především v souvislosti se zrušením kontrol na vnitřních hranicích. Dále však tato dohoda zahrnuje:

- Posílení ochrany vnějších hranic "Schengenlandu". S tím souvisí otázka finančních kompenzací státům, které tvoří tzv. první linii a musí tak věnovat zvýšenou pozornost ochraně vnějších hranic a zabraňovat nelegálním vstupům.
- Možnost dočasného obnovení kontrol vnitřních hranic.
- Mezinárodní letiště a letiště způsobilá k přijímání mezinárodních letů jsou ve stejném postavení jako kterýkoli hraniční přechod.
- Vízovou a azylovou politiku. Se zrušením kontrol na vnitřních hranicích stačí, aby například vízum udělil jeden stát Schengenlandu a již není možné dotyčné osobě efektivně zabránit, aby navštívila území kteréhokoli schengenského státu, byť z něho byla například vyhoštěna.
- Policejní přeshraniční spolupráci. Lze obnovit kontrolu hranic z důvodu pronásledování uprchlého zločince nebo vyměňovat si informace mezi policejními složkami ostatních států.
- Justiční spolupráci mezi státy, která zahrnuje například zjednodušení mezistátního doručování písemností apod.
- SIS a SIRENE. SIS je zkratka pro Schengenský informační systém (Schengen Information System), což je databáze informací, které jsou považovány za nezbytné k tomu, aby *Schengenský systém* plnil své cíle. SIRENE (Supplementary Information Request at the National Entry), který urychluje komunikaci mezi národními databázemi a udržuje informace v SIS aktuální.²

² Zdroj: Euroskop. [online]. [cit. 2009-03-12]. URL: <http://www.euroskop.cz/300/sekce/co-je-schengen/>
URL: <http://www.euroskop.cz/301/sekce/historie-schengenske-spoluprace/>
URL: <http://www.euroskop.cz/304/sekce/rozsirovani-schengenu-v-minulosti/>

2.4 Problémy dnešní populace

V současnosti čelíme několika vzájemně provázaným velkým politickým problémům: úbytku populace a jejímu stárnutí, nesnázím, s nimiž se potýká Evropská unie, a do Evropy směřující imigraci. Evropa stojí tváří v tvář naprosto novému scénáři, a to díky změnám, způsobeným pravděpodobně demografickým vývojem. Země EU povzbuzují vyšší míru porodnosti, spojujíc toto úsilí se změnami ve zdanění a v politice zaměstnanosti. Vedle toho jsme mohli sledovat příliv imigrantů, povzbuzovaný možnostmi snadné dopravy i příznivě nakloněnými soudci, anebo kombinací těchto prvků s větším důrazem na starší pracovníky a na politiku vedoucí ke zvýšení porodnosti.

2.5 Uprchlíci

2.5.1 Definice pojmu uprchlík

Článek 2 písm. c) směrnice definuje uprchlíka jako:

„Státního příslušníka třetí země, který se na základě opodstatněného strachu z toho, že bude pronásledován z důvodu rasy, náboženství, národnosti, politického přesvědčení nebo příslušnosti k určité sociální skupině, nachází mimo území země, jejímž je státním občanem, a nemůže nebo na základě uvedeného strachu není ochoten využít ochrany dotyčné země, nebo se tímto výrazem rozumí osoba bez státní příslušnosti, která se nachází mimo území svého bývalého obvyklého pobytu, a která ze stejného důvodu, jaký je uveden výše, nemůže nebo na základě uvedeného strachu není ochotna vrátit do dotyčné země.“ (Jílek 2005: 47)

Podle mezinárodního práva je pojem uprchlík vymezen velmi konkrétně – je to osoba, která se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských, národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určité společenské skupině či zastává určité politické názory a nemůže, a nebo vzhledem k výše uvedeným obavám nechce, využít ochrany této země. (UNHCR 1997: 51)

Uprchlíkem je člověk, který necestuje pro zábavu, ale ze strachu a nemůže se vrátit do své země. Lidé na útěku se bojí, že mohou být pronásledováni například z politických důvodů, z jejich příslušnosti k určité sociální skupině, kvůli své rase či národnosti.

Pro mnoho lidí, jimž hrozí ztráta života a svobody, je útek do jiné země jediným způsobem, jak mohou nalézt bezpečí.

Pro uprchlíky je čím dál tím obtížnější najít bezpečné místo za hranicemi své vlasti. Kvůli klesající mezinárodní podpoře se snaží stále více zemí uzavřít své hranice před velkým příchodem uprchlíků. V některých zemích byli tito lidé dokonce velice zastrašeni a dokonce i donuceni vrátit se proti své vůli do země původu.

Jde o osobu, která byla donucena opustit své obvyklé místo pobytu. Při obecném používání tohoto termínu většinou není rozdíl mezi osobami, které by musely opustit svou vlast, a lidmi, kteří byli přesídleni v rámci své vlastní země. Příčinám útěku je věnována jen malá pozornost. Jde o to, že ať se jedná o jakýkoli důvod pro opuštění původní vlasti, předpokládá se, že pro všechny se hodí označení uprchlík. Jsou to osoby prchající před pronásledováním, politicky motivovaným násilím apod.

2.5.1.1 Začleňování uprchlíků do nové společnosti

Klíčem k integraci uprchlíků je jejich emancipace a schopnost stát na vlastních nohách. Důležitým prvkem pro jejich začlenění do nové společnosti je také vyřešit jejich právní postavení a zajistit schopnost dorozumět se se svým okolím a poskytnout uprchlíkům co nejrychleji jejich trvalé bydlení, aby nemuseli být příliš dlouhou dobu v uprchlickém středisku a mohli se zabydlet v nové společnosti, tomuto jevu se říká "in house model". Po získání statutu právního uprchlíka nabývají uprchlíci většiny práv občanů státu. Problémem je někdy jejich síla k adaptaci na nové životní podmínky. Důležitým a zásadním úkolem je výběr lokalit, kde by uprchlíci mohli být umístěni a kde by měli možnost pracovat a začít samostatně žít. Je tedy třeba předem promyslet lokality kam by bylo nejlepší uprchlíky umisťovat. (Moyzesová 1991: 4-5)

Je třeba, aby daná země byla připravena na přijímání uprchlíků a měla nástroje, které jsou v rámci procesu uplatňovány. Těmito nástroji jsou:

- přijetí do hlavního uprchlického střediska
- poskytnutí bydlení podle předpisů státní preferenční politiky
- bydlení a předpisy pro uprchlíky

Úspěšnost zabydlování uprchlíků závisí na několika faktorech:

- příchod uprchlíků musí být předem naplánován
- během období jejich přijetí v centrálním středisku se musí odstranit některé rušivé prvky, které brání co nejrychlejšímu přemístění do konkrétních lokalit
- pro uprchlíky musí být dostatek ubytovacích prostor pro skupiny a samostatné uprchlíky

(Moyzesová 1991: 17)

2.5.1.2 Rozhodování o přijetí uprchlíků

Důležitými hledisky pro přijetí skupiny uprchlíků je velikost skupiny, země původu a jazyk uprchlíků. O dané skupině si musíme zjistit informace o skupině uprchlíků, jejich minulost a další důležitá fakta. Musí se zvažovat případná volná pracovní místa pro uprchlíky, promyslet potenciální lokality pro nové uprchlíky. (Moyzesová 1991: 15)

2.5.1.3 Příchod pozvaných uprchlíků

Moyzesová (1991) uvádí, že v nejlepším případě by měl být předem znám počet uprchlíků ve skupině a přesné datum jejich příjezdu, aby mohlo být připraveno ubytování, personál a finanční prostředky, a aby byla dostatečně zorganizována jejich jazyková příprava a další přijímací činnost. K celé přípravě je třeba tříměsíční období. Často je obtížné určit čas v němž přijedou různé kategorie a někdy i skutečný počet a složení skupiny. Ale při soustředěném úsilí lidí, kteří jsou zodpovědní za přijetí, začlenění a sociální orientaci uprchlíků, mohou být uprchlíci přestěhováni do definitivního místa bydliště v časovém limitu tří měsíců.

Je třeba si uvědomit, že různé skupiny uprchlíků vyžadují různé intenzity úsilí. Existují tyto skupiny uprchlíků: kontingentní skupiny, tělesně postižené skupiny, urgentní případy aj. (Moyzesová 1991: 17-18)

2.5.2 *Kontingentní uprchlíci*

Kvóta přijímání uprchlíků zahrnuje především kontingenty (skupiny): maximálně 200 osob ročně (uprchlíci přijímaní na základě mezinárodních úmluv). Povaha, složení a velikost skupiny je v podstatě určována na základě žádosti předložené Vysokým komisařem UNHCR v Ženevě.

Skutečný počet uprchlíků, z nichž se skupina skládá a příslušníků jejich rodin je znám teprve měsíc před jejich příjezdem. Obvykle je menší než se přepokládá. (Moyzesová 1991: 18)

2.5.3 *Invalidní osoby*

Invalidní osoby jsou dle Moyzesové (1991) postižení uprchlíci, o něž nemůže být postaráno v jejich zemi či jinde v dané oblasti.

2.5.4 *Naléhavé případy*

Jednotlivci, kteří potřebují okamžitou pomoc a musí se o nich velmi rychle rozhodnout. Je prakticky nemožné plánovat jejich přijetí. Situace je také komplikovaná tím, že přijíždí ze všech oblastí světa a je obtížné najít jim tlumočníka. Jejich ubytování nečiní obvykle problémy, protože přijíždějí v malých skupinách. (Moyzesová 1991: 21)

2.5.5 *Pobyt uprchlíků v hlavním přijímacím centru*

V přijímacím centru jsou obvykle skupiny uprchlíků různé národnosti. Doba jejich pobytu se průběžně překrývá.

Sociální pracovníci mají za úkol projednávat osobní záležitosti uprchlíků, identifikovat a řešit jejich problémy v tom nejranějším stadiu a měli by předvídat potřeby uprchlíků. Přijímací úředník je zodpovědný za projednání všech okolností souvisejících a vyplývajících z přijímacích materiálů: ubytování v příslušných pokojích, zabezpečení lékařských prohlídek, poskytnutí informací o případném pohybu uprchlíků.

Dětská sestra kromě péče o batolata a předškolní děti dohlíží na péči o novorozence. Dále se stará o to, aby určila nároky dietního režimu, mentálně

postižených, případy zanedbání a nemocí dětí a v případě nutnosti se snaží zpřesnit věk dítěte.

Učitelé jazyka zprostředkovávají úvodní a pokračovací jazykový program. Učitelé mívají nejužší kontakt s uprchlíky a právě oni jsou schopni identifikovat v nejkratší době jejich problémy a uvědomit o nich sociální pracovníky. (Moyzesová 1991: 24-26)

2.6 Lidé, kteří potřebují ochranu

Právní ochrana = azyl

Problém násilného přemísťování má v současné době celosvětový dopad a stal se i středem zájmů veřejnosti a politiků.

Jsou to lidé, kteří jsou nuceni opouštět svou zemi a společnost kvůli pronásledování, ozbrojeným konfliktům nebo násilí. Mezi osoby nejvíce zasažené problémem násilného přesídlování patří nejčastěji lidé na samém okraji společnosti. Jsou to menšinové skupiny, lidé bez státní příslušnosti, domorodé obyvatelstvo a další skupiny vyloučené ze struktur politické moci.

Násilné přesídlování vyvolal zejména konec studené války a konec druhé světové války, to způsobilo přesídlování v důsledku pádu starých ideologií, zhroucení dosavadních říší a vzniku nových států. V posledních letech 20. století nabyla otázka násilného přesídlování významných a v mnoha ohledech nových rozměrů. Počet vysídlených lidí je alarmující.

UNHCR se v současné době stará na celém světě o 22 milionů lidí, z nichž asi 13 milionů tvoří uprchlíci ve smyslu Úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951, to jsou lidé, kteří opustili svou zemi, aby unikli pronásledování, ozbrojenému konfliktu nebo násilí (k tomuto číslu je možné přičíst i přesídlené osoby, kterým se nedostává žádné formy mezinárodní ochrany a pomoci a kteří většinou zůstávají na území svého státu).

Pojem spjatý s tímto problémem je pohyb uprchlíků nebo masový exodus, akademičtí analytici a humanitární organizace používají výrazy jako proud azylantů, masové vyhošťování, národní čistky, přesídlení vynucené přírodní katastrofou, přesídlení zapříčiněné vývojem, nucená migrace, vnitřní přesídlení, přesun obyvatelstva, výměna obyvatelstva, nedobrovolná repatriace a nucený návrat.

Počet osob spadající pod UNHCR činí v Evropě 22 %. Násilné přesídlování je v posledních letech vnímáno jako stále významnější prvek národní a regionální bezpečnosti.

Bezpečnost uprchlíků je ale ohrožena i v azylové zemi – mohou to být ozbrojené útoky na uprchlické tábory nebo násilné odvody mužů do armády nebo sexuální násilí páchané na přesídlených ženách a dívkách. Jsou bohužel i případy kdy státy nutí přesídlené osoby k návratu do podmínek, které pro ně nejsou bezpečné. Uprchlík může do původní země, ale jen při jeho dobrovolném souhlasu.

V povědomí veřejnosti je humanitární akce většinou spojována s poskytováním materiální pomoci ve formě jídla, vody, přístřeší a lékařské péče. Pomoci lidem v nouzi můžeme i tím, že jim zajistíme alespoň základní prvky pocitu jistoty. Sice jim není možné vrátit ztracené živobytí nebo návrat ke klidnějšímu způsobu života, ale jistými prostředky jim pomoci můžeme. (UNHCR 1997: 1-3)

2.6.1 Mezinárodní ochrana a jednotlivé organizace

Jak jsem již psala, uprchlíci opouštějí svou vlast a usilují o přijetí v jiné zemi nikoli na základě své vlastní volby nebo za účelem získání osobních výhod, ale z naprosté nutnosti. Uprchlíci se nemohou spolehnout na ochranu ze strany svého státu a jsou nuceni spoléhat se spíše na ochranu mezinárodní.

Zejména po druhé světové válce věnovaly státy značnou energii a prostředky na zajištění mezinárodní ochrany uprchlíkům. Chtěly chránit život a svobodu osob, jejichž základní práva by byla v zemi původu ohrožena, a dále chránit své vlastní zájmy zajištěním předvídatelnosti velkých přesunů obyvatelstva a jejich průběh podle dohodnutých pravidel. Důkazem toho, že tyto státy považují tuto otázku za zásadní je fakt, že 134 států ratifikovalo buď *Úmluvu* z roku 1951 nebo její *Protokol* z roku 1967, čímž se z tohoto dokumentu stala jedna z nejpodporovanějších mezinárodních právních dohod. (UNHCR 1997: 52-53)

3 Vývoj společné azylové a migrační politiky EU

3.1 Právo azylu a Evropská unie

„Společná azylová politika, včetně společného evropského azylového systému je součástí cíle Evropské unie spočívajícího v posupném vytváření prostoru svobody, bezpečnosti a práva otevřeného těm, kdo pod tlakem okolností oprávněně hledají ochranu v Evropské unii.“ (Šturma 2006: 52)

Vytvoření *Společného evropského azylového systému*, který bude založen na úplné aplikaci *Úmluvy o právním postavení uprchlíků* a na zásadě, že nikdo nebude vrácen zpět do země, kde by byl vystaven pronásledování (respektování zásady non-refoulement) bylo dohodnuto v závěrech jednání Evropské rady v Tampere (říjen 1999).

Jednalo se o vytváření společného evropského azylového systému, který bude zahrnovat dvě fáze. V první fázi bylo cílem harmonizovat právní rámce členských států na základě společných minimálních norem zaručujících spravedlnost, účinnost a transparentnost. Cílem druhé fáze bylo dosažení vyššího společného standardu ochrany a také zajištění vyššího stupně solidarity mezi členskými státy Evropské unie. Zejména šlo o zavedení jednotné azylové procedury v Evropské unii a zakotvení jednotného statutu pro ty, kterým byla udělena jedna z forem mezinárodní ochrany. (MVČR 2008: 81)

Evropská Rada na zasedání v Tampere ve dnech 15. a 16. října 1999 dohodla, že bude pracovat na vytvoření společného evropského azylového systému založeného na plném uplatňování a začlenění *Úmluvy o právním postavení uprchlíků* z roku 1967 tak, aby nikdo nebyl vrácen zpět tam, kde by byl vystaven pronásledování. (Šturma 2006: 52)

Právo azylu bylo zakotveno již v období po druhé světové válce, v roce 1948 ve *Všeobecné deklaraci lidských práv* v článku 14, který stanoví, že každý má právo hledat azyl před pronásledováním v jiných zemích. Po dlouhou dobu je to ale poslední závazná právní norma pro právo azylu, která o azylu jako takovém hovoří a i přes dílčí pokusy

Komise pro mezinárodní právo Organizace spojených národů a i přes dílčí úspěch ve formě přijetí *Deklarace o teritoriálním azylu*, tak snaha o zakotvení práva azylu v podobě mezinárodní smlouvy vyzněla naprázdno. Z tohoto důvodu zaplňuje tuto mezeru *Úmluva o právním postavení uprchlíků* z roku 1951 a její *Protokol* týkající se právního postavení uprchlíků z roku 1967, a to se všemi nedostatky, které praktickou aplikaci uvedeného dokumentu doprovázejí už po desetiletí a markantně se projeví na konci osmdesátých let minulého století. Prvně je to absence procesněprávního rámce řízení ve věci udělení statutu uprchlíka, dále je to neschopnost flexibilně reagovat na potřeby ochrany vysídlených osob v případě masového přílivu a současně je to i určitá omezenost pokrytí všech kategorií cizinců vyžadujících mezinárodní ochranu. I přesto jsou výše uvedené dokumenty považovány, a to nejen v kontextu Evropské unie, za základ mezinárodněprávního režimu uprchlíků, resp. definičně vymezení azylu. Tudíž je to právě právo Evropské unie, které převzalo část zodpovědnosti a vytváří postupně právní rámec, resp. alespoň minimální normy, na jejichž základě se postupně v rámci EU vytváří společný azylový systém, jehož cílem je zaručení:

- minimálních práv cizinců žádajících o mezinárodní ochranu či ochranu dočasnou;
- minimálních práv azylantů, resp. osob požívajících jiných forem ochrany, či dočasné ochrany;
- spravedlivého rozdělení břemene v souvislosti s přijímáním cizinců hledajících ochranu před pronásledováním, ochranu svého života, zdraví atd.;
- docílení toho, že rozdíly v jednotlivých národních řízeních ve věci azylu budou minimální, tak, aby se zamezilo sekundárním migračním tokům;
- posílení bezpečnostní vnitřní politiky EU, v reakci např. na teroristické útoky v poslední době;
- Evropské právo nevytváří nový systém ochrany poskytované jedinci, který vyžaduje mezinárodní společenství, nýbrž vyplňuje bílá místa, která mezinárodněprávní úprava ochrany vysídlených osob postrádá, resp. v současnosti je zřetelná snaha ze strany EU vytvořit flexibilnější systém mezinárodní ochrany, který bude schopný lépe, spravedlivěji a účinněji reagovat na současnou migrační realitu a potřebu poskytnutí mezinárodní ochrany občanům třetích států či lidem bez vlasti (tj. osobám, které nejsou státním příslušníkem žádného státu a nejsou chráněni žádným státem), kteří takovou ochranu potřebují.

Evropské právo hledalo svůj základ také v jiných mezinárodních dokumentech, zejména pak v *Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod* z roku 1951.

Avšak existují i další mezinárodní dokumenty, které upravují problematiku lidských práv. Charakteristický pro diskuse v rámci EU není pouze azyl současnosti, ale jedná se i o spolupráci se zeměmi původu, subsidiární formy ochrany (tj. situace, kdy EU je vedena snahou dát právní formu postupně se vyvíjejícímu právnímu institutu poskytujícímu ochranu další skupině vysídlených osob, které nesplňují podmínky pro udělení azylu a přesto vyžadují ochranu mezinárodního společenství), či integrace cizinců. (Šturma 2006: 52-53)

3.1.1 Historie

Problematika azylu se dle Šturmy (2006) nejprve vyvíjela jako výsledek mezistátních konzultací mezi členskými státy EU, a to zejména jako důsledek přetrvávajícího přesvědčení, že problematika justice a vnitra (včetně azylu a migrace) náleží čistě do pravomocí jednotlivých členských států. Budoucí zrušení hraničních kontrol a vytvoření oblasti volného pohybu osob měl za cíl již v roce 1986 *Jednotný evropský akt*. Ještě před tím ovšem omezené množství členských zemí vyzkoušelo model těsnější spolupráce a přijalo společná pravidla pro vízovou politiku, imigrační kontrolu na vnějších hranicích, rozdělení odpovědnosti za přezkum žádostí o azyl, policejní a soudní spolupráci, a to v rámci "Schengenské spolupráce". V Schengenské spolupráci se jednalo o dohodu mezi vládami států Hospodářské unie Beneluxu, Spolkové republiky Německo a Francouzské republiky. Jednalo se o postupném rušení kontrol na společných hranicích, podepsaném v Schengenu v Lucemburském velkovévodství dne 14. května 1985 a o postupném rušení kontrol na společných hranicích, což bylo také uzavřeno mezi vládami států Hospodářské unie Beneluxu, Spolkové republiky Německo a Francouzské republiky.

Konkrétněji se zabývají problematikou azylu *Londýnské rezoluce*, které byly přijaty na konci roku 1992, vznikaly mimo jakoukoli formální institucionální strukturu Evropských společenství, ale zároveň ukázaly rostoucí zájem členských států přijmout společný postup k uskutečňování určitých klíčových elementů procesního azylového práva. Pro tyto dokumenty přijímané v tzv. předmaastrichtské fázi platí, že dokumenty jsou závazné pro ty členské státy, které se rozhodnou používat instituty jimi zavedené.

V souvislosti s podpisem *Dublinké úmluvy* byla přijata další řada právních dokumentů, jejichž cílem bylo usnadnit aplikaci zmíněné mezinárodní smlouvy.

Po té, co vzešla *Maastrichtská smlouva* v platnost, se začal vytvářet právní rámec spolupráce v oblasti azylu a přistěhovalectví – v rámci tzv. třetího pilíře (unijní právo – neexistuje pravomoc daná primárním unijním právem k vydávání nadnárodních či nadstátních právních aktů, které by měly přímé právní účinky v jednotlivých členských státech). (Šturma 2006: 54-55)

Dne 2. října 1997 byla v Amsterdamu podepsána další z velkých smluv měnících základní smlouvy Evropských společenství a Evropské unie – *Amsterodamská smlouva*, která vstoupila v platnost 1. května 1999 po poslední ratifikaci, kterou provedla Francie. Tato smlouva znamená zásadní průlom ve spolupráci v oblasti azylu a přistěhovalectví, a to ve skutečnosti, že povyšuje spolupráci v otázkách azylu a přistěhovalectví z úrovně unijní do sféry komunitární. Pro futuro budou veškeré právní dokumenty právně závazné.

Právním základem pro veškeré kroky, které EU podnikla od roku 2004 v oblasti azylu je článek 63 odst. 1 *Smlouvy o založení Evropských společenství* (SES). Tento článek vyjmenovává taxativně opatření, jež mají vyústit právě ve vytvoření jednotného azylového systému, což, hodnoceno zpětně, se EU ne zcela přesvědčivě povedlo. Na základě článku 63 odst. 1 SES stál před Radou EU úkol přijmout do 5 let v oblasti azylové politiky následující opatření:

- kriteria a mechanismy pro určení členského státu odpovědného za posuzování žádosti o azyl podané příslušníkem třetího státu v jednom z členských států EU
- minimální standardy pro přijímání žadatelů o azyl v členských státech EU
- minimální standardy týkající se podmínek, které musí být splněny příslušníky třetích zemí, aby mohli být uznáni za uprchlíky
- minimální standardy řízení o udělení nebo odnětí statutu uprchlíka.

V oblasti forem ochrany článek 63 odst. 1 SES stanoví následující cíle pro činnost Rady EU:

- přijmout minimální standardy dočasné ochrany vysídlených osob z třetích států, které se nemohou vrátit do své země původu a osob, které potřebují mezinárodní ochranu;
- podpořit rovnoměrnost vynaloženého úsilí členských států EU při přijímání a nesení důsledků přijímání uprchlíků a vysídlených osob.

Pro oblast azylu je k textu *Smlouvy o založení Evropských společenství* připojena řada dalších *Protokolů*. Například *Protokol č. 4*, ve kterém se jedná o postavení Spojeného království Velké Británie, Severního Irska a Irska (připojeno k Amsterodamské smlouvě v roce 1977) zakotvující, že Spojené království Velké Británie a Severního Irska a Irsko se nebudou účastnit přijímání opatření mj. v oblasti azylu a migrace a tudíž jimi nebudou vázáni, pokud nevyjádří svoji vůli se projednávání účastnit, popř. nevyjádří svoji vůli se cítit být uvedenými opatřeními vázáni. Obdobné postavení má Dánsko (1997), které je stanoveno v *Protokolu č.5*. (Šturma 2006: 55-56)

V roce 2000 schválila Rada EU *Chartu základních práv Evropské unie* z roku 2000. Tento dokument evropského práva, který je relevantní, byť právně nezávazný, zakotvuje ve svém článku 18 právo na azyl, což lze chápat jako určitý průlom do absence jakéhokoli právně závazného zakotvení práva na azyl jako takového (zejména pak k přihlédnutí k faktu, že *Charta* je včleněna do textu *Smlouvy o Ústavě pro Evropu*). Text ustanovení článku 18 Charty základních práv a svobod používá poměrně nešťastně spojení práva na azyl, čemuž by měla odpovídat následně povinnost státu azyl udělit za podmínek stanovených v *Úmluvě o právním postavení uprchlíků*, tak lze konstatovat, že znění uvedeného článku nepřineslo nic zásadně nového z hlediska definičního vymezení práva.

S ohledem na schvalování jednotlivých opatření v oblasti azylu je mj. relevantní *Smlouva z Nice* z roku 2001. Zde snad pro doplnění čl. 67 SES stanoví, že během přechodného období pěti let následujícího po vstupu v účinnost *Amsterodamské smlouvy*, bude Rada hlasovat jednomyslně na základě návrhu Komise, nebo na základě iniciativy členského státu a Evropský parlament bude mít konsultační úlohu. Významný posun učinila *Smlouva z Nice* stanovením poměrně minimalistického a opatrného přístupu *Amsterodamské smlouvy* v otázce přijímání opatření EU v oblasti azylu a

mezinárodní ochrany, že rada přijme postupně podle článku 251 *Smlouvy o založení Evropských společenství* (tj. kvalifikovanou většinou) opatření týkající se azylu uvedená v čl. 63 odst. 1 a čl. 63 odst. 2 písm. a) za předpokladu, že Rada jednomyslně po konzultaci s Evropským parlamentem přijala právní předpisy Společenství, které stanovily společná pravidla a základní zásady v těchto věcech. Současně v oblasti azylu a migrace *Smlouva z Nice* měnila konzultační úlohu Evropského parlamentu v legislativním procesu na spolurozhodovací pravomoc Evropského Parlamentu. (Šturma 2006: 56-58)

3.1.1.1 Dublinský systém

Dublinský systém tvoří podle Miklušákové (2005) mechanismus, kterým je určován stát odpovědný za posouzení žádosti o azyl podané na území členských států Evropských společenství státním příslušníkem třetího státu. Systém je tvořen souhrnem objektivních kritérií pro určení odpovědného státu a praktických pravidel pro uplatnění této odpovědnosti. Poprvé byl Dublinský systém zakotven v *Úmluvě o určení státu, odpovědného za posouzení žádosti o azyl*, podané státním příslušníkem třetího státu na území členských států Evropských společenství přijatou v Dublinu dne 15.6.1990 (*Dublinská úmluva - Dublin I*).

V platnost vzešla *Dublinská úmluva* 1.9.1997, v současnosti je až na jednu výjimku v aplikaci nahrazena *Nářízením Rady* (ES) č. 343/2003, stanovujícím kritéria a mechanismy pro určení státu odpovědného za posouzení žádosti o azyl podané v jednom z členských států Evropských společenství (označované též jako *Dublin II*). Mezi *Dublinem I* a *II* jsou rozdíly minimální, *Dublin II* reaguje na některé problémy, které se objevily v souvislosti s aplikací *Dublin I* – např. se jedná o okruh rodinných příslušníků, zavedení nového kritéria – tranzitní zóna mezinárodního letiště, jiné lhůty. Obě úpravy fungují na stejných principech, *Dublin I* není zcela nahrazen *Dublinem II* pouze z důvodu specifického postavení Dánska v ES. Mezi všemi členskými zeměmi a Dánskem (po 1.5.2004 včetně ČR) je nadále uplatňována *Dublinská úmluva (Dublin I)*. Ve všech ostatních případech se uplatňuje *Nářízením 343/2003 (Dublin II)*.

Výše uvedené úpravy jsou tedy postaveny na principu, že pouze jediný členský stát určený podle stanovených objektivních kritérií, je odpovědný za posouzení žádosti o udělení azylu podané na území členských států Evropských společenství. Pro žadatele to znamená, že má právo na posouzení žádosti o azyl pouze v jednom státě. Je tomu tak

zejména z důvodu spravedlivého rozdělení financí, které jsou spojeny s řízením o udělení azylu a následnou integrací azylantů či vycestování neúspěšných žadatelů o azyl a zabránění druhotnému nekontrolovatelnému pohybu žadatelů o udělení azylu pro území členských států. Mohlo by dojít až k situaci "asylum shopping", tj. situace, kdy se současným či postupným podáváním žádostí o udělení azylu ve více členských státech žadatelé pokoušejí získat azyl. Dále existuje pojem "refugee in orbit", kdy naopak žádný stát díky aplikaci institutu třetí bezpečné země neuznává svou příslušnost k podstatnému posouzení podané žádosti o azyl, přičemž žadatel je tímto dlouhodobě ponecháván v právní nejistotě ohledně toho, zda vůbec a jakým členským státem bude ve věci jeho žádosti o udělení azylu rozhodnuto. Povinnost, která vyplývá členskému státu, je posoudit (prozkoumat důvody žádosti) žádosti o udělení azylu a v případě jejího zamítnutí přijmout taková opatření, aby neúspěšný žadatel o udělení azylu opustil území členských států. Přínos, který je v této oblasti očekávaný, je zejména snížení celkových finančních nákladů, vynakládaných jednotlivými členskými státy v souvislosti s azylovým řízením.

Aby bylo usnadněno fungování *Dublinké úmluvy* společně s *Narízením Rady* (ES) č. 343/2003, byl vytvořen systém porovnávání otisků EURODAC. Právním základem pro vytvoření systému EURODAC je *Narízení Rady* (ES) č. 2725/2000 ze dne 11.12.2000 o zřízení systému EURODAC, které je pro členské státy přímo závazné. Tento systém je založen na snímání otisků prstů žadatelů o udělení azylu v členských státech cizinců nelegálně překračujících vnější hranici EU (získaná data jsou uchovávána společně s některými popisnými údaji v Ústřední databázi 10, resp. 2 roky). Další dobrovolnou kategorií daktyloskopovaných osob tvoří cizinci zadrženi až při nelegálním pobytu na území členského státu (v tomto případě nejsou data uchovávána v Ústřední databázi).

Pokud se tedy chce Evropa vypořádat s fenoménem nepravidelných pohybů žadatelů o azyl do Evropy i s fenoménem ekonomických migrantů, kteří zneužívají a zatěžují azylové systémy, tak musí skutečně pracovat na úrovni "společného azylového prostoru". Je třeba si uvědomit, že společný přístup k řešení určitých případů znamená spolupodílet se na zodpovědnosti. Dále by bylo dobré postupně eliminovat současné odlišnosti v národních praktikách a kolektivně posuzovat specifické případy. Také je potřebné najít nové přístupy pro řešení sekundárních přesunů uprchlíků a žadatelů o azyl z oblastí jejich původu do Evropy. Klíčovým problémem je potřeba posílení ochranných kapacit v prvních azylových zemích, stejně jako zabezpečení lepšího přístupu

k trvalým řešením v zemích původu. Podstatou by bylo, aby zlepšením ochrany a zvýšením šancí na trvalé řešení v regionech původu se otevřely nové možnosti pro návrat uprchlíků do zemí prvního azylu. Spolehlivé fungování takového přístupu si vyžaduje efektivní sdílení zátěže, se zabezpečením pomoci uprchlíkům ve stádiu rozvoje v hostitelských zemích, stejně jako aktivity týkající se opětovné integrace a získání sebedůvěry - s rozšířením i na hostitelské komunity. Návrat dává smysl tehdy, když jsou reálné šance na trvalé řešení - repatriaci, integraci v první zemi azylu a opětovné znovuzачlenění. (Miklušáková 2005: 25-26)

4 Azylová politika ČR

„Česká legislativa nerozlišuje mezi pojmy azyl a uprchlictví. Oba pojmy jsou zahrnuty spolu s dalšími ochrannými instituty pod pojem mezinárodní ochrana. Současná vnitrostátní úprava azylu a uprchlictví reflektuje mezinárodní závazky České republiky v oblasti uprchlictví dané Úmluvou o právním postavení uprchlíků (1951) a Protokolem (1967), obsahuje institut vnitrostátního azylu a transponuje legislativu Evropských společenství, která sblížuje pravidla pro přiznávání postavení uprchlíka, resp. azylu v jednotlivých členských zemích Evropské unie.“ (Šturma 2006: 77)

Problematika azylu a uprchlictví se stala předmětem značných změn na přelomu tisíciletí, které mají počátek v 90. letech 20. století a pokračují až dodnes. Aktuální vývoj je nejvíce ovlivněn azylovým *acquis commautaire*. Azylové *acquis* směřuje k zajištění totožných kritérií pro proces přijímání i posuzování žádosti o azyl. (Šturma 2006: 77)

O možnostech udělení ochrany se vede řízení o udělení mezinárodní ochrany. Pravidla pro řízení jsou sblížována v rámci harmonizace práva členských států EU a jsou stanovena také vnitrostátně. Řízení je vedeno Ministerstvem vnitra ČR a na některé výjimky je dána přezkumná pravomoc soudů ve správním řízení. (Šturma 2006: 99)

Jednou z cest získání možnosti legálního pobytu na území ČR je získání statutu uprchlíka – azylu anebo udělením doplňkové reformy. Azyl je ochranným pobyt, který stát poskytuje příslušníku státu jiného nebo osobě bez státní příslušnosti v souvislosti s jejím pronásledováním a to zpravidla z politických důvodů (porušování lidských práv). Proces udělování azylu a jeho realizace spadá do kompetence jednotlivých států, jejichž povinností je tuto ochranu poskytovat, ale obsah azylové ochrany je založen na mezinárodních úmlouvách. Osobám, kterým byla doplňková ochrana poskytnuta, jsou poskytovány určité výhody, zejména v oblasti zaměstnání, podnikání atd. (Honců 2007: 2-3)

Azyl získávají pouze cizinci, kteří splňují kritéria uprchlíků, která jsme si definovali výše. Ve speciálních případech je možné udělit také humanitární azyl, tzn.

azyl ze zdravotních důvodů. V případě, že jedinec získá azyl, mohou jeho rodinní příslušníci (manžel, dítě do 18 let) získat azyl za účelem sloučení rodiny.

Naopak migranti z důvodů ekonomických azyl nedostávají. Tito migranti svoji zemi opustili dobrovolně za cílem zlepšení jejich životní situace. Mají možnost se do země svého původu kdykoli vrátit.

Někdy je obtížné určit hranici mezi těmito skupinami, protože strach z pronásledování a ekonomické důvody se mnohokrát vyskytují společně. (Čápová 2006: 6)

4.1 Azylová procedura

Po příjezdu cizince do Čech, tedy po překročení státní hranice, je zapotřebí, aby cizinec oznámil svůj zájem požádat o azyl. Následně je povinen se dostavit do přijímacího střediska, kde probíhá vstupní procedura (identifikační úkony a zdravotní prohlídka). Tímto aktem je zahájen proces azylového řízení. Podle zákona má Obor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra ČR vydat rozhodnutí do 90 dnů od zahájení řízení, tato lhůta však může být ministerstvem prodloužena. Na závěrečné rozhodnutí čekají žadatelé v pobytových střediscích, kde mají zajištěno ubytování, stravu, základní hygienické potřeby a mají nárok na bezplatnou zdravotní péči v rozsahu péče hrazené zdravotními pojišťovnami. Žadatel si může kdykoli svůj úmysl o udělení azylu rozmyslet, žádost o azyl stáhnout a požádat Ministerstvo o úhradu nákladů spojených s návratem do země původu. (Čápová 2006: 6)

Žadatel o azyl v ČR má podle zákona právo jednat při řízení ve svém jazyce (Ministerstvo vnitra poskytne bezplatně tlumočnicka, nebo má žadatel právo na přizvání svého tlumočnicka na své náklady). Žadatel o mezinárodní ochranu má možnost být zaměstnán po uplynutí 12 měsíců ode dne podání žádosti. Pracovat před uplynutím jednoho roku je vyloučeno. Žadatel nemá právo na dávky sociální podpory či sociální péče. Jeho právem je pobývat v azylovém zařízení, kde má zajištěnou stravu, základní hygienické prostředky a kapesné. Pokud ale žadatel nebydlí v azylovém zařízení, má právo dle azylového zákona zažádat o finanční příspěvek na dobu tří měsíců. Právem žadatele je nahlížení do svého spisu, vedeného Ministerstvem vnitra, a pořizovat si z něj výpisy. Žadatel je povinen poskytnout ministerstvu pravdivé a úplné informace nutné

k zajištění podkladů pro vydání rozhodnutí. Další povinností cizince je odevzdání cestovního dokladu, podrobit se osobní prohlídce svých věcí, případně i sejmutí otisků a povolit pořízení obrazového záznamu kvůli totožnosti cizince. V případě, že žadatel disponuje dostatečným finančním obnosem, který je povinen přiznat, tak si hradí pobyt v azylovém zařízení sám. (Šturma 2006: 95-96)

Dle Honců a spol. (2007) ČR patřila před rokem 1989 k zemím produkující uprchlíky a ne k zemím přijímajícím. Z čehož plyne, jak už bylo řečeno výše, že azylová politika ČR nemá dlouhou tradici. Až s rokem 1990 přišla změna a objevila se i nutnost právní regulace vstupu uprchlíků do země.

V čl. 43 Listiny základních práv a svobod je ukotveno právo na azyl. Je zde popsáno, že ČR poskytuje azyl cizincům pronásledovaným za uplatňování politických práv a svobod. Ten, kdo jednal v rozporu se základními lidskými právy a svobodami, tomu hrozí odepření azylu. Zákon č. 489/1990 Sb. byl prvním speciálním zákonem o uprchlících, který však trpěl mnoha nedostatky v procedurálním i obsahovém pojetí azylového práva. Tento zákon byl postupně nahrazen zákonem č. 325/1999 Sb. o azylu, který byl reakcí na zvyšující se potřeby a nároky vyplývající nejen z blížícího se termínu vstupu do EU a nutnosti sblížení české azylové politiky s politikou ostatních evropských států. Tento zákon se pokusil odstranit přetrvávající nedostatky předchozí právní úpravy a zejména pak harmonizoval českou právní úpravu s ratifikovanými mezinárodními dokumenty a reagoval na zákonodárství evropských států v této oblasti, dále pak zohlednil tendence vytváření nadnárodních mechanismů v podobě jednotné vízové politiky a readmisních dohod. Touto novelou byla azylová politika velmi omezena a ČR se zařadila k zemím s restriktivním přístupem. Zákon č. 165/2006 Sb. je zatím poslední novelou azylového zákona, která inkorporovala do českého azylového práva tzv. kvalifikační směrnici Radu EU. Tímto byla v azylovém systému ČR zakotvena vedle azylové ochrany i tzv. doplňková ochrana.

Rozdíly mezi azylovou ochranou a doplňkovou ochranou:

Azyl je udělen z těchto důvodů:

- pronásledování za uplatňování politických práv a svobod
- odůvodněný strach z pronásledování z důvodu rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro zastávání určitých politických názorů ve státě cizince
- humanitární důvod (§14 nespécifikuje další podrobnosti)

Doba trvání azylu: Napořád, průkaz povolení k pobytu azylanta se vydává na 5 let.

Doplňková ochrana se uděluje z těchto důvodů:

Důvodné obavy vedoucí k přesvědčení, že pokud by byl cizinec vrácen do své země, hrozilo by mu reálné nebezpečí vážné újmy, navíc cizinec nemůže nebo není ochoten z důvodu takového nebezpečí využít ochrany svého státu.

Vážnou újmu v tomto případě je:

- a) trest smrti nebo poprava
- b) mučení nebo nelidské či ponižující zacházení nebo trestání
- c) vážné a individuální ohrožení života z důvodu svévolného násilí v situacích mezinárodního nebo vnitřního ozbrojeného konfliktu
- d) vycestování cizince by bylo v rozporu s mezinárodními závazky České republiky.

Doba trvání je na dobu potřebnou, nejméně na 1 rok.

K právním předpisům týkajících se azylové politiky řadíme také:

- zákon č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců na území ČR
- zákon č. 221/2003 Sb. o dočasné ochraně cizinců
- zákon č. 40/1993 Sb. o nabytí a pozbytí státního občanství

K realizaci azylové politiky slouží také programové dokumenty, nařízení vlády, vyhlášky ministerstev (zejména Ministerstva vnitra a Ministerstva práce a sociálních věcí), vyhlášky vyšších územních samosprávných celků (krajů) a obcí.

Právní nástroje azylové politiky v České republice jsou poměrně nepřehledné a jsou silně ovlivněné mezinárodním právem a velkou měrou právem evropským. (Honců 2007: 5-6)

4.2 Vývojové fáze azylové politiky ČR - tři období migrační politiky

Baršová (2005) dělí vývojové fáze azylové politiky ČR do tří období. Období od roku 1989 můžeme rozdělit do tří period - na léta 1990-1996, 1996-1999 a 1999 do současnosti.

4.2.1 Období 1990-1996

Toto období bychom mohli označit francouzským výrazem *laissez faire*, což znamená, že bylo umožněno téměř každému, aby vstoupil na území ČR a dělal si zde, co chce. Jedná se o tzv. liberální období. Československo po roce 1989 vstoupilo do obtížné fáze transformace směrem k demokratickému politickému systému. Jednalo se o základní reformy legislativy země. Jednou z oblastí, která do té doby nebyla nijak významně ošetřena, byla právě azylová politika. Do roku 1989 Československo, stejně jako ostatní země východního bloku, bylo zemí, jež uprchlíky spíše produkovala, než přijímala a o tuto sférou do té doby nebylo třeba se příliš zajímat a právně ji regulovat. Po roce 1989 se však situace změnila a chyběla zde potřebná legislativa. Československo se chtělo zařadit po bok vyspělých demokratických zemí, což by ovšem bez ukotvení azylové politiky jistě možné nebylo. Důvodem přijetí zákona o uprchlictví nebyl tlak Evropských společenství, ale zejména stav evropské integrace v oblasti azylu a také nejistota ohledně vstupu postkomunistických zemí do společenství. Problémem v azylové politice byla tedy chybějící legislativa. Plánovalo se přijetí zákona o uprchlících, který by stanovil práva a povinnosti uprchlíků a pravidla postupu správních orgánů v řízení o udělení azylu. Tento zákon (zákon č.498/1990 Sb. o uprchlících) byl přijat Federálním shromážděním 16. listopadu 1990. Bohužel se později prokázalo, při srovnání s Ženevskou úmluvou, kterou ČSFR ratifikovala o rok později, že zvolená alternativa nebyla dokonale propracována. Problém byl v tom, že se neshodovala se jmenovanou Úmluvou v několika podstatných bodech – definovala uprchlíka odlišným způsobem, nerozlišovala mezi důvody k zamítnutí žádosti o přiznání postavení uprchlíka a mezi důvody k odnětí tohoto statutu. Ratifikace Ženevské úmluvy v roce 1991 tak československý zákon o uprchlících podrobila jisté formě hodnocení, které pro tento akt nepřinesla zcela pozitivní důsledky. Hlavním

důsledkem byla identifikace nutnosti tento zákon reformovat a doplnit. Došlo k dosažení legislativní úpravy základů azylové problematiky. (Honců 2007: 12-13)

Nový zákon z roku 1992 neusiloval ani tak o omezování migrace jako spíše o její sledování, evidenci a možnost policejně zasáhnout proti nelegální migraci a cizincům, kteří nerespektovali zákonné požadavky.

Cizinec mohl přijet na území ČR jako turista a teprve pak si mohl najít práci a svůj pobyt zde legalizovat. To bylo klíčovým prvkem propustnosti imigrační kontroly. Existovala tedy možnost podat si žádost o povolení k pobytu – dlouhodobému či trvalému – na území ČR, ne pouze na zastupitelských misích v zahraničí, jak je tomu až na výjimky dnes. Toto fungování bylo převzato ze staršího zákona z roku 1965. V 90. letech začal však fungovat odlišným právním a společenským kontextem: nově byl zřízen institut trvalého pobytu, uvolnila se vízová politika a na rozdíl od dob socialismu bylo nyní Česko zemí velkých příležitostí. Důsledkem byl více evidovaný, ale jen velmi málo usměrněný příliv cizinců do českých zemí. Každý cizinec mohl přijít a ve skutečnosti neexistovala legální cesta (s výjimkou sňatku s českým občanem), jak se v zemi trvale usadit a naturalizovat.

Existovaly samozřejmě zvláštní skupiny cizinců (žadatelů o azyl, uprchlíků a osob přicházejících z oblastí válečných konfliktů), které vyžadovaly pomoc společnosti. Bezprostředně po listopadu 1989 se započala návratová migrace, která následovala i v následujících letech. Jde o spontánní návraty emigrantů, kteří opustili Československo v době komunismu (a zpravidla se vraceli z vyspělých západních zemí) a návrat příslušníků krajanských komunit z východní Evropy, Balkánu a Asie. Oba tyto imigrační proudy si vyžádaly odpověď v přijetí zvláštních opatření, která měla návrat usnadnit a umožnit. Stát přijímal krajany, kteří splňovali podmínku ohrožení v zemi původu. (Baršová 2005: 221-222)

4.2.2 Období 1996 – 2000

Další stádium azylové politiky ČR bylo silně ovlivněno přípravou země na vstup do EU. Docházelo tedy ke snaze o harmonizaci azylových právních předpisů s právem EU. Přesto, že se azylová politika začala rozvíjet výrazně teprve v souvislosti s Amsterodamskou smlouvou, už v období po roce 1995 musela ČR harmonizovat své právní předpisy s *acquis communautaire* i v oblasti azylové politiky. (Honců 2007: 12-13)

Pro toto období je charakteristické zpřísnování cizineckých předpisů i praxe. Vliv na tento fakt měly domácí podmínky, jako např. růst nezaměstnanosti či uvědomění si dlouhodobých dopadů nelegální migrace. Dále se pak jednalo o snahu vyhovět, jak již bylo zmíněno, požadavkům na přistoupení do EU. ČR neměla jiné volby, byla jí předkládána řada závazných dokumentů (např. předpisů týkajících se víz či schengenského systému) i různé politické dokumenty. Harmonizace s předpisy EU z pohledu příslušných částí státní administrativy politickou prioritou a svou náročností plně vyčerpávala existující odborné a lidské kapacity státní byrokracie. To vše bylo důvodem k odsouvání do pozadí vytváření ucelené národní migrační strategie. Trendy druhého období vyvrcholily přijetím nového, značně restriktivního cizineckého zákona a nového azylového zákona, které vstoupily v účinnost k 1. lednu 2000.

Vzrůstal počet žádostí o azyl v ČR a bylo třeba vzrůstající počet uprchlíků legálním způsobem omezit. Následně se pak jednalo o řešení kladně vyřízených žádostí a o integraci uprchlíků do české společnosti. Vláda ČR si jako jednu z priorit stanovila, aby nový zákon týkající se azylové politiky omezil počet žádostí o azyl a aby současně vytvořil základ pro realizaci integračního programu. Dále pak šlo o požadavek EU, o harmonizaci české azylové právní úpravy s úpravami v jiných členských zemích. (Baršová 2005: 223)

Došlo k přijetí nového azylového zákona a k realizaci integračního programu, jenž by pomohl začlenit azylanty do společnosti. Zákon o azylu č. 325/1999 Sb. byl přijat 11. listopadu 1999. Co se týče cíle odstranění nedostatků dřívější legislativní úpravy, je možné konstatovat, že tento záměr byl v celku naplněn. Nová právní úprava upřesnila právní postavení azylantů a výrazně zrychlila řízení o udělení azylu (zavedením institutu zjevně neoprávněné žádosti). Dále se pak jednalo o cíle jako zavedení restriktivních opatření v azylové politice, které by snížily počet žádostí o azyl. Těmito opatřeními byl například tzv. koncept bezpečné země původu, bezpečné třetí země či zavedení sankcionování uprchlíků. Samotné zavedení těchto institutů nicméně ke kýženému cíli nevedlo.

V novele došlo k lepší definici povinností uprchlíků a k lepší formulaci jejich práv, včetně práva na zaměstnání. Současně s azylovým zákonem byla nadto schválena novela zákona o zaměstnanosti, která azylantům umožnila v ČR pracovat a v důsledku toho došlo ke zcela opačnému vývoji, tedy ke zvýšení počtu žádostí o azyl. Bylo třeba

toto opatření reformulovat a bylo také třeba redefinovat znovu problematické oblasti, což byl úkol pro další období azylové politiky po roce 2000.

Cíl harmonizovat národní úpravu s evropskou provedla samotná Evropská Komise ve svých pravidelných posudcích z let 1999 a 2000. Komise azylový zákon z roku 1999 zhodnotila jako významný pokrok v plnění evropských standardů, nicméně konstatovala určité nedostatky. Mimo jiné neexistenci institutu politického azylu či neexistenci nezávislého odvolacího orgánu pro případy, kdy správní orgány jinak rozhodly o neudělení azylu. (Honců 2007: 12-13)

Cizinecký zákon byl ten, který stanovoval absolutně nový režim, což vedlo k dočasnému zmrazení imigrace. Z pohledu zákona bylo možné se do ČR trvale přistěhovat pouze v případě, že měl potencionální přistěhovalec v zemi již rodinné příslušníky, kteří zde trvale žili nebo pokud pro to mluvily zvláštní humanitární ohledy. Pokud jde o dlouhodobý pobyt, který byl udělen na základě pracovního povolení či podnikání, tak ten nemohl přejít v pobyt trvalý. Tito cizinci nemohli tudíž žádat o státní občanství, protože trvalý pobyt je neprominutelnou podmínkou podání žádosti. Nový zákon z 1. ledna 2000 však umožnil mnoha cizincům, aby po deseti letech dlouhodobého pobytu požádali o trvalý pobyt. Tím bylo připuštěno, že dočasní imigranti jsou potencionálně trvalými přistěhovanci a hypoteticky také budoucími českými občany. (Baršová 2005: 223-224)

4.2.3 *Období od roku 2000 do současnosti*

V poslední fázi dochází ke komplexnějšímu rozvoji azylového práva než tomu bylo v předchozích vývojových etapách. Bylo skutečně dosaženo harmonizace národní legislativy, jak vyplývá z hodnotících zpráv Komise let 2001 a 2002. Komise ocenila ošetření zneužívání azylové procedury za účelem přístupu na trh práce a vznik nezávislé odvolací instance pro případ odmítnutí udělení azylu. Skutečně díky novelizovanému azylovému zákonu a novele zákona o zaměstnanosti došlo k omezení žádostí o azyl a omezení přístupu azylantů na trh práce. Bylo znemožněno opakované podávání žádostí o azyl a zrychlilo se řízení o zamítnutí neodůvodněné žádosti. Byl tedy splněn restriktivní účel azylové politiky. Ministerstvo vnitra skutečně dokazuje účinnost novelizovaného zákona, díky němuž došlo k padesátiprocentnímu snížení počtu žádostí o azyl.

Kombinací novelizace azylového zákona a zákona o zaměstnanosti došlo k dosažení hned dvou cílů najednou – k restrikci počtu žádostí, což si přála především ČR, a současně k zamezení zneužívání azylové procedury za účelem získání přístupu na národní trh práce, což bylo požadavkem EU. (Honců 2007: 15-16)

Pro toto období jsou charakteristické zejména tři trendy:

- 1) Dochází k výraznější konceptualizaci dílčích problémů migračních politik státní mocí, mezi něž náleží první kroky ve formulaci imigračních a integračních politik.
- 2) V důsledku k přistoupení k EU/ES jsou prioritně přijímány úpravy vynucené transpozicí práva ES/EU, které se dějí bez zřetele na celkové směřování a koherenci českých migračních a přistěhovaleckých politik. Dochází ke změně institutu trvalého pobytu, kterou navrhlo Ministerstvo vnitra roku 2005. Cizinec musel čekat na podání žádosti o trvalý pobyt deset let, tato lhůta má být zkrácena na pět let. Navíc má být po uplynutí pětileté lhůty na udělení trvalého pobytu nárok. Nová úprava ovšem není provázena opatřeními v oblasti integrace. Z toho plyne, že nový režim by umožnil běžným přistěhovalcům získat trvalý pobyt (v minulosti téměř nedostupný) jen na základě vytrvání a bez podmínky náležitého stupně integrace do společnosti.
- 3) Objevují se první snahy o komplexnější, koncepčnější a do jisté míry i samostatnější přístup k problematice migrace a přistěhovalectví. K tomuto vedlo mimo jiné poznání, že samotná harmonizace s předpisy EU nestačí na řešení problémů migrace. Vstupem do EU se rozšířil i úhel přístupu k evropským migračním politikám. Základní otázkou tedy nyní je, jaký zaujmout postoj k politikám, které se připravují a které můžeme ovlivnit. V roce 2003 byly vládou přijaty Zásady v oblasti migrace cizinců, které mají být východiskem pro vytvoření ucelené politiky státu pro oblast migrace a zvláště imigrace. Je třeba vytvořit ucelenou strategii v zemích EU na vyrovnání se s důsledky migrace a imigrace na území Evropy. Zásady zdůrazňující roli státu a řídicí roli státu tak potvrzují odklon od laissez faire. Hlásí se k široké spolupráci státu s kraji, obcemi, zájmovými samosprávami a občanskou společností.

Zásady vytyčují tři společenské cíle:

- odstraňování nelegální migrace
- podporu přínosným formám imigrace (imigrace, která je pro stát a pro společnost dlouhodobě přínosná)
- řešení důsledků humanitárních krizí a odstraňování jejich příčin

Tyto zásady jsou indikátorem změny přístupu k migraci. Avšak stále zůstanou otázky typu: Jací imigranti jsou dlouhodobě přínosem? Jak dosáhnout toho, aby se právě tito v zemi usazovali? Zatím neexistuje vlastní strategie, která by na tyto otázky odpověděla. (Baršová 2005: 224-226)

5 Vstup ČR do EU

V souvislosti se vstupem ČR do EU byly rozšířeny kategorie pobytu, kromě pobytů trvalých a víz nad 90 dnů jsou rozlišovány také pobyty dlouhodobé (pobyty navazující na víza nad 90 dnů) a pobyty přechodné pro občany EU a jejich rodinné příslušníky.

V době, kdy vstoupila ČR do EU je zaznamenán trvalý pokles počtu žadatelů o azyl (viz příloha 6, str. 76). Rok 2005 znamenal pokles počtu žadatelů o azyl, a to téměř o 1 500 osob méně než v roce 2004. Klesající počet žadatelů o mezinárodní ochranu pokračoval i v letech následujících. V roce 2007 v ČR o mezinárodní ochranu zažádalo 1 878 osob. Dále bylo zaznamenáno 1 074 dublinských případů. 191 osobám byl azyl udělen (viz příloha 9, str. 78).

V roce 2008, v lednu žádali o mezinárodní ochranu nejčastěji občané Turecka (73 osob), kteří představovali 34 % všech žadatelů v tomto měsíci, Ukrajiny (35 osob, 17 %), Vietnamu (18 osob, 8 %) a Mongolska (16 osob, 8 %). Další v pořadí byl Kazachstán (12 osob, 6%), Bělorusko (10 osob, 5 %), Rusko (7 osob, 3 %), Kuba a Nigérie (5 osob, 2 %) a Somálsko (4 osoby, 2 %). V lednu 2008 byl azyl udělen 9 osobám.³

ČR jako člen EU se zavázala ke spolupráci právě v oblasti azylu a uprchlictví. Azyl společně s doplňkovou formou ochrany spadají pod mezinárodní ochranu a to jak pro EU, tak pro ČR. Členské státy EU již dvacet let usilují o sblížení jejich politik směrem ke společnému a efektivnímu azylovému systému.⁴

³ Zdroj: Informační síť o dobré praxi ve zdravotní péči pro migranty a etnické menšiny v Evropě. [online]. [cit. 2009-03-24].

URL: http://mighealth.net/cz/index.php/Uprchl%C3%ADci_a_%C5%BEadatel%C3%A9_o_azyl

⁴ Zdroj: MVČR [online]. [cit. 2009-03-24]. URL: <http://www.mvcr.cz/clanek/azyl.aspx>

6 Aktuální data o počtech cizinců za rok 2008

Ředitelství služby cizinecké policie MVČR zaznamenalo k 31.12.2008: 438 301 cizinců, z toho činí 172 927 cizinců s trvalým pobytem a 265 374 cizinců s některým z dlouhodobých pobytů nad 90 dnů (jedná se o přechodné pobyty občanů EU a jejich rodinných příslušníků, dále pak víza nad 90 dnů a povolení k dlouhodobému pobytu občanů ze zemí mimo EU). Ke stejnému datu byli v České republice nejčastěji zastoupeni občané Ukrajiny (131 965 osob, 30 %) a Slovenska (76 034 osob, 17 %). Dále následovala státní občanství: Vietnam (60 258 osob, 14 %), Rusko (27 178 osob, 6 %) a Polsko (21 710 osob, 5 %).

Ve stejném roce požádalo 1 656 osob o mezinárodní ochranu a bylo evidováno 863 dublinských případů. Dublinský systému je v mé práci již vysvětlen výše. Azyl byl udělen 157 osobám a platný azyl mělo 2 110 osob.⁵

⁵ Zdroj: ČSÚ [online]. [cit. 2009-04-10]. URL: http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_pocet_cizincu

7 Belgie

7.1 Fenomén migrace v Belgii a její postupný vývoj

7.1.1 Náhled do historie země

Do Belgie byla míra přistěhovalectví podle Martinella (2000) vždy velmi vysoká. Belgie byla nazývána zemí azylu. Největší počet cizinců žije v příhraničních oblastech a pak samozřejmě ve větších městech, zejména v Bruselu, Antverpách, Gentu a Liège.

Například již v roce 1842, kdy měl Brusel 113 000 obyvatel, bylo 7 800 obyvatel cizinců, jednalo se tak o 6 % populace. Z těchto 6 % tvořili 48 % Francouzi, dále to pak byli Nizozemci a Němci, shodně po 6 %, a dále Angličané, kteří tvořili 11 %.

V Bruselu neexistuje čtvrť, která by byla typicky přistěhovalecká, usazení cizinci žijí ve všech oblastech Bruselu. Co se týče zaměstnanosti cizinců, tak tito zmiňovaní pracují téměř ve všech oblastech. Muži většinou v průmyslu, v uměleckých oblastech a v dopravě. Ženy spíše pracují jako kuchařky, servírky, nebo pomáhají v domácnostech.

Zajímavostí je, že přistěhovalci se v 19. století do Belgie stěhovali s celou rodinou. Výjimku však tvořili Němci. Z nich byla většina mužů, kteří sem přijeli sami a teprve zde zakládali rodinu. Co se týče Angličanů, tak ti do Belgie přijížděli většinou s celou rodinou a nejezdili sem pouze za prací, ale spíše se snažili usadit v lepší čtvrti a žít na vyšší životní úrovni, než na ostrovech. Angličané se usazovali zejména v Bruselu nebo v Bruggách. Bruggy byly v této době nazývány městem Angličanů (během 19. století). Antverpy pak byly lokalitou, kde zaujímali důležité místo především Němci (jednalo se například o bankéře, majitele lodí). Důležitým faktorem k příchodu cizinců byla skutečnost, že v 19. století byla Belgie výrazně silná po ekonomické stránce. Tato země byla také zemí politických uprchlíků zejména díky svému volnějšímú režimu.

Vlna imigrace pokračovala již od roku 1920, kdy spousta přistěhovalců ze sousedních zemí směřovala právě sem, a to do roku 1940. Během války imigrace ustala a po válce se znovu zvýšila. Po válce přišlo obrovské množství přistěhovalců z Itálie. Italové tvořili jednoznačně dominantní skupinu. Dále to byli Španělé, Řekové, Marokánci a Turci. Teprve po roce 1989 se imigrace ze zemí střední a východní Evropy opět snižuje. Rozdíl byl zejména v tom, že padla železná opona a pro východní Evropu tak důvody, především politické, opustit svou zemi vyprchaly. (Martinello 2000: 69-73)

7.2 Srovnání polistopadového období a následujícího vývoje v ČR se situací v Belgii ve stejné době

Belgie je jednou ze zemí, která také podepsala Ženevskou úmluvu z roku 1951 a dále pak státem, který nabízí ochranu uprchlíkům. V listopadu 1986 začalo fungovat středisko pro žadatele o azyl – Le petit Château à Bruxelles.

Organizace Fedasil neboli Federální agentura pro příjem žadatelů o azyl hezky vystihuje situaci v oblasti azylu v Belgii. Do roku 1986 nemůžeme mluvit o oficiální politice v této oblasti. Žadatel o azyl byl zapsán do společného výběru, a pokud nebyl schopen se sám finančně zajistit, tak byl směřován do organizace CPAS, kde obdržel finanční pomoc. Žadatelé získali finanční pomoc od CPAS, pronajali si pokoj, kde byli společně se svými krajany, nebo se ubytovali u organizace ONG, která nabízela střechu nad hlavou.

7.2.1 1986-1993: První přijímací střediska

V říjnu 1986 však organizace CPAS rezignovala na aktivní imigrační politiku. Tento překvapivý postup CPAS nakonec nebyl uskutečněn, ale tyto nešťastné kroky byly hodně prezentovány v médiích. V důsledku tohoto jednání se sama belgická vláda rozhodla otevřít první přijímací centrum. Cílem bylo, aby žadatelé o azyl zpočátku získali materiální zabezpečení do doby než jejich žádost bude posuzována jako přijatelná, kdy jim může být nabídnuta finanční pomoc ze strany CPAS. Tento systém vytvořil během dvaceti let základ v oblasti podávání žádostí o azyl (viz příloha 10, 11, str. 79, 80).

Vláda spustila první plán na lepší rozdělení žadatelů do organizací CPAS v zemi. Mezi lety 1987-1992, le Petit-Château už nemohl přijímat žadatele o azyl i přesto, že se kapacita míst zvýšila z 300 na 500. Čtvrtina žadatelů byla ubytována v Petit-Château a ti ostatní se vydávají přímo do CPAS.

V roce 1990, po pádu Berlínské zdi bylo sečteno 13 000 žádostí o azyl. Situace byla taková, že bylo třeba požádat Červený kříž (belgický), aby zorganizoval krizová přijetí. Prvně byla přijata třetina žadatelů. Po třech letech bylo vytvořeno 14 středisek Červeného kříže.

Na konci roku 1992 bylo utvořeno nové přijímací středisko. Situace se dále zhoršila v roce 1993. Důvodem byla politická a vojenská krize v Bosně a Belgie v té době obdržela rekordní počet žádostí o azyl: 27 000 osob.

7.2.2 1994-2001: Nové možnosti

V letech 1994–1997 počet žádostí poklesl na číslo 12 500 žádostí o azyl za rok (viz příloha 10, str. 79). Oproti roku 1993 se tak jedná o snížení o 55 %. Od roku 1996 mají přijímací střediska funkci prvotního orgánu, na který se žadatelé o azyl ihned obrazejí. Mnohem méně žadatelů se obrací přímo na CPAS, který neposkytuje finanční pomoc do okamžiku, kdy je žádost prohlášena za schválenou.

Koncem devadesátých let způsobila Kosovská krize další výrazný nárůst azylových žádostí, více než 40 000 žádostí bylo v roce 2000 (to byl absolutní rekord). Přijímací střediska nejsou schopna postarat se o tak velký příliv žadatelů a ti jsou následkem toho zpětně směřováni na CPAS a to i přesto, že byla vytvořena nová centra pro uprchlíky.

Přijímací centra se snaží hledat nová řešení. I organizace CPAS jsou vládou motivovány k vytváření nových podmínek pro přistěhovalce, kdy žadatelé o azyl získávají v první fázi spíše materiální podporu než pomoc finanční .

V lednu 2001 se vláda rozhodla přísněji aplikovat proces přijetí ve dvou fázích: materiální pomoc během fáze přípustnosti a pomoc finanční až ke konci řízení. Tímto chce odradit žadatele, kteří žádají o azyl jen z důvodu získání finanční podpory. Díky tomuto opatření skutečně poklesl počet žadatelů o azyl.

7.2.3 2002-2007: Směrem k lepší kvalitě v přijímání azylantů

Aby bylo lépe organizované přijímání byl vytvořen v květnu roku 2002 Fedasil (Federální agentura pro přijímání žadatelů o azyl). Hlavním úkolem Fedasilu je dohlížení na přijímání a kvalitní sjednocení přijímacích míst v Belgii, které by byly buď ve spolkových přijímacích centrech nebo v Červeném Kříži. Po roce 2000 se skutečně počty žadatelů vrátily do průměrného počtu žadatelů 15 000 za rok. Krize přešla a Fedasil, společně s pomocnými partnery, opatřil materiální pomoc každému žadateli o azyl. Na konci roku 2006 se počítalo s 16 000 místy pro žadatele.

7. ledna 2007 vstupuje v platnost nový zákon pro přijímání žadatelů o azyl. Jedná se o dvě hlavní změny v této oblasti:

- materiální pomoc během celé procedury
- vnesení vícestupňového řízení do procesu přijímání ⁶

7.3 Azylová procedura

Odpovědnými orgány za azylovou proceduru jsou Cizinecký úřad (OE), dále pak Generální komisariát pro uprchlíky a lidi bez vlasti (CGRA) a Stálá komise pro odvolávání ve věcech uprchlíků (PCAR). OE spadá pod Ministerstvo vnitra a obecně kontroluje vstup na území, pobyt a odjezdy cizinců. Je to Cizinecký úřad, který zaregistruje azylovou žádost a v první řadě rozhodne o její přípustnosti. CGRA má funkci nezávislého úřadu, který rozhoduje o přípustných žádostech o azyl. Rozhoduje buď přímo, tzn., že OE žádost označil za přípustnou, nebo nepřímo, kdy byla žádost deklarována až v odvolání. V obou případech to je právě CGRA, které rozhodne o ne / udělení statutu uprchlíka. CGRA je také jediným orgánem, který může statut odejmout. Soudní orgán PCAR rozhoduje o podaných odvoláních proti zamítavým rozhodnutím. Rozhodnutí v odvolacím řízení buď potvrdí rozhodnutí CGRA nebo udělí statut uprchlíka.

O zákonnosti řízení rozhoduje Státní rada, což je v této věci soudní orgán. Tento orgán provádí kontrolu zákonnosti, ale nerozhoduje o obsahu azylových žádostí ani odvolání, proto nemůže udělit ani statut uprchlíka. Pouze v extrémních případech přijímá Rada žádosti o zrušení rozhodnutí či o odklad rozhodnutí azylových orgánů. Pokud dojde k zrušení rozhodnutí, musí azylový orgán vydat ve věci nové rozhodnutí. Každé rozhodnutí azylových úřadů musí obsahovat poučení o možných odvoláních. PCAR a jeho rozhodnutí nemohou být zrušena, pouze odložena / zastavena či přerušena.

O azyl se může požádat na různých místech. V případě, že žadatel přijede do Belgie bez platných dokladů a víza, je zde možnost podat žádost na pohraničním

⁶ Zdroj: Fedasil. [online]. [cit. 2009-02-23]. URL: <http://www.fedasil.be/fr/home/Geschiedenis/>
URL: <http://www.fedasil.be/fr/home/20jaargeschiedenis2/>
URL: <http://www.fedasil.be/fr/home/20jaargeschiedenis3/>
URL: <http://www.fedasil.be/fr/home/20jaargeschiedenis4/>

orgánu, (např. na letišti) či během osmi pracovních dní po příjezdu do Belgie k Cizineckému úřadu.

Od podání žádosti až do doby vydání konečného rozhodnutí projde azylové řízení různými rozhodnutími:

- vyplnění azylové žádosti
- určení, která země má zodpovědnost v posouzení azylové žádosti
- v případě, že je touto zemí Belgie, potom OE posoudí přípustnost žádosti. Tato fáze znamená, že bude rozhodnuto, zda jsou zapotřebí další šetření a zda je třeba na výsledky šetření čekat.
- rozhodnutí CGRA
- následuje případné odvolání PCAR (Chmelíčková 2006, 13-15)

Cizinec svojí azylovou žádostí tedy žádá o ochranu belgické úřady a během azylové procedury musí projít několika etapami, od uvedení žádosti o azyl až po závěrečné rozhodnutí. Celému procesu se říká azylová procedura.

Současné azylové řízení vstoupilo v platnost 1. června 2007. Tato procedura je účinná, zrychlená a zjednodušená, a to především při srovnání s procedurami dřívějšími.

Do procesu azylového řízení mohou zasáhnout čtyři instance:

- *Cizinecký úřad* (Office des étrangers - OE), který registruje žádosti o azyl a realizuje některé předběžné zkoušky
- *Generální komisariát pro uprchlíky a lidi bez vlasti* (Commissariat général aux réfugiés et aux apatrides - CGRA) – zkoumá obsah žádosti a rozhoduje o udělení nebo odmítnutí statutu uprchlíka či podpůrné pomoci
- *Rada pro sporné věci cizinců* (Conseil du contentieux des étrangers - CCE)
 - před touto Radou žadatel o azyl může uvést svoje stížnosti proti nevýhodnému rozhodnutí, které bylo učiněno Cizineckým úřadem nebo Hlavním komisariátem pro uprchlíky a lidem bez vlasti
- *Rada státu* (Conseil d'État - CE) – před touto Radou může žadatel o azyl provést odvolání pro zrušení rozsudku proti rozhodnutí stanoveném Radou pro sporné věci cizinců.

Hlavní komisariát pro uprchlíky a lidi bez vlasti tvoří nejdůležitější a centrální orgán v azylovém řízení. Od 1. června je také jedinou kompetentní administrativní instancí pro přezkoušení azylové žádosti.⁷

⁷ Zdroj: CGRA [online]. [cit. 2009-02-23]. URL: http://www.cgra.be/fr/Procedure_d_asile_en_pratique/

7.4 Umístění cizinců v Belgii – historické a geografické podmínky

Jak již bylo řečeno na začátku pojednání o Belgii, města, do kterých se usidluje největší počet přistěhovalců jsou: Brusel, průmyslové oblasti Hainaut-Charleroi, La Louvière, Mons-Borinage, Liège, Antverpy. V příhraničních oblastech také existuje vysoká míra imigrace, a to zejména u velkých měst jako Lille, Roubaix, Tourcoing, Eindhoven, Maastricht, Aachen a Luxembourg. Již menší osídlení cizinci existuje v oblasti mezi Charleroi a Liège, blízko Verviers (to je městečko blízko německých hranic) a pak v trojúhelníku Antverpy-Brusel-Gent. (Stengers 1978: 70)

Martinello a Rea (2000) velice dobře popisují situaci s imigranty do Belgie. Migrační procesy probíhaly zejména v letech 1847-1900 (zejména pak v letech 1847-1866). Na začátku 20. století proběhla velká přistěhovalecká vlna do Belgie. V roce 1914 naopak vyprovokovala válka velké množství původních obyvatel k emigraci, kdy opustili Belgii. Většina se odstěhovala do Holandska, Anglie, Francie a už se nikdy nevrátila. Belgičané byli však nahrazeni obrovským počtem přistěhovalců z Německa.

Je třeba si uvědomit, že některé statistiky nemusí být úplně přesné. Můžeme považovat za emigranta člověka, který odešel pracovat do Paříže a který se možná zase vrátí? Počet dělníků, kteří odcházeli pracovat do Paříže byl opravdu neuvěřitelný. V letech 1886-1913 většina emigrantů odcházela do Francie, z celkového počtu emigrantů tito Belgičané tvořili 90 %. Ale ve stejné době se i Francouzi přesídlovali opačným směrem do Belgie do oblasti Borinage, tvořili pak více jak 90 % z celkového počtu přistěhovalců. Pro přistěhovalce konkrétních národností byly charakteristické jisté oblasti Belgie. Holanďané se usidlovali v oblasti holandských hranic, Němci v oblasti mezi Liège a Aix-la-Chapelle, Francouzi při francouzských hranicích. Ale v těchto oblastech také docházelo k odlivu Belgičanů, jednalo se stále o dělnické profese.

Největší počet imigrantů byl během let 1914-1918, většinou se jednalo o Holanďany, Francouze a Němce. (Martinello 2000: 69)

Stengers (1978) zjistil, že v oblasti pracovního zařazení pro imigranty to před druhou světovou válkou byla zejména práce v uhelných dolech, po válce se sektor prací zvětšil o těžký průmysl a zpracovatelský průmysl (práce v továrnách). V uhelných

doleh pracovali zejména Italové a Poláci. Většina ostatních národností přibyla do těchto pracovních sektorů na konci 60. let, byly to zejména tyto národnosti (řazeno od nejpočetnějších): Marokánci, Turci, Španělé, Řekové, Alžíráné, Portugalci, Tunisané, Jugoslávci. Přistěhovalci představovali především nekvalifikovanou dělnickou práci.

Co se týče přistěhovalců z Ameriky, Kanady, Irska – tak ti byli zaměstnáni zejména v armádě v rámci složek NATO, nebo na ambasádě. Typickým příkladem je případ Monsu, kde se nachází na severu města vojenská organizace SHAPE.

Pokud jde o zahraniční studenty, zde se jedná zejména o města: Brusel, Louvaine-la-Neuve, Liège, Louvain a Antverpy. (Stengers 1978: 69-70)

7.4.1 Uprchlíci:

Politická exilanti z jiných evropských zemích jsou zaznamenáni v Belgii jednak v 19. století. Byli to Francouzi, Poláci, Němci, Italové a pak po první světové válce, kdy se jednalo o antifašisty z Itálie. Z belgické strany ale bylo třeba kontrolovat tyto uprchlíky a regulovat jejich počet.

Z toho důvodu se Komise pro cizince (Commission des étrangers) radí na 3 strategiích: udělení statutu uprchlíka, prodloužení pobytu cizince čekajícího na emigrační papíry nebo přístup k výnosným aktivitám.

Po druhé světové válce Belgie ratifikovala hlavní smlouvy a Protokoly k ochraně uprchlíků, začala Dohodou vztahující se k statutu a ochraně uprchlíků podepsané v Ženevě 8. července 1951 a dále pak Protokolem vztahujícím se na uprchlíky, New York – 31. ledna 1967, který rozšiřuje efektivnost Dohody. 15. července 1987 vznikl zákon o uprchlících pod Ministerstvem spravedlnosti.

Koncem padesátých let se objevila problematika stárnutí populace. Bylo třeba integrace cizinců pro posílení populace.

7.4.2 Přistěhovačci podle národností:

Stengers (1978) podává ve svém díle výstižný přehled všech národností, které přicházely do Belgie a popisuje jejich zaměstnání a způsob integrace.

7.4.2.1 Francouzi:

Přistěhovačci z Francie, to je zejména vzdělanější vrstva, měšťanstvo, kteří byli v Belgii přijímáni s nadšením. Mezi Francouzi byla také spousta dělníků, kteří přicházeli do Belgie za prací (zejména do Bruselu). Ale i zde se jednalo především o dělnickou aristokracii. Francouzští imigranti se angažovali například i na divadle, či v oblasti médií. Zajímavostí bylo, že divadelní hry od Francouzů lákaly mnohem více publika než hry od belgických autorů, ty byly pro publikum příliš nudné. V letech 1860-1870 se v Belgii zlepšovala úroveň průmyslu, ekonomiky a finančnictví. Sama Francie měla zájem o upevnění francouzsko - belgických ekonomických vazeb a vysílala do Belgie muže schopné a důvěryhodné.

7.4.2.2 Přistěhovačci ze střední a východní Evropy

Začátkem dvacátých let přichází do Belgie obrovská škála cizinců za prací. Velké zastoupení v té době mají také Maďaři a Češi a Slované z Balkánu.

Často jsou tito přistěhovačci na území Belgie ilegálně, protože chtějí pro mizérii, která vládne v jejich zemi co nejdříve svoji rodnou zemi opustit. Nejprve přicházejí horníci z těchto zemí sami, aby zjistili jak to v jejich nové vlasti chodí, a teprve po několika měsících přijíždí za muži jejich rodiny.

Tato politika se velmi osvědčila a Belgie vyhledává pro své doly pomocné pracovní síly v Polsku, Maďarsku, Jugoslávii a Československu.

Pro přistěhovačce jsou také neznámá určitá jídla, především banány, pomeranče a čokolády. Pro přicházející rodinu (ženu a děti) se tato země i díky těmto novinkám stane rájem. Ale i co se týče běžného života, tak ten je pro ně značně rozdílný a také velice příjemný.

Ale i pokud jde o přicházející ženy, tak ty nezůstanou bez práce, protože uživit se pouze z dělnického platu není možné. A tak i ony pracují v továrnách, na místech kde není třeba kvalifikované a fyzicky namáhavé práce. Děti často pracují od věku 14 let,

chlapci v dolech, dívky najdou místo v bohatých rodinách. Někteří chlapci mají možnost si zde dokončit profesionální vzdělání.

Je třeba si uvědomit, že tito přistěhovalci se chtějí také rozvíjet a tak i oni se snaží mít stále své koníčky. Znatelné to bylo zejména u Poláků. Ti měli různé kroužky (taneční, zpěv, ženské kroužky, skauty atd.), kde se stýkali. Poláci jsou silně věřící a to bylo znát zejména při nedělních mších. Poláci doslova zaplnili kostely. Ostatní národnosti se také snažili naplňovat svůj volný čas různými zájmy, ale co se týče Poláků, u této národnostní menšiny to bylo nejmarkantnější.

Soužití mezi přistěhovalci a Belgičany bylo problematické zvláště během období mezi válkami. Samozřejmě existovaly nějaké body, které rozdílné národnosti sbližovaly, například již zmíněné náboženství.

Integrace proběhla až po několika letech vzájemného soužití a to díky dětem z přistěhovaleckých rodin. Ty totiž navštěvovaly belgické školy a tím se stávaly opravdovými Belgičany a vzdalovaly se od svojí vlastní kultury. Což samozřejmě trochu zneklidňovalo jejich rodiče, ale nutno podotknout, že právě tento krok jejich dětí pomohl rodinám se začlenit do belgické společnosti. Stačila však jedna návštěva jejich rodné země a děti si uvědomily, že to opravdu není země jejich snů a že je lepší se integrovat v Belgii kde je mnohem více možností, a to ve všech oblastech. Děti v jejich rodné zemi jim záviděly, jak se zde mají, jaké mají možnosti, jaká mají dobrá jídla. Jednalo se zejména o slovanské národy – Poláky, Maďary a také Čechy, samozřejmě. Rodiče v přistěhovaleckých rodinách se snažili v dětech udržet jejich rodnou kulturu. Děti doma musely mluvit jejich rodným jazykem a nesměly používat francouzštinu nebo vlámsštinu (podle toho v jaké oblasti Belgie se nacházely). Po druhé světové válce se rodiny musely rozhodnout, zda zůstanou v Belgii nebo se vrátí. Je neuvěřitelné, že se spousta polských i československých rodin po několika letech strávených v Belgii, vrátila zpět do své rodné země. Pouze malá část imigrantů se rozhodla v Belgii zůstat. Belgie tohoto faktu velice litovala.

7.4.2.3 Němci

V letech 1830-1850 se spousta německých obyvatel toužila odstěhovat do Ameriky, a za svým americkým snem šli napříč Evropou. Na nějaký čas se usadili v Nizozemí, Francii, Anglii a také Belgii. Jednu dobu byl dokonce Brusel místem pro komunistické schůzky Marxe a Engelse.

Němci byli viditelní v oblasti muziky, do Belgie přišlo před druhou světovou válkou velké množství Židů z Německa.

Belgie musela udržovat s Německem dobrý vztah z důvodů ekonomických a kvůli oblasti rozvoje průmyslu. Němci do Belgie přišli dělat kariéru zejména v průmyslu, bankovníctví a v pojišťovnictví.

Pro Němce, kteří v Belgii hledali azyl bylo období v letech 1940-1944 velmi těžké, protože pro Gestapo nebylo obtížné vyhledat tyto azylanty.

7.4.2.4 Italové

Přínos italské dělnické práce zůstal do dnešních dní nejdůležitějším migračním jevem, který Belgie znala. Italové jsou v dnešní době velmi důležitým prvkem belgické společnosti. Můžeme je vidět ve všech různých oblastech: politika, sport, kultura. Zejména byli v oblastech Liège, Bruselu a Antverp. V Bruselu už dokonce v roce 1910 byla italská čtvrť. Většina Italů přišla do Belgie před první světovou válkou, později i po první světové válce pro zlepšení své ekonomické situace nebo také z politických důvodů (antifašisté). V Belgii se vytvořily dvě italské skupiny, které mezi sebou vůbec nekomunikovaly a mezi kterými byly často neshody a výtržnosti (fašisti x antifašisti). Roku 1946 zažila Belgie největší vlnu přistěhovalectví. Spousta Italů přicházela za dělnickou prací do dolů. Největší problém byl pak s ubytováním a k tomu ještě za přijatelnou cenu, aby dělníci utáhli nájem. Během deseti let po válce došlo k několika nehodám v dolech, při kterých bylo mnoho úmrtí a zranění. Belgičané museli začít hledat jiné zdroje práce, protože Italové se práce v dolech už báli.

7.4.2.5 Španělé

Španělé se začali oficiálně objevovat na území Belgie od roku 1958. Začali však přicházet mnohem dříve a to v období po první světové válce. Tehdy to byli zejména Katalánci a přicházeli za obchodem do regionu Antverp. Další vlna pak byla v období občanské války ve Španělsku. Španělé tehdy opouštějí svoji zemi zejména z politických, ale i ekonomických důvodů. Jejich děti navštěvují primární a sekundární školství. Zapomínají na svoji zemi, na její historii. Rodiče svých dětí se snaží o co nejlepší začlenění jejich dětí do nové společnosti. Španělé se usídlili zejména v těchto oblastech: Brusel, Liège, Charleroi, Mons, Antverpy. Největší koncentrace přistěhovalců je většinou v Bruselu a Liège.

7.4.2.6 Řekové

Řekové zaujímají sedmou pozici v seznamu přistěhovalců. Nejvíce jich je v bruselském regionu. Řekové přicházeli do Belgie za prací v uhelných dolech a dopravě (železnice, lodě). Navzdory všem obtížnostem, které provázely opuštění jejich rodné země (vzdálenost, blízké osoby, jazyk) se řečtí emigranti rozhodli opustit svoji zemi z několika závažných důvodů: politických, ekonomických a sociálních. Během let 1941-1944 došlo v Řecku k vážným válečným otřesům a pak v letech 1946-1949 proběhla v Řecku občanská válka. Občanská válka nastolila v Řecku režim plný strachu, nebezpečí, pronásledování a nenávisti. Pro většinu obyvatelstva nebylo jiné řešení než emigrace. Nedostatky ve vedení ekonomiky země, nemožnost profesionálního vzdělání, to vše vedlo k velké nezaměstnanosti v Řecku.

Řekové se usadili zejména v oblastech: Liège, Verviers, Limbourg, Charleroi, Antverpy. Měli velké problémy s jazykem a tak pro ně byly vedeny kurzy společností Association hellénique de Liège et Environs (Helénská společnost z Liège a okolí). Kurzy byly vedeny imigranty více vzdělanými v této oblasti. Díky společnosti Communauté hellénique (Helénské sdružení) byly vytvořeny školy pro Řeky, kde se vyučovalo v řečtině. Bylo to v šestnácti oblastech Belgie.

Z důvodu častých onemocnění plic museli Řekové nahradit práci v dolech prací jinou a to většinou prací v průmyslu, hotelnictví a dopravě.

Děti těchto přistěhovalců pak navzdory snaze zůstaly většinou na stejné pracovní pozici jako jejich rodiče.

7.4.2.7 Imigranti z Maghrebu (severoafriická imigrace)

Imigranti z oblasti Maghrebu přicházeli do Belgie během průmyslové revoluce a pak během druhé světové války. Na konci 19. století tvořili původní obyvatelé ze severní Afriky také část dělníků, společně s Italy a Poláky. Obyvatelé Maghrebu začali s prací v uhelných dolech už na území Francie a pak se někteří přesunuli do Belgie kvůli lepším platovým podmínkám.

V roce 1989 tvořili přistěhovalci 868 757 cizinců žijících v Belgii, z toho obyvatelé Maghrebu tvořili 17,5 %, tj. 152 584 obyvatel. Marokánců bylo 135 469, což je (28,4 %).

Marokánci byli zejména v Bruselu, pracovali hlavně jako dělníci, zedníci, v dolech, řidiči atd. Ženy pracovaly v domácnostech, restauracích či v hotelech. Imigranti měli neustálé problémy s ubytováním, buď po finanční stránce nebo byl problém ze strany vlastníka, který je nechtěl ubytovat.

Muslimové měli tendenci založit duchovní místa kde by mohli praktikovat svoji kulturu. Belgická vláda jim v roce 1969 obstarala bývalý Orientální Pavillon, který se stal islámským centrem v Belgii.

Místní obyvatelstvo mělo o přistěhovalcích ze severní Afriky stereotypní obrázek: delikventi, nezaměstnaní, prodejci drog, muslimští fundamentalisté. Obyvatelé severní Afriky emigrovali ze své rodné země zejména z ekonomických důvodů a pak pracovali v oblastech, na místech, na kterých nechtěli pracovat Belgičané.

7.4.2.8 Turci

Vypuknutí druhé světové války znamenalo v Turecku přerušení rozvoje průmyslu. Vypukly velké ekonomické problémy a nastala nezaměstnanost. Během této krize začalo obyvatelstvo hledat nová východiska. Hodně obyvatel se přestěhovalo do Německa a další oblastí po Německu byla právě Belgie, především co se týče dělnických prací, a to zejména v letech 1961-1967. Pracovní místa pro kandidáty z Turecka byla v Belgii značně omezená, a tak většina Turků chtěla do Německa, kde měli více možností, ale tam byl zase větší problém s legálním ubytováním. Proto se Turci nakonec raději přesunuli do Belgie. V 70. a 80. letech pokračoval další příliv Turků do Belgie a to zejména do valonské oblasti: Charleroi, Liège a pak také Brusel. Ve Flandrech pak byla oblíbená města: Gent, Antverpy a Genk.

Muži pracovali nejčastěji v uhelných dolech a ve výrobě kovů. Ženy pak v textilním průmyslu, potravinářské výrobě, či v úklidu.

Turečtí migranti trpěli kvůli rasistickým nátlakům nezaměstnaností, rušením pracovních míst, zavíráním různých podniků, diskriminací, někdy velice ztíženými podmínkami v práci. Přesto se ale pouze hrstka Turků vrátila zpět do Turecka.

7.4.2.9 Židé

Belgie byla také zemí, která během nacistického období v Evropě poskytovala azyl Židům. Židé přicházeli z Holandska, Francie (zejména oblast Alsace-Lorraine), Ruska, Německa a z Rakouska. Nejvíce jich bylo v Bruselu, Antverpách, Gand, Liège a Arlonu. Pracovali zde nejčastěji jako obchodníci. Židé bydleli ve městech co nejbliže synagog a co nejbliže ostatním z jejich komunity. Společnost Židů existovala jako samostatná jednotka a s ostatními jinými kulturami a lidmi se moc nebavili. Během druhé světové války však byla více jak třetina Židů deportována nacisty. Po druhé světové válce se většinou odstěhovali do Izraele. (Stengers 1978: 70-93)

Závěr

Migrace na území Evropy byla vždy přirozený proces. Od počátku období novověku probíhala zejména z náboženských důvodů (období zápasu katolicismu a protestantismu v 16. století), později v důsledku kolonizace při osídlování nových zámořských území (od 2. poloviny 18. století až do prvních dekád století 20.). V období průmyslové revoluce v 19. století to byly důvody ekonomické, které nutily obyvatelstvo k migraci. Ve 20. a 30. letech 20. století byl rovněž jedním z důvodů útek před nacistickou mocí. Avšak vztaženo k zemím střední a východní Evropy se charakter migrace ve století 20. značně změnil. "Zásluhou" komunistické diktatury, importované do těchto zemí ze SSSR, se migrační vlna z těchto zemí stává puritně politickou.

Naprosto jiné podmínky pro tyto země vznikly po roce 1989, především pak po vstupu do EU díky volnému pohybu osob v zemích EU. Obyvatelé zemí střední a východní Evropy se mohli volně stěhovat za účelem zlepšení svých pracovních příležitostí a zvýšení jejich životní úrovně. Ne vždy však tomu tak bylo. Česká republika je jednou z postkomunistických zemí, která byla schopna se během pár let dostat na velmi dobrou životní úroveň, povznést svoji ekonomiku a rozvinout svůj pracovní trh, a proto emigrace po roce 1989 nepředstavovala žádný dramatický nárůst nebo dokonce ani setrvalou tendenci.

Polistopadové události silně ovlivnily rostoucí počty imigrantů do České republiky. Jednalo se jak o pracovní migraci, tak o trvalé přistěhovalectví. Zásadní vývoj v oblasti migračních politik tak proběhl právě v devadesátých letech. Do té doby nebyly migrační politiky příliš propracovány.

Pokud jde o imigraci po roce 1989, tak se jednalo v počátku období především o původní obyvatele ČR, kteří před rokem 1989 opustili zemi z politických důvodů a po pádu komunistického režimu získali znovu odvalu a chuť k návratu do země. Dále pak někteří lidé, na počátku 9. dekády 20. století, těžili z tehdy ještě nepropracovaného organizačního systému v oblasti imigrace v ČR. Do ČR se stěhovali nejvíce obyvatelé z těchto zemí: z Ukrajiny, Slovenska, Vietnamu, Polska a Ruska.

Do ČR se chtěli přestěhovat i lidé žádající o azyl a dále pak lidé, kteří nelegalizovali svůj pobyt, hledají pomoc uvnitř svých komunit, berou naši zemi jako přestupní stanici a pak pokračují směrem do západní Evropy.

Se vstupem České republiky do Evropské unie došlo k harmonizaci české legislativy s předpisy EU. Země EU se snažily o vytvoření ucelené strategie na vyrovnávání se s důsledky migrace a imigrace na území Evropy.

Podstatné úkoly na poli politického systému v oblasti migrace a integrace řešilo Ministerstvo vnitra ČR a v oblasti uprchlictví to bylo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR.

V české společnosti existují určité obavy z přistěhovalců, které mají své nesporné základy ve zkušenostech Čechů s nepřizpůsobivými komunitami (viz příloha 17, str. 85), a proto zde existují vůči nim jisté předsudky (viz příloha 16, str. 83).

Xenofobie je slovo, jejíž význam v české společnosti opravdu zdomácněl. Občané ČR nerozlišují mezi žadatelem o azyl, uprchlíkem, ekonomickým migrantem, atd. V 90. letech dokonce fungoval model: co cizinec, to uprchlík a co uprchlík, to kriminálník. Smutné je, že tento model je stále platný i v současné společnosti. Velkou roli samozřejmě sehrávají na této skutečnosti samotná média. Pravdou je, že postoj veřejnosti se v průběhu let mění a lidé se stávají vůči imigrantům více přístupní a někteří se snaží i pochopit jejich situaci, ale stále je u nich znatelné, že důvěra a úplně otevřený postoj k cizincům v zemi není a rozhodně obyvatelé ČR nechtějí, aby přistěhovalci nějakým způsobem ovlivňovali kulturu českého lidu.

Zásadní rozdíl mezi ČR a Belgií je, že míra přistěhovalectví byla do Belgie vždy velice vysoká. Už od 1. poloviny 19. století směřovali cizinci do Belgie jako do země možností a země azylu. Stěhovaly se tam dokonce celé rodiny a hledaly lepší a kvalitnější životní podmínky. Již v 19. století byla totiž Belgie zemí, kde byla velmi silně rozvinuta ekonomika a lidé si zde mohli zajistit dobrou práci a vést život na úrovni. Nejvíce imigrantů přicházelo z Francie, Německa, Nizozemska, Anglie. Pokud se jednalo o lokalizaci imigrantů, tak přirozeně imigranti ze sousedních zemí se usidlovali nejčastěji v oblasti hranic sousedících s jejich rodnou zemí. Díky svému volnějším režimu byla tato země přístupnější i politických uprchlíkům (o oficiální politice v oblasti azylu můžeme hovořit až po roce 1986).

Během 1. a 2. světové války příliv přistěhovalců do země ustal, počty imigrantů se zvýšily znovu až po 2. světové válce. Do země přišly další národnosti jako: Italové, Španělé, Řekové, Marokánci, Turci, Portugalci. Belgičané potřebovali pomoc zejména v dělnických profesích.

Co se týče přílivu imigrantů ze zemí střední a východní Evropy, tak ti mířili do Belgie zejména ve 20. letech 20. století za prací a větším výdělkem (Maďaři, Češi,

Poláci a Slované z Balkánu). Příliv těchto imigrantů sem pokračoval i během následujících několika let. Po válce se přistěhovalci rozhodovali zda v zemi zůstanou, či se vrátí do své rodné domoviny. Mnoho těchto imigrantů se vrátilo zpět. K jisté stagnaci z hlediska imigrace do Belgie došlo po pádu komunistických režimů v zemích střední a východní Evropy. Lidé z těchto zemí se doma po svržení komunistického režimu cítili bezpečněji a byli relativně spokojeni s aktuální politickou situací v zemi. Nárůst přistěhovalců z těchto zemí se objevil znovu o pár let později, kdy si lidé uvědomili, že si na západě mohou přeci jen zařídit lepší živobytí.

Pokud jde o vliv imigrantů na belgickou kulturu, tak ten je zde již znatelný. Imigranti si zde vybudovali svoje komunity a někteří byli schopní si i po letech žití v belgické společnosti udržet svoji kulturu. Muslimům bylo vládou dokonce v roce 1969 povoleno zřídit islámské centrum v Belgii. Markantní vliv je také u Italů. Ti pomohli Belgičanům hodně v oblasti dělnické práce a mnoho jich tu zůstalo, založilo rodiny a žijí tu dodnes. Můžeme je vidět i jako belgické reprezentanty v některých sportech.

V oblasti azylu sehrává důležitou roli Cizinecký úřad, který spadá pod Ministerstvo vnitra. Dále pak Generální komisariát pro uprchlíky a lidi bez vlasti a Stálá komise ve věcech odvolání uprchlíků.

Stejně jako v České republice, i v Belgii dochází zejména k osidlování velkých měst, které jsou pro cizince atraktivnější a nabízejí více možností. Dokonce některá města jsou charakteristická právě pro přistěhovalectví některých určitých národností.

Jak v ČR, tak v Belgii jsou ubytovací centra, která jsou k dispozici žadatelům o azyl. V některých věcech je si tedy Česká republika s Belgií podobná, ale na Belgii se přistěhovalectví opravdu výrazně podepsalo. Je zde hodně cizinců, kteří ovlivňují belgickou kulturu, splynuli s původním obyvatelstvem a pro místní, "opravdové" Belgičany je normální, že potkávají na ulicích, v práci, ve škole atd. tolik různorodých cizinců, lidí s jinou kulturou, s jinou barvou pleti. Belgičané si na tento jev zvykli a k jejich zemi to patří, zatímco v České republice si občané těžko zvykají na přistěhovalce, na lidi s odlišnou kulturou. V drtivé většině je dokonce rovnou zatracují, aniž by dotyčného člověka mohli poznat v osobnější rovině.

Summary:

This thesis deals with asylum policy of Czech Republic after 1989 and its development, and with an influence of entrance of Czech Republic into European Union to this policy and number of immigrants. The immigration into Czech Republic is compared with situation in similarly populated Belgium.

For the countries of Central and Eastern Europe different conditions developed after 1989, and especially after entering the European Union. The inhabitants of these regions acquired an opportunity to move in order to improve their chance get a job and improve their level of living. It was not always possible before. As Czech Republic is one of former communist countries that was able to raise its level of living and develop its employment market in couple of years, therefore emigration after 1989 did not increase, nor had a steady tendency.

The events after the November revolution however had a strong influence on immigration to Czech Republic. It was above all the work migration and also permanent immigration. A radical development in migration policies took place in the 90s. Before that the migration policies were not very elaborate.

As regards the inflow of immigrants to Belgium – this has occurred much earlier and this reflects in the current situation. The main difference between Czech Republic and Belgium is that the amount of immigrants to Belgium was always very high. The influence of immigrants to Belgian culture is very considerable. The immigrants have built their communities and some of them despite many years living in Belgium still maintain their own culture.

In Czech Republic and as well as in Belgium the large cities are especially target for foreign immigrants because they offer better opportunities. Some cities are characterized by immigration of particular nations.

Both Czech Republic and Belgium have accommodation centers available for asylum applicants.

Although there are some similarities between Czech Republic and Belgium, the influence of immigration to Belgium is very noticeable.

Seznam použitých zkratk:

CGRA	Commissariat général aux réfugiés et aux apatrides (Generální komisař pro uprchlíky a lidi bez vlasti)
CPAS	Centre Public d'Action Sociale (Veřejné středisko sociální pomoci)
CCE	Conseil du contentieux des étrangers (Rada pro sporné věci cizinců)
CE	Conseil d'État (Rada státu)
ČSÚ	Český statistický úřad
ČR	Česká republika
ČSFR	Česká a Slovenská Federativní Republika
ČSR	Československá republika
CVVM	Centrum pro výzkum veřejného mínění
ES	Evropské společenství
EU	European Union (Evropská unie)
EURODAC	Evropská databáze otisků prstů
FEDASIL	Agence fédéral pour l'accueil des demandeurs d'asile (Federální agentura pro přijímání žadatelů o azyl)
IOM	International Organization for Migration (Mezinárodní organizace pro migraci)
MVČR	Ministerstvo vnitra České republiky
OECD	Organization for Economic Cooperation Development (Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj)
OE	Office des étrangers (Cizinecký úřad)
ONG	Organisation non gouvernementale (Mimovládní organizace)
OSN	United Nations Organization (Organizace spojených národů)
PCAR	Permanent Commission of Appeals for Refugees (Stálá komise pro odvolávání ve věcech uprchlíků)
SES	Smlouva o založení evropských společenství
SIRENE	Supplementary Information Request at the National Entry (Žádost o doplňující informace k vnitrostátnímu záznamu)
SIS	Schengen Information System (Schengenský informační systém)
SR	Slovenská republika
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik

UNHCR The Office of the United Nations High Commissioner for Refugees (Úřad
Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky)

Použitá literatura:

- Kabelová, H.; Kučera, J.; Polednová, K.; Staňková, I. Cizinecká politika vybraných zemí Evropské unie. In: *Integrace cizinců na území České republiky*. Praha: Akademie věd České republiky, 2003, s. 453-480.
- Baršová, A.; Barša, P. Přistěhovalectví a liberální stát. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2005. ISBN 80-210-3875-6.
- Bímová, I.; Dufková, I.; Houšková, R.; Pokorná, J. Práce policie ČR s přistěhovalci a uprchlíky. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra v Praze, 2004. ISBN 80-86284-49-2.
- Čápková, Z.; Marxtová, M. Děti z uprchlických rodin. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-76-8.
- Chmelíčková, N. Alternativy k zajištění žadatelů o azyl v členských zemích Evropské unie. Praha: UNHCR, 2006.
- Jílek, D. a kolektiv. Společný evropský azylový systém: právní pojem pronásledování. Brno: Masarykova univerzita, 2005. ISBN 80-210-3798-9.
- Martinello, M.; Rea, A. Une histoire de l'immigration en Belgique. Bruxelles: Ministère de la Communauté française Wallonie Bruxelles, 2000. ISBN 2870034016.
- Mečiar, M. Sociologický výzkum postojů obyvatel Moravskoslezského kraje k problematice imigrantů a uprchlíků. In: *Integrace cizinců na území České republiky*. Praha: Akademie věd České republiky, 2003, s. 495-522.
- Miklušáková, M.; Murad, S. Najít nový domov. Česká adaptace výukového programu. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2005. ISBN 80-7040-807-3.
- Moyzesová, D., Horáková, M. Přijímání, začleňování a sociální orientace uprchlíků. Bratislava: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 1991. ISBN 80-7138-051-2.
- Nosková, H. : Tolerance, minority a cizinci v České republice. In: *Integrace cizinců na území České republiky*. Praha: Akademie věd České republiky, 2003, s. 565-576.
- Stengers, J. Emigration et immigration en Belgique au XIXe et au XXe siècle, Brussel: Imprimerie SNOECK-DUCAJU, 1978. ISBN 2268031055.

- Šturma, P.; Housková, V. a kolektiv. *Teorie a praxe azylu a uprchlictví*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2006. ISBN 80-85889-79-X.
- Uherek, Z.; Hošková, S.; Otčenášek, J. Úspěšné a neúspěšné strategie integrace cizinců. In: *Integrace cizinců na území České republiky*. Praha: Akademie věd České republiky, 2003, s. 257-348.
- UNHCR. *Situace uprchlíků ve světě 1997-98*. Oxford: Oxford University Press, 1998. ISBN 0-19-829309-9.
- MVČR. *Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky v roce 2007*. Praha: MVČR, 2008.

Elektronické zdroje:

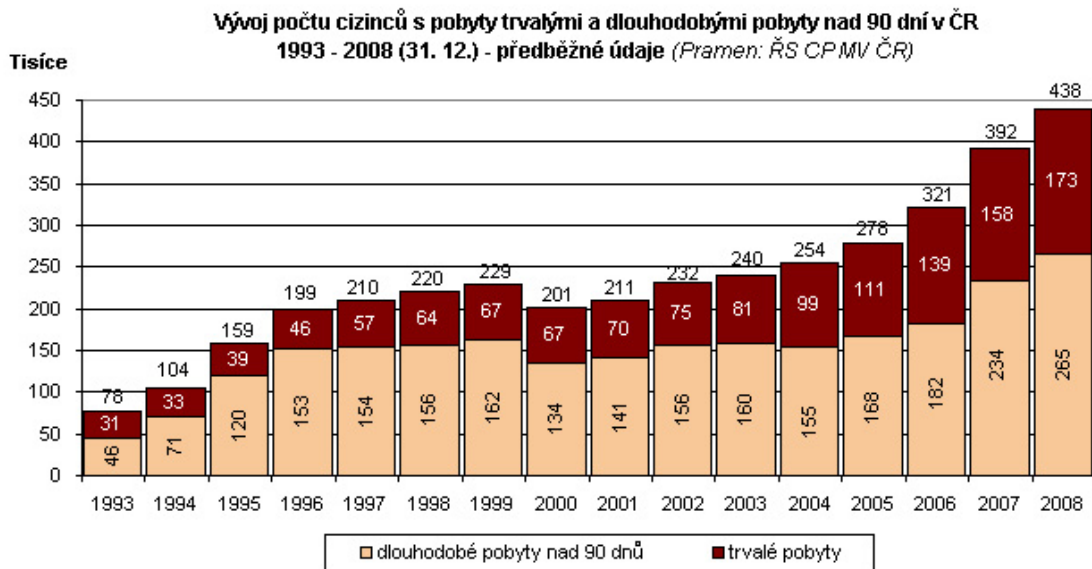
- Demografie. *Migrace* [online]. [cit. 2009-03-02]. URL: <http://www.demografie.info/?cz_migrace=>>.
- CVVM (Centrum pro výzkum veřejného mínění). *Postoje české veřejnosti k cizincům* [online]. [cit. 2009-04-19] URL: <http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100779s_ov80429.pdf>.
- CVVM (Centrum pro výzkum veřejného mínění). *Vztah k jiným národnostním skupinám žijícím v ČR* [online]. [cit. 2009-04-19] URL: <http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100776s_ov80421.pdf>.
- CGRA (Commissariat général aux réfugiés et aux apatrides Intérieur). *Procédure d'asile en pratique* [online]. [cit. 2009-03-30]. URL: <http://www.cgra.be/fr/Procedure_d_asile_en_pratique/>.
- CGRA (Commissariat général aux réfugiés et aux apatrides Intérieur). *Statistiques d'asile, mars 2009* [online]. [cit. 2009-04-20]. URL: <[http://www.cgra.be/fr/binaries/BASISNOTA%20ASIELSTAT%20mars09%20F%20\(Externe-Internet\)_tcm126-44474.pdf](http://www.cgra.be/fr/binaries/BASISNOTA%20ASIELSTAT%20mars09%20F%20(Externe-Internet)_tcm126-44474.pdf)>.
- ČSÚ (Český statistický úřad). *Počet cizinců v ČR* [online]. [cit. 2009-04-10]. <URL: http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_pocet_cizincu>.
- ČSÚ (Český statistický úřad). *Žadatelé o mezinárodní ochranu podle roku zahájení řízení a státního občanství* [online]. [cit. 2009-04-18]. URL: <<http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tab/6B005C8E32>>.

- ČSÚ (Český statistický úřad). *Vývoj počtu úspěšných žadatelů o mezinárodní ochranu* [online]. [cit. 2009-04-18]. URL:
<<http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tab/6B005D3A40>>.
- ČSÚ (Český statistický úřad). *Azylové řízení a azylanti* [online]. [cit. 2009-04-18]. URL:
<http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_rizeni_azyl>.
- ČSÚ (Český statistický úřad). *10 nejčastějších státních občanství cizinců v ČR podle typu pobytu* [online]. [cit. 2009-04-21]. URL:
<<http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tab/DE0046C3DE>>.
- ČSÚ (Český statistický úřad) *Cizinci v ČR s trvalým pobytem a dlouhodobými pobyty nad 90 dnů* [online]. [cit. 2009-04-21]. URL:
<<http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tab/B900334F9B>>.
- Euroskop. *Co je Schengen* [online]. [cit. 2009-03-12]. URL:
<<http://www.euroskop.cz/300/sekce/co-je-schengen/>>.
- Euroskop. *Historie schengenské spolupráce* [online]. [cit. 2009-03-12]. URL:
<<http://www.euroskop.cz/301/sekce/historie-schengenske-spoluprace/>>.
- Euroskop. *Rozšiřování schengenu v minulosti* [online]. [cit. 2009-03-12]. URL:
<<http://www.euroskop.cz/304/sekce/rozsirovani-schengenu-v-minulosti/>>.
- Informační síť o dobré praxi ve zdravotní péči pro migranty a etnické menšiny v Evropě. *Statistiky žadatelů o azyl* [online]. [cit. 2009-03-24]. URL:
<http://mighealth.net/cz/index.php/Uprchl%C3%ADci_a_%C5%BEadatel%C3%A9_o_azyl>.
- Fedasil (Agence fédérale pour l'accueil des demandeurs d'asile). *Historique* [online]. [cit. 2009-02-23]. URL:
<<http://www.fedasil.be/fr/home/Geschiedenis/>>.
- Fedasil (Agence fédérale pour l'accueil des demandeurs d'asile). *Les premiers centres d'accueil* [online]. [cit. 2009-02-23]. URL:
<<http://www.fedasil.be/fr/home/20jaargeschiedenis2/>>.
- Fedasil (Agence fédérale pour l'accueil des demandeurs d'asile). *De nouvelles possibilités* [online]. [cit. 2009-02-23]. URL:
<<http://www.fedasil.be/fr/home/20jaargeschiedenis3/>>.

- Fedasil (Agence fédérale pour l'accueil des demandeurs d'asile). *Vers une meilleure qualité de l'accueil* [online]. [cit. 2009-02-23]. URL: <http://www.fedasil.be/fr/home/20jaargeschiedenis4/>
- Fedasil (Agence fédérale pour l'accueil des demandeurs d'asile). *Nombre de demandes d'asile en Belgique par an depuis 1981* [cit. [online]. 2009-04-18]. URL: http://www.fedasil.be/home/asylum_year.
- Fedasil (Agence fédérale pour l'accueil des demandeurs d'asile). *Nombre de demandes d'asile par nationalités en Belgique en 2008* [online]. [cit. 2009-04-18]. URL: <http://www.fedasil.be/home/nationaliteiten>.
- Honců, Š.; Kohutičová, P.; Vystavělová, M. *Azylová politika České republiky pohledem analýzy policy* [online]. Scripta electronica. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2007 [cit. 2009-03-15]. URL: <http://www.iips.cz/uploads/working%20papers/23azylovapolitikaCZ07.pdf>.
- MVČR (Ministerstvo vnitra České republiky). *Řízení o udělení mezinárodní ochrany v České republice* [online]. [cit. 2009-03-17]. URL: <http://www.mvcr.cz/clanek/azyl.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3d>.
- MVČR (Ministerstvo vnitra České republiky). *Azyl a uprchlictví* [online]. [cit. 2009-03-24]. URL: <http://www.mvcr.cz/clanek/azyl.aspx>.
- OE (Office des Étrangers du SPF Intérieur). *Évolution du nombre d'étrangers résidant en Belgique, par nationalité, de 1890 à 2003* [online]. [cit. 2009-04-20]. URL: <http://www.dofi.fgov.be/fr/statistieken/belgian%20migration/Evolution%20du%20nombre%20d%27%C3%A9trangers%20r%C3%A9sidant%20en%20Belgique,%20par%20nationalit%C3%A9,%20de%201890%20%C3%A0%202003.pdf>.
- OE (Office des Étrangers du SPF Intérieur). *Les vingt premières nationalités étrangères en Belgique* [online]. [cit. 2009-04-20]. URL: <http://www.dofi.fgov.be/fr/statistieken/belgian%20migration/Les%20vingt%20premi%C3%A8res%20nationalit%C3%A9s%20%C3%A9trang%C3%A8res%20en%20Belgique.pdf>.

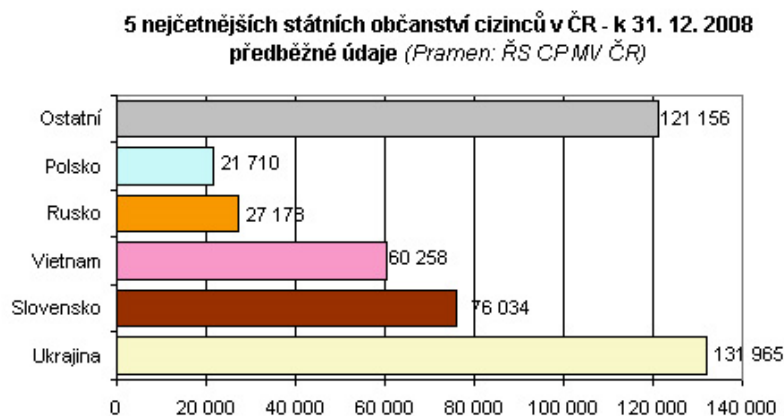
Přílohy

Příloha 1- Vývoj počtu cizinců s pobyty trvalými a dlouhodobými pobyty nad 90 dní v ČR

Zdroj: ČSÚ [online]. [cit. 2009-04-18]. URL:
http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_pocet_cizincu

Příloha 2 - 5 nejčetnějších státních občanství cizinců v ČR – k 31.12.2008

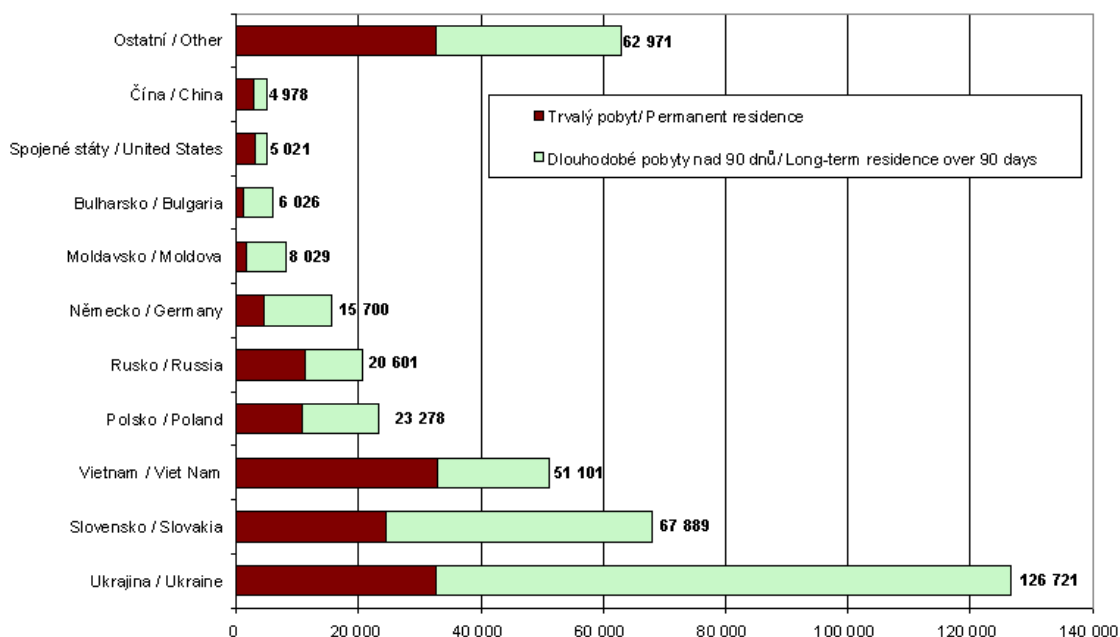

Zdroj: ČSÚ [online]. [cit. 2009-04-18]. URL:
http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_pocet_cizincu

Příloha 3 – 10 nejčastějších občanství cizinců v ČR podle typu pobytu; k 31.12.2007

10 nejčastějších státních občanství cizinců v ČR podle typu pobytu; k 31.12.2007

Top 10 of citizenships by type of residence; Pramen: ČSÚ, ŘS CPP MV ČR

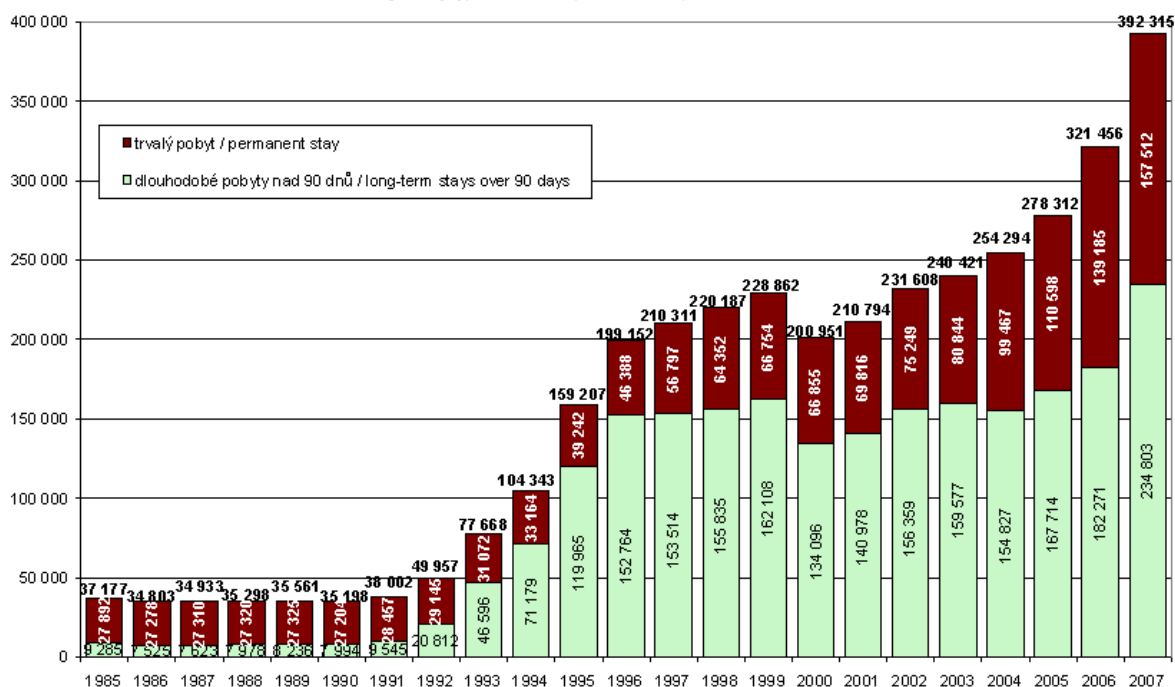

Zdroj: ČSÚ [online]. [cit. 2009-04-21]. URL: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tab/DE0046C3DE>

Příloha 4 – Cizinci v ČR s trvalým pobytem a dlouhodobými pobyty nad 90 dnů; 1985-2007 (31.12.)

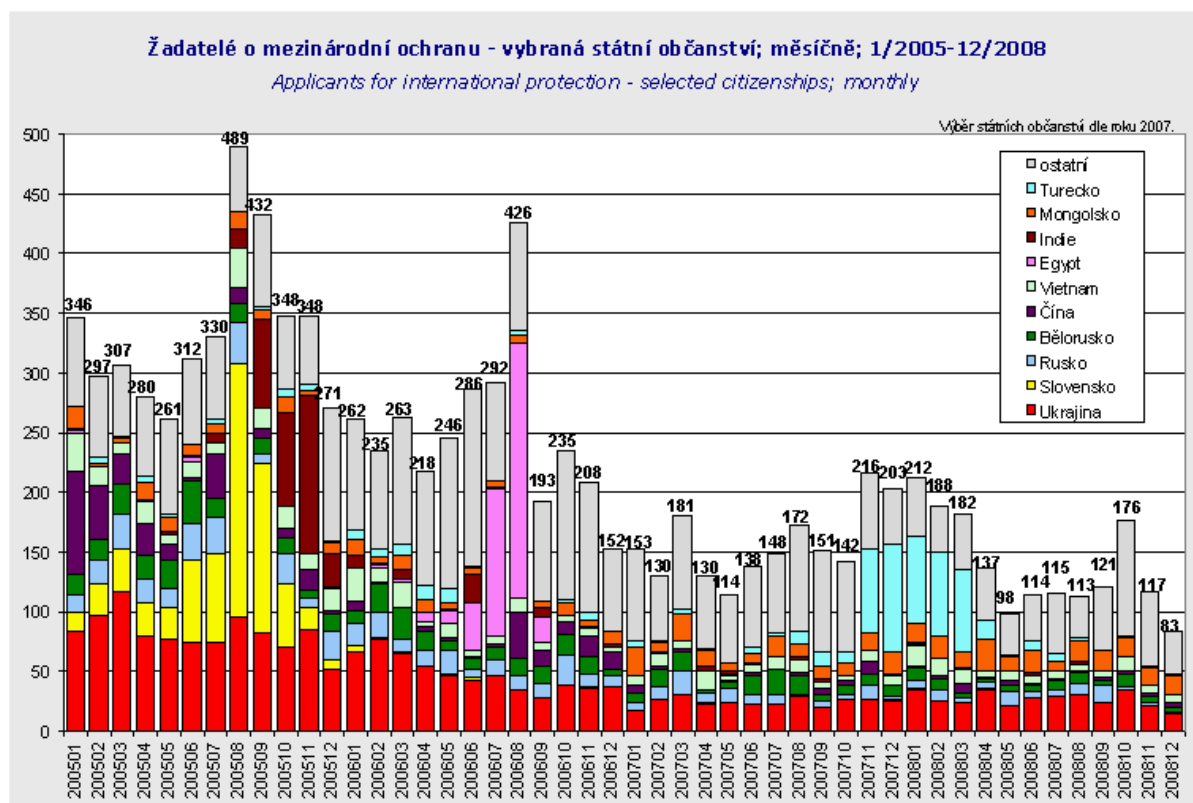
Cizinci v ČR s trvalým pobytem a dlouhodobými pobyty nad 90 dnů; 1985 - 2007 (31.12.)

Foreigners by type of residence; Pramen: ČSÚ, ŘS CPP MV ČR

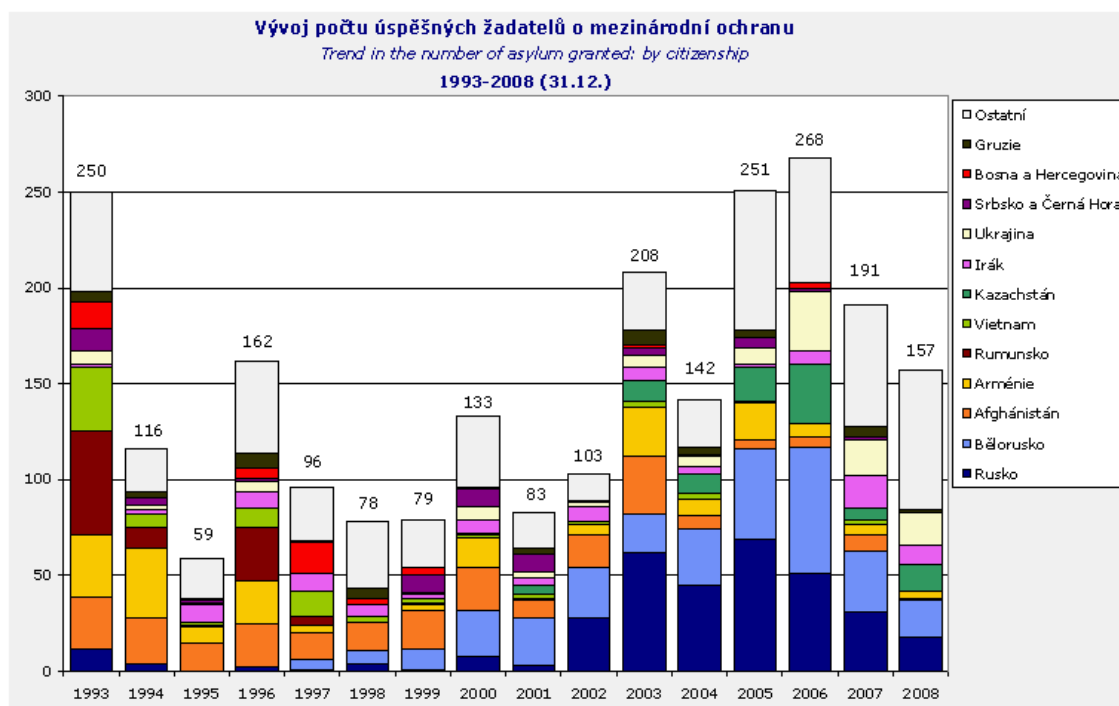
Zdroj: ČSÚ [online]. [cit. 2009-04-21]. URL: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tab/B900334F9B>

Příloha 5 - Žadatelé o mezinárodní ochranu podle roku zahájení řízení a státního občanství v ČR

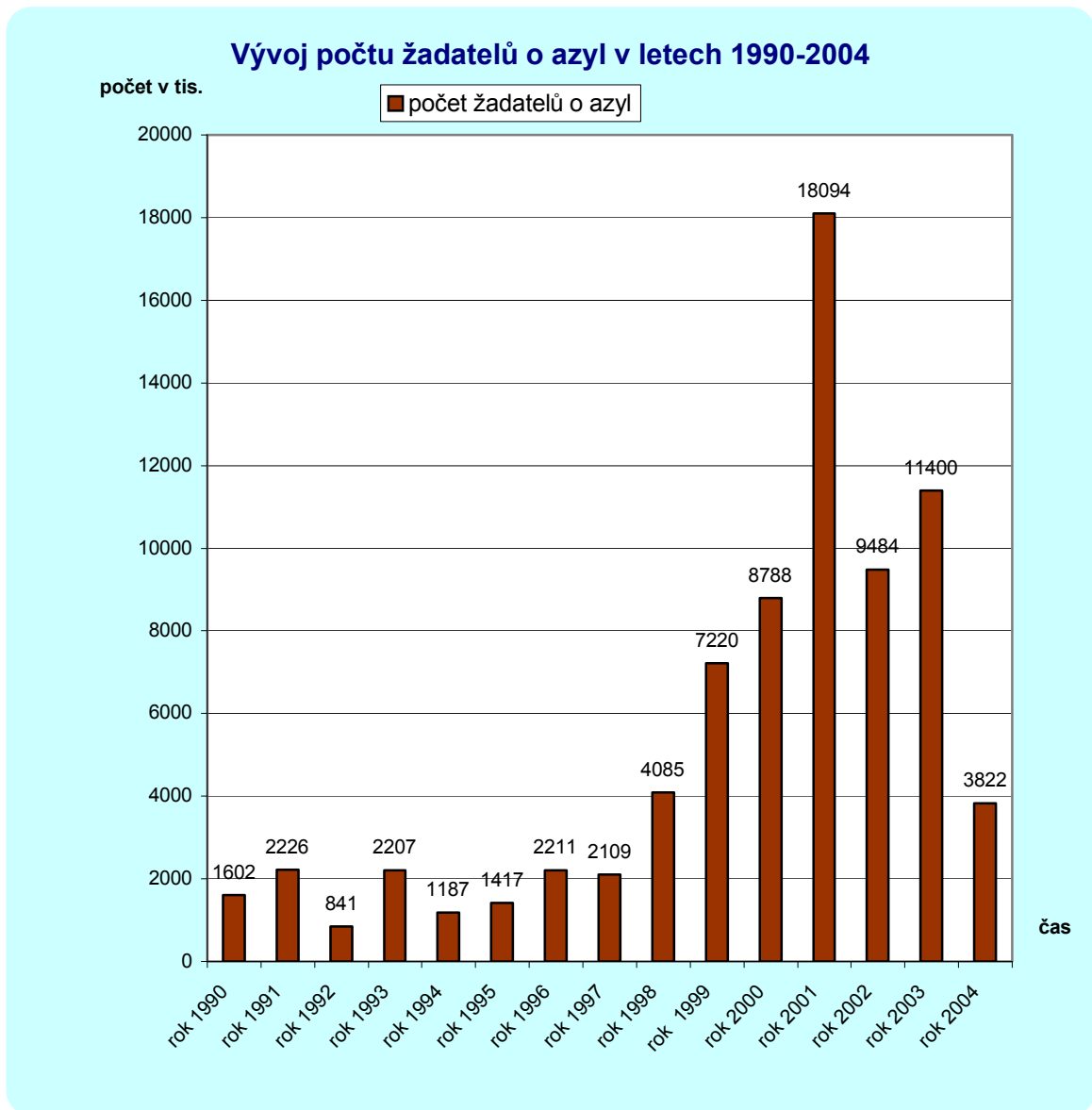
Zdroj: ČSÚ [online]. [cit. 2009-04-18]. URL: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tab/6B005C8E32>

Příloha 6 - Vývoj počtu úspěšných žadatelů o mezinárodní ochranu v ČR

Zdroj: ČSÚ [online]. [cit. 2009-04-18]. URL: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tab/6B005D3A40>

Příloha 7 - Vývoj počtu žadatelů o azyl v ČR

Zdroj: Bimová, I.; Dufková, I.; Houšková, R.; Pokorná, J. Práce policie ČR s přistěhovalci a uprchlíky. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra v Praze, 2004. str. 23.

Příloha 8 - Nejčastější občanství žadatelů – prosinec 2008 (ČR)

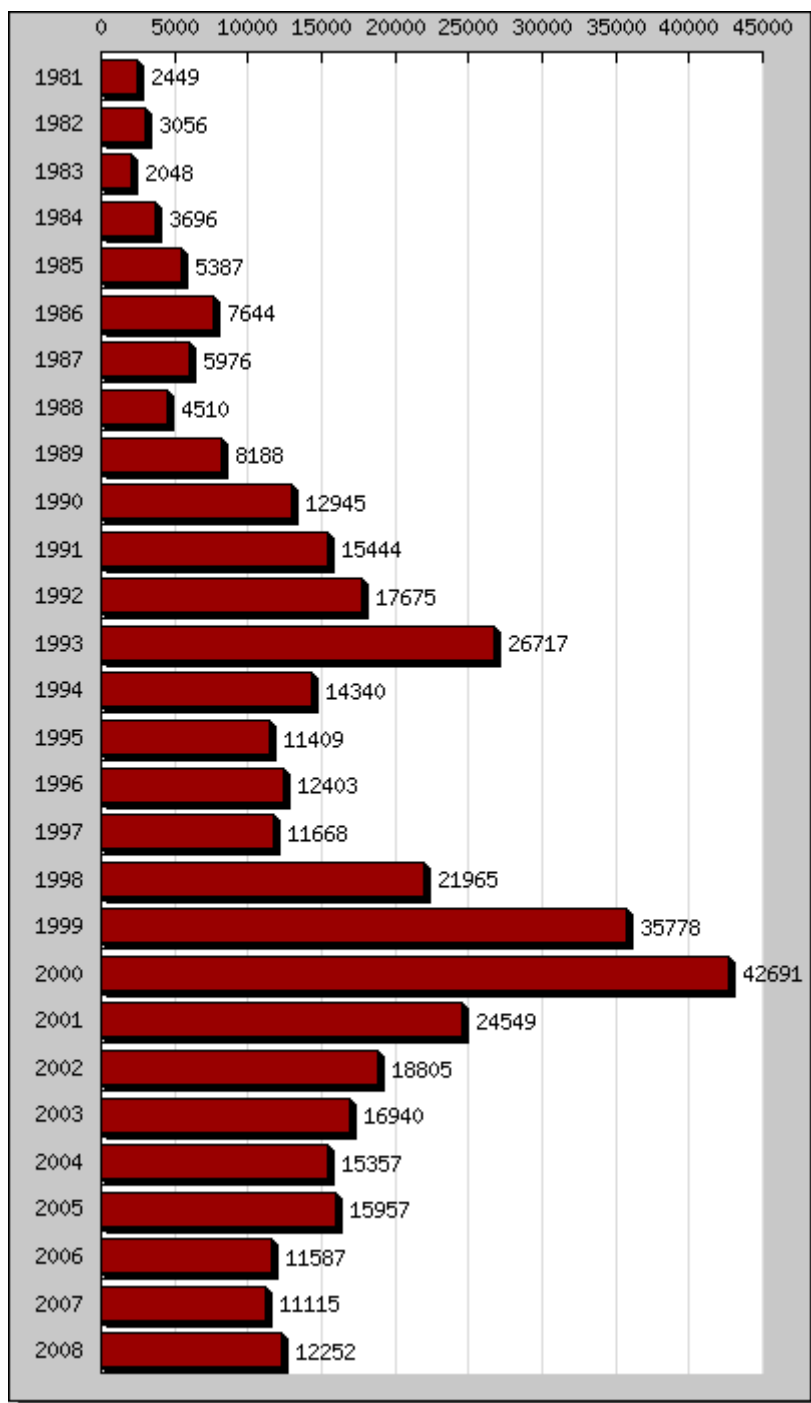
Zdroj: ČSÚ [online]. [cit. 2009-04-18]. URL:
http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_rizeni_azyl

Příloha 9 – Počet udělených azylů 1993-2008 (31.12.) v ČR

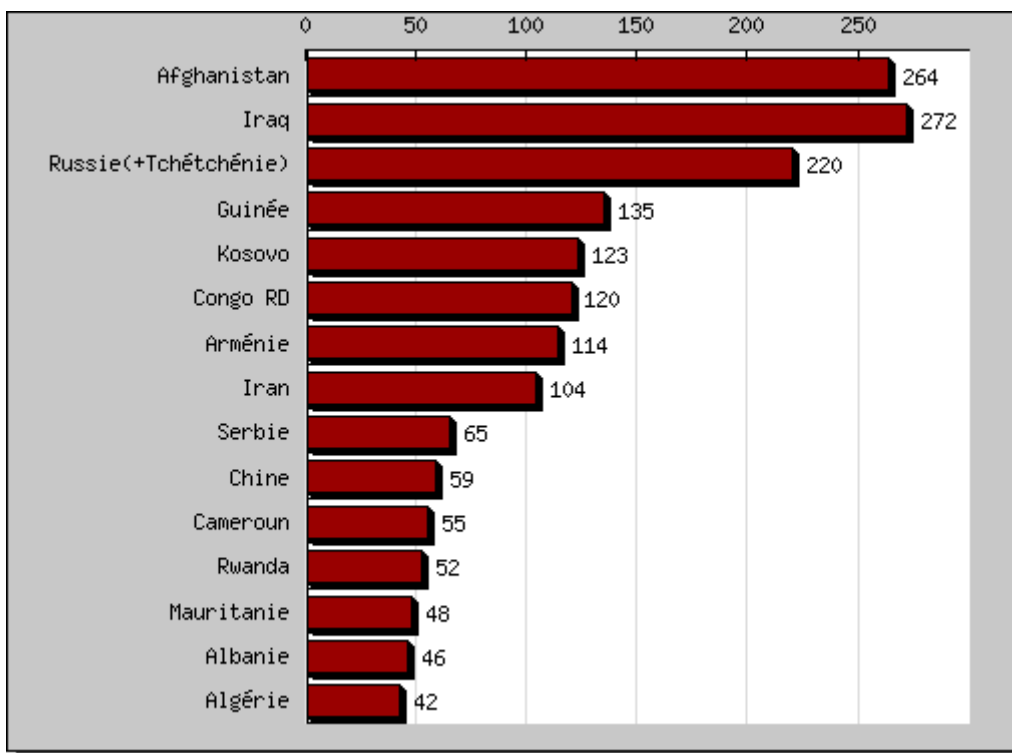
Zdroj: ČSÚ [online]. [cit. 2009-04-18]. URL:
http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_rizeni_azyl

Příloha 10 - Počty azylových žádostí v Belgii od roku 1981

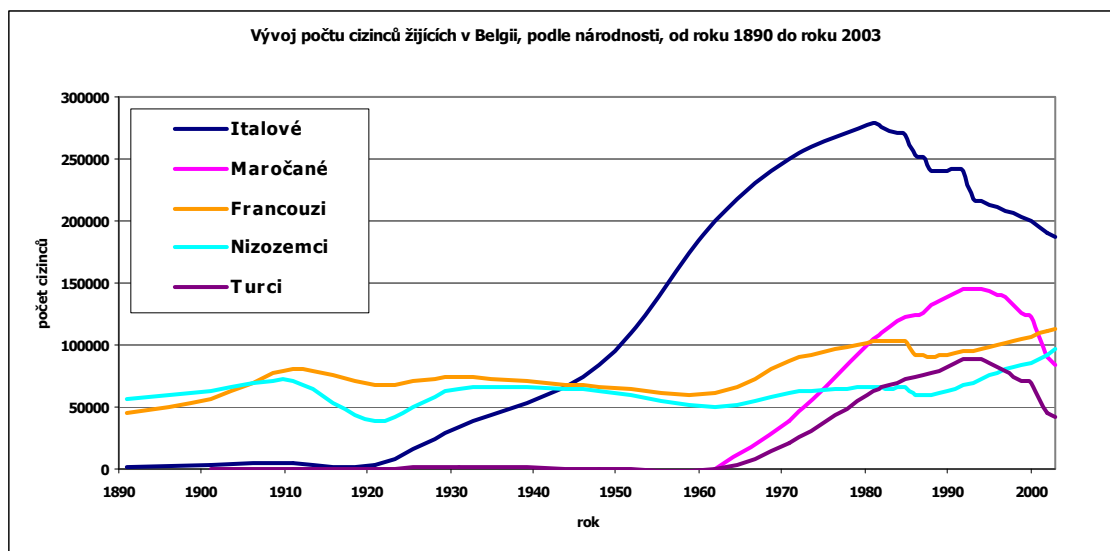
Zdroj: Fedasil [online]. [cit. 2009-04-18]. URL: http://www.fedasil.be/home/asylum_year

Příloha 11 - Počet azylových žádostí podle národností v Belgii za rok 2008

Zdroj: Fedasil [online]. [cit. 2009-04-18]. URL: <http://www.fedasil.be/home/nationaliteiten>

Příloha 12 – Vývoj počtu cizinců žijících v Belgii podle národnosti od roku 1890 do roku 2003

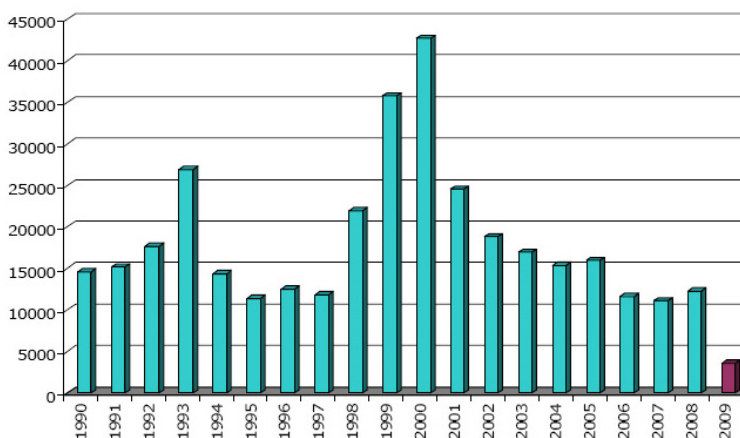
Zdroj: Office des Étrangers du SPF Intérieur [online]. [cit. 2009-04-20]. URL: <http://www.dofi.fgov.be/fr/statistieken/belgian%20migration/Evolution%20du%20nombre%20d%27%C3%A9trangers%20r%C3%A9sidant%20en%20Belgique.%20par%20nationalit%C3%A9.%20de%201890%20%C3%A0%202003.pdf>

Příloha 13 – Počet azylových žádostí od roku 1990-2009 v Belgii

Demandes d'asile par année de 1990-2009

(y compris les demandes multiples)

Année	Nombre
1990	14.580
1991	15.173
1992	17.647
1993	26.882
1994	14.353
1995	11.420
1996	12.443
1997	11.788
1998	21.965
1999	35.778
2000	42.691
2001	24.549
2002	18.805
2003	16.940
2004	15.357
2005	15.957
2006	11.587
2007	11.115
2008	12.252
2009	3.567

Zdroj: CGRA [online]. [cit. 2009-04-20]. URL:

[http://www.cgra.be/fr/binaries/BASISNOTA%20ASIELSTAT%20mars09%20F%20\(Externe-Internet\)_tcm126-44474.pdf](http://www.cgra.be/fr/binaries/BASISNOTA%20ASIELSTAT%20mars09%20F%20(Externe-Internet)_tcm126-44474.pdf)

Příloha 14 - 10 nejpočetnějších občanství cizinců v Belgii za posledních 12 měsíců

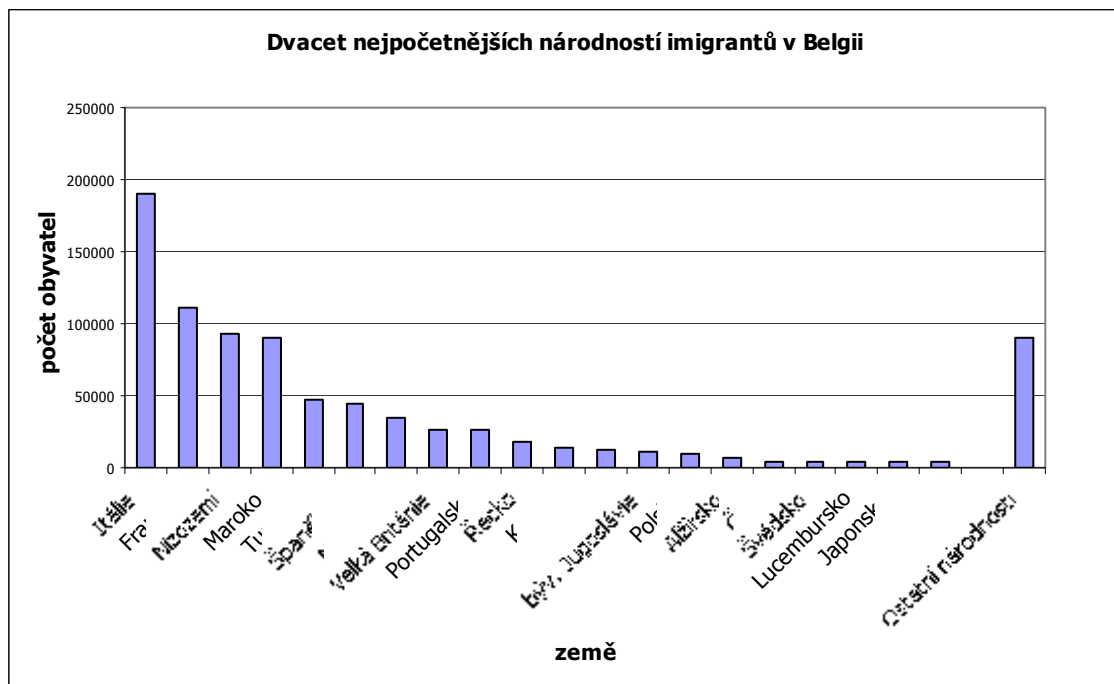
Top 10 des nationalités sur les 12 derniers mois

Total 2008	Pays d'origine	2008										2009			Total 2009	Derniers 12 mois
		Avr	Mai	Juin	Juil	Août	Sep	Oct	Nov	Déc	Jan	Fév	Mars			
1.620	Russie	129	111	120	139	125	101	165	115	132	111	109	102	322	1.459	
1.070	Irak	84	77	90	92	69	92	113	92	115	177	95	90	362	1.186	
879	Afghanistan	33	57	76	78	94	73	88	90	100	143	121	127	391	1.080	
661	Guinée	24	46	46	62	53	52	76	82	49	70	65	80	215	705	
478	Kosovo	16	35	65	44	42	59	68	78	71	72	51	90	213	691	
614	Iran	53	42	49	66	56	48	49	53	68	59	45	63	167	651	
579	Congo RD	51	37	46	38	42	57	45	57	46	62	58	63	183	602	
461	Arménie	40	42	43	53	34	46	38	28	40	67	47	58	172	536	
572	Serbie	45	29	38	29	30	46	43	57	42	37	28	34	99	458	
367	Cameroun	45	29	24	34	26	42	36	27	18	32	23	34	89	370	
4.951	Autres	387	394	374	452	429	455	469	437	389	484	426	444	1.354	5.140	
12.252	TOTAL	907	899	971	1.087	1.000	1.071	1.190	1.116	1.070	1.314	1.068	1.185	3.567	12.878	

Zdroj: CGRA[online]. [cit. 2009-04-24]. URL:

[http://www.cgra.be/fr/binaries/BASISNOTA%20ASIELSTAT%20mars09%20F%20\(Externe-Internet\)_tcm126-44474.pdf](http://www.cgra.be/fr/binaries/BASISNOTA%20ASIELSTAT%20mars09%20F%20(Externe-Internet)_tcm126-44474.pdf)

Příloha 15 – Dvacet nejpočetnějších národností imigrantů v Belgii

Zdroj: CGRA [online]. [cit. 2009-04-20]. URL:
<http://www.dofi.fgov.be/fr/statistiek/belgian%20migration/Les%20vingt%20premi%C3%A8res%20nationalit%C3%A9s%20%C3%A9trang%C3%A8res%20en%20Belgique.pdf>

Příloha 16 – Postoje české veřejnosti k cizincům

CVVM provedlo průzkum ohledně názorů české veřejnosti na cizince žijící dlouhodobě či trvale na území ČR. Byly zjišťovány postoje veřejnosti na dlouhodobé pobyty cizinců či jejich usazování v ČR natrvalo, na přijímání uprchlíků a přizpůsobování cizinců životním zvyklostem české společnosti, neposledně pak také jestli veřejnost vidí problém v přistěhovalectví či nikoli.

Tabulka 1: Dlouhodobý pobyt cizinců v ČR (%)

	5/2003	5/2007	3/2008
vůbec ne	17	10	8
jen za určitých podmínek	73	74	80
bez omezení	5	12	9
Neví	5	4	3

Zdroj: CVVM [online]. [cit. 2009-04-19] URL:

http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100779s_ov80429.pdf

Z tohoto šetření (viz tabulka 1) zejména vyplynulo, že téměř devět z deseti občanů souhlasí s dlouhodobým pobytem cizinců v ČR, ale naprostá většina z nich (80 %) je toho názoru, že by v tomto právu měly být obsaženy nějaké omezující podmínky.

Tabulka 2: Umožnit trvalé usazování (%)²

	2/2005	3/2008
rozhodně ano	3	6
Spíše ano	25	36
Spíše ne	43	34
rozhodně ne	22	17
Neví	7	7

Zdroj: CVVM [online]. [cit. 2009-04-19] URL:

http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100779s_ov80429.pdf

Postoj respondentů je v této otázce (viz tabulka 2) méně vstřícný než v otázce předchozí, ale oproti roku 2005 je v roce 2008 viditelná větší otevřenost vůči cizincům.

Tabulka 3: Má ČR přijímat uprchlíky? (%)

	2/2005	3/2008
Měla by přijímat všechny	4	6
Měla by přijímat jen některé	68	72
neměla by vůbec přijímat	21	16
Neví	7	6

Zdroj: CVVM [online]. [cit. 2009-04-19] URL:

http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100779s_ov80429.pdf

Podobná tendence jako u předchozí otázky se objevila i v případě otázky, která je zpracována v tabulce 3. Respondenti zde vyjadřují jistou nedůvěru vůči přijímání uprchlíků a ČR by podle jejich názoru měla přijímat jen některé uprchlíky. I u této otázky je ale vidět větší otevřenost obyvatel vůči cizincům v roce 2008.

Tabulka 4: Přizpůsobení se cizincům našim životním zvyklostem (%)

	5/2003	2/2005	12/2006	5/2007	3/2008
měli by se co nejvíce přizpůsobit	56	59	58	53	68
měli by se částečně se přizpůsobit	34	35	34	40	27
měli by mít možnost žít podle svého	6	4	6	4	4
Neví	4	2	2	3	1

Zdroj: CVVM [online]. [cit. 2009-04-19] URL:

http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100779s_ov80429.pdf

99 % obyvatel ČR si myslí, že cizinci by se měli v nějaké míře přizpůsobit životním zvyklostem a dokonce dvě třetiny zastávají názor, že by bylo nejlepší kdyby se cizinci přizpůsobili co možná nejvíce. Rozhodně by cizinci neměli žít podle vlastních životních zvyklostí.

Tabulka 5: Představují cizinci u nás problém? (%)

	v rámci celé ČR			v místě bydliště		
	5/2003	2/2005	3/2008	5/2003	2/2005	3/2008
ano, představují	73	61	58	23	29	26
ne, nepředstavují	14	22	30	65	50	54
neví, netýká se	13	17	12	12	21	20

Zdroj: CVVM [online]. [cit. 2009-04-19] URL:

http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100779s_ov80429.pdf

Mezi občany ČR stále existují předsudky vůči lidem jiných národností. Pro 58 % respondentů představují cizinci problém. Postupem času se však odmítavé názory vůči přistěhovalcům mění a lidé se stávají přístupnějšími a lépe akceptují dlouhodobé či trvalé pobyty cizinců v ČR. Velkou roli v názorech veřejnosti hrají média, která mnohokrát distribuují občanům negativně laděné informace ohledně cizinců v naší zemi.

Příloha 17 – Vztah k různým národnostním skupinám žijícím v ČR

CVVM provedlo průzkum postoje veřejnosti k různým národnostním skupinám, které jsou v hojnějším počtu zastoupeny v ČR. Respondentům byla nabídnuta sedmibodová škála přičemž jednička znamenala velkou sympatii a sedmička velkou nesympatii.

Tabulka 1: Vztah k národnostním skupinám žijícím v ČR (%)

	1-3 (1)	4	5-7 (7)	Průměr
Češi	94 (55)	3	2 (0)	1,66
Slováci	90 (44)	6	4 (1)	1,97
Poláci	74 (16)	14	10 (2)	2,76
Řekové	61 (12)	15	10 (1)	2,87
Židé	56 (11)	15	15 (2)	3,02
Maďaři	50 (8)	17	22 (3)	3,42
Bulhaři	44 (5)	23	22 (3)	3,55
Němci	50 (7)	20	27 (5)	3,6
Srbové	39 (6)	18	27 (2)	3,72
Rusové	43 (6)	20	34 (9)	3,94
Vietnamci	37 (3)	20	42 (10)	4,19
Albánci	24 (3)	15	44 (10)	4,52
Rumuni	22 (2)	18	48 (10)	4,61
Ukrajinci	26 (2)	18	53 (15)	4,63
Romové	12 (2)	13	74 (37)	5,52

Zdroj: CVVM [online]. [cit. 2009-04-19] URL:
http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100776s_ov80421.pdf

Průzkumem se prokázalo, že nejsympatičtější z cizích národnostních skupin jsou Čechům naši sousedé Slováci a jako výrazně nejhorší ze zkoumaných skupin se ukázal vztah české veřejnosti k Romům.